

SÂDİKÎ AFŞAR’IN DOĞU TÜRKÇESİNDE YAZILMIŞ ŞİİRLERİ*

*Serpil YAZICI ŞAHİN***

ÖZET

Sâdık Bey Afşar, Şah I. Abbâs (1587-1629) döneminin en önemli şâirlerindendir. Şâh I. Abbâs’ın kitâbdârlığını yürütmesinin yanı sıra ressam ve şâirliğiyle tanınan Sâdık Bey Afşar, Türk Edebiyatında en iyi bilinen Çağatay Türkçesi ile yazılmış şâirler tezkiresi *Mecma’u’l-havâs*’ın yazarıdır. “Sâdıkî” mahlasıyla, Farsça ile Türkçenin farklı edebî şivelerinde manzum örnekler veren şâir, Türkçe şiirlerini, külliyyatındaki şâirler tezkiresinden hemen sonra “Kasâyid ü Gazeliyyat-ı Türki” başlığı altında toplamıştır. Sâdıkî, Türkçenin Osmanlı, Azerî ve Çağatay edebî şivelerinde ürünler vermiştir. Çağatay Türkçesiyle yazdığı şiirlerinde hem Çağatay hem de Azerî Türkçesi özellikleri görülmektedir. Bu özelliği ile Sâdıkî, Türk dilinin tarihî seyri içerisinde her iki sahaya da hâkim olduğunu göstermektedir. Sâdıkî’nin Türkçe şiirlerinden ilk olarak bahseden Turhan Gandjei’dir (1971). Gandjei, makalesinde şâirin Doğu Türkçesi ile yazılan yalnızca yedi gazeline yer vermiştir. Bu çalışmadan sonra Paşa Kerimov, *Sadiq Bey Afşar Şeirler* (Bakü, 2010) adlı kitabını yayımlamıştır. Mehmet Nuri Çınarcı ise 2012 yılında hazırladığı çalışmasında, Sâdıkî’nin yayımlanmış Türkçe şiirlerinin yanı sıra daha önce yayımlanmamış Türkçe şiirlerinden de örnekler vermiştir.

Bu çalışmada, Sâdıkî’nin Doğu Türkçesiyle kaleme aldığı manzumelerini ortaya koymak amaçlanmış, Paşa Kerimov’un *Sadiq Bey Afşar Şeirler* (Bakü, 2010) adlı çalışması esas alınarak, Sâdıkî’nin Doğu Türkçesinde (Çağatay) yazdığı on sekiz gazeli bir araya getirilmiştir. Tespit edilen manzumelerin çeviri yazısı yapılmış; söz varlığının belirlenmesi için tanıklı dizini ve sözlüğü hazırlanmıştır. Gandjei, Kerimov ve Çınarcı’nın manzumelerdeki okuma farklılıkları verilerek yeni okuma teklifleri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sâdıkî Afşar Bey, Türkçe Şiirler, Doğu Türkçesi

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Arş. Gör. Kocaeli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: serpil.yazici@kocaeli.edu.tr

SADIK BEY AFŞAR'S POEMS WRITTEN IN EASTERN TURKISH

ABSTRACT

Sâdık Bey Afşar is one of the most important poets of the Shah Abbâs I period (1587-1629). Sâdık Bey Afşar is the author of the, very well known in Turkish literature, collection of poets biographies named as *Mecma'u'l-havâs* written in Chagatai Turkish. The poet with the pen name "Sâdıkî" who has wrote poetical pieces in different dialects of Turkish under the title of "Kasâyid ü Gazeliyyat-ı Türki" just after the collection of poets in his corpus. Sâdıkî shows with this trait that he has comprahended both the two fields in the course of Turkish Language history. Succeed to remove the boundaries by the products given in Ottoman, Azeri and Chagatai Turkish dialects of Turkish. Both features of Azeri and Chagatai Turkish are seen among the poems written in Chagatai Turkish. Turhan Gandjei adverted the Turkish poems of Sâdıkî for the first time and only analysed seven ghazals written in Eastern Turkish. In 2012, Mehmet Nuri Çınarcı presented the piece of published Turkish poems besides unpublished Turkish poems of Sâdıkî. In this study, in order to reveal the poems Sâdıkî indited in Eastern Turkish, eighteen ghazals of the author gathered based on the work, *Sadiq Bey Afşar Şeirler* (Bakü, 2010), of Paşa Kerimov.

Key Words: Sâdıkî Afşar Bey, Turkish Poems, Eastern Turkish.

Giriş

Sâdıkî Afşar'ın Hayatı

Asıl adı Sâdık (940/1553-?), mahlası Sâdıkî'dir. Safevîler döneminin önde gelen şâirlerden, âlim ve minyatür ustalarından olan Sâdıkî'ye Avşar boyuna mensubiyetinden dolayı Sâdıkî Efşâr denilmektedir. Sâdıkî mensubiyet bakımından Şah İsmail'in ortaya çıktığı sıralarda kendi arzularıyla Şam'dan İran taraflarına gelerek Irak ve Azerbaycan'a yerleşen Hüdâbendelü boyunun ileri gelenlerindendir. Sâdıkî Afşar, II. Şah İsmail zamanında (1576-1577) kütüphane memurluğuna tayin edilmiştir (Terbiyet 1314: 212). I. Şah Abbas döneminde (1587-1629) ise, kitâbdârlık gibi yüksek bir mevkiye getirilmiştir (Gandjei 1971: 20). Bu görevinden dolayı *Kitâbdâr* lakabıyla da anılmaktadır.

Şah I. Abbas döneminin çok yönlü ve verimli sanatçılarından olan Sâdıkî, daha çok nakkaşlığı ile tanınmasına rağmen şiir sanatında da ustalığını göstermiştir. Sâdıkî, şiir sanatı alanında eğitimini, bilgisini nasıl kazandığı konusunda, Çağatay Türkçesinde kaleme aldığı şâirler tezkiresi *Mecma'u'l-havâs*'ta şu bilgileri vermektedir: Mîr Sun'î maddesinde, "Bu *hağîrning* şî'r 'ilmide bir delâleti érür. Ekşer resâ'il-i zarûrî-i şî'rni Mîr hâzretleri hîdmetide kécürüp érdüm. Üç yıl mütecâviz baş bālînga koyup istirâhat kılduğın mülâhaza kıla almadum" (22b/9) ve Hâfız Sâbûnî maddesinde, "Bu *hağîr* evâyil-i şebâbda şerefi şohbetleriğa müşerref bolup yeke beytler baş urar érdisalâh-ı işlâhlarığa yétkürüp érduğ ve eş'âr-ı lañîfleri ifâdesidin müstefîd bolur érdük"

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

(65b/13-66a/2)¹ ifadeleriyle şiire başlamasının ilk yıllarında Hâfız Sâbûnî'nin sohbetlerinde üç yıl kadar bulunduğunu, şiirlerinden yararlandığını ve yazmış olduğu beyitlerini ona tashih ettirdiğini belirtmektedir (Gandjei 1971: 20). Ayrıca Muhammet Ali Terbiyet, Sâdıkî için Mevlana Sâdıkî'nin Farsça ve Türkçenin hem nesir hem de nazım türlerinde şâir ve münşir olduğunu her iki dili de güzel ve etkin bir şekilde kullanabildiğini ifade etmektedir (Terbiyet 1314: 212).

Sâdıkî, tanınmış tezkiresinde siyasi hudutlar ve sülâleler arasındaki ihtilafları bir tarafa bırakarak Türk dili ve edebiyatını bir bütün hâlinde ele almış ve Türk dilinin mevcut üç edebî şivesi ile şiir söyleyen şâirleri tanıtip onların eserlerinden örnekler vermiştir. Ayrıca Osmanlı, Azerî ve Çağatay edebî şivelerinde yazdığı şiirleri ile her üç sahaya hâkim olduğunu göstermektedir. Sâdıkî, bu üç şivede eser vererek de sınırları ortadan kaldırmayı başarmıştır (Gandjei: 20-21).

Sâdıkî, Türkçe şiirlerinde klasik şiirde sıkça kullanılan aşk, âşık, mâşuk, rakip ilişkilerini; ayrılık, içki meclisi konularını açık bir üslupla işlemiştir. “*Türkçe şiirlerinde, gerçek insan ilişkilerinin, dostluğun, insanlar arasındaki manevî bağların tasvirinin*” (Kerimov 2010: 24) bulunmasının yanı sıra döneminde yaşadığı haksızlıklara karşı çıktığı durumları içten bir anlatımla ifade etmektedir.

Sâdıkî Afşar'ın Eserleri

Sâdıkî'nin eserlerinin külliyyatı Tebriz Devlet Kütüphanesi'ndedir. Muhammed Ali Terbiyet'e göre külliyyatın bölümleri şunlardır: *Zübdetü'l-kelâm*, *Mesnevi* (*Fetihnâme-i 'Abbas Nâmdâr*), *Mâkâlât u Hikâyât*, *Mesnevi-i Sa'd u Sa'id*, *Dîvân-ı Gazeliyyât-ı Pârsîy u Türkî*, *Mecma'u'l-havâs*, *Manzume-i Kanunu's-suverî Nakkaşî*, *Mecmû'a-i Münşe'at u Mekâtîbât*, *Tezkiretü's-su'arâ*, *Haziyyât* (Terbiyet 1314: 213).

Sâdıkî Afşar'ın Türkçe Şiirleri Üzerinde Yapılan Çalışmalar

Sâdıkî Afşar'ın Türkçe şiirlerinden ilk olarak bahseden Turhan Gandjei'dir. Gandjei, “Sadıkî Efşâr'ın Türkçe Şiirleri” adlı makalesinde Sâdıkî'nin Doğu Türkçesinde yazdığı yedi ve Batı Türkçesinde yazdığı beş gazeline yer vermiştir (Gandjei 1971: 19-26). Paşa Kerimov, *Sadık Bey Afşar Şiirler* adlı eserini, 3616 numara ile Tebriz Devlet Kütüphanesi'nde kayıtlı olan Türkçe şiirler külliyyatını esas alarak hazırlamıştır. Eserinde, Sâdıkî'nin hayatını, edebî kişiliğini ve Türkçe şiirlerini inceleyerek tespitlerini detaylı bir girişle sunmuştur. Kerimov, çalışmasında Sâdıkî'nin şâirler tezkiresinden hemen sonra gelen ve “Kasâyid ü Gazeliyyat-ı Türkî” başlığı taşıyan 2 kaside, 40 gazel, 1 sâkinâme, 1 terkib-i bend ve mesnevi tarzında Şah Abbas'a yazdığı 1 kıt'anın Azeri Türkçesinde çeviri yazısını vermiştir (Kerimov 2010: 8). Son olarak Mehmet Nuri Çınarcı ise 2012 yılında “Sâdıkî-i Efşâr'ın Tebriz Milli Kütüphanesindeki Külliyyatı ve Türkçe Manzumeleri” adlı makalesini yayınlamıştır. Çınarcı bu çalışmasında, Sâdıkî'nin külliyyatını tanıtarak daha önce yayımlanmamış Türkçe şiirlerinden de örnekler vermiştir (Çınarcı 2012: 813-835).

¹ *Mecma'u'l-Havâs* İstanbul Üniversitesi Halis Efendi Kitaplığı: 4085

Osmanlı, Azeri ve Çağatay Türkçesi gibi Türk dilinin farklı sahalarında şiirler yazan Sâdıkî'nin zaman zaman birden fazla edebî sahanın özelliklerini aynı şiirde yansıttığı tespit edilmiştir. Şâirin Çağatay ve Azeri sahasının özelliklerini bir arada kullandığı dil özellikleri şunlardır: 1. gazelde *bardun* (1a/1) / *varduñ* (1a/5); (*cevr*) *ile* (1a/1) / (*şavt-ı vefâ*) *birle* (1a/4); *éline* (1a/3) / *cefâğa* (1a/3); 2. gazelde (*şüküfte*) *bolup* (2a/4) / (*‘âyân*) *oldı* (2a/5); 3. gazelde (*ol şeh*) *yolıdın* (3a/1), *berq-ı vaşlıdın*, (3a/3), (*tan*) *nemidın* (3a/4) / *gölşen-i kūyında* (3a/2); 4. gazelde *baña* (4a/1) / *men* (4a/2); (*melül*) *olsun* (4a/3) / (*cân feda*) *bolsun* (5); 5. gazelde (*gerd-i hāk setr*) *bolup* (5a/5) / *‘ışq olup* (5a/6); 10. gazelde (*mihr*) *bilen* (10a/2) / (*cevr*) *ile* (10a/2); 11. gazelde cānımı (11a/1), közümi (11/3) / ‘ālemni (11a/1), cismimni (11a/1), bağırmni (11/3); 13. gazelde *bed-rūzğa* (13a/3) / *hem-demlere* (13a/6); *köymesün* (13a/6) / *yandurmasun* (13a/6); 14. gazelde *ğam derdiğa* (14a/1) / *ğam u derde* (14a/1); (*meykedegâ*) *tüşe* (14a/4) / (*qanadı*) *inse*; 18. gazelde (*al*) *ile* (18a/1) / *neşât birle* (18a/3), *Çiñiz birle* (18a/6).

Çalışmanın ikinci bölümünde, manzumelerin çeviri yazısı yapılmıştır. Gandjei, Kerimov ve Çınarcı'nın okumaları ile karşılaştırılarak farklılıklar ve yeni okuma teklifleri dipnotlarda belirtilmiştir. Metne yapılan eklemeler, [] içerisinde gösterilmiştir. Son bölümde ise, manzumelerin tanıklı dizini ve sözlüğü verilmiştir.

[1a]

(Remel: *fâ‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fa‘lün*)

[Ç, K] ²	1	Dün urup daş ³ ile ben xaste-dili şād étdün
Yaxşı bardun ki bozuq ⁴ köñlümi ābād étdün
	2	Yoq vefâ cevr ü cefādın beni ⁵ mahrūm étme
Çünkü cevr ile cefāğa beni ⁶ mu‘tād étdün

²Ç: Mehmet Nuri Çınarcı, “Sâdıkî-i Efşârın Tebriz Milli Kütüphanesindeki Külliyatı ve Türkçe Manzumeleri” Turkish Studies, Volume 7/3, Summer, p. 813-835, 2012.

G: Turhan Gandjei, “Sadıkî Afşar’ın Türkçe Şiirleri,” Türkiyat Mecmuası XVI: 19-26, 1971.

K: Sâdık Bey EfşarŞiirler, (haz. Paşa Kerimov), Bakü, Nurlan 2010.

³ K: vāş

⁴ Ç: bu zevq

⁵ Ç: meni

⁶ Ç: meni

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

- 3 Dil bérđün aęyār éline sen ki yıqduñ évi⁷
Dād élinden yene⁸ ey şux né bünyād étdün
- 4 Her nefes şavt-ı vefā birle éder-sen nāle
Ey köñül ol seg-i kūynı [sen] meger yād étdün
- 5 Éyledün Şadıqı tendin xālī cānāna fedā
Yaxşı varduñ⁹ bu qafesdin onı āzād étdün

[2a]

(Müctess: *mefā'ılün fe'ılātün mefā'ılün fā'lün*)

- [G, K] 1 Yene né berq édi kim 'ısq saldı¹⁰ cānımğa
Ki tüşdi şem' kibi mağz-ı üstüx'ānımğa
- 2 Yene né seyl édi kim yıqtı şabr bünyādın
Kétürdi raxne-yi ğam mülk[ü] xānumānımğa
- 3 Yene né şevq édi kim kėsdi rişte-i cānım
Bıraqdı dām-ı belā cism-i nātüvānımğa
- 4 Yene né gülbün-i vaşl édi kim şüküfte bolup
Bahār berdi¹¹ xazān-bū[y]lı¹² bu büstānımğa
- 5 Yene né berq édi ey Şadıqı kim oldı 'āyān
Ki étdi şüle füzün āteş-i nigāhımğa

⁷ Ç: Virdüng aęyār iline meylini yaқdung ivimi

K: Verdin ağyar eline yıxdın evimi

⁸ Ç: nesne; K: senin⁹ Ç: yardım¹⁰ G, K: saldı 'ısq¹¹ K: verdi¹² G, K: xazān ber

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

[3a]

(Remel: fâ‘ilātün fâ‘ilātün fâ‘ilātün fâ‘ilün)

- [Ç, G, K] 1 Köze ol şeh yolıdın özge ğubārī bolmasun
Mendin özge kimsege andın güzārī bolmasun
- 2 Gülşen-i kūyında kim serv-i qadı mev‘āsıdur
Her taraf eşkimdin özge cūy-bārī bolmasun
- 3 Köymesün¹³ köñlüm évin bī-vech yā Rabb hicr oti¹⁴
Tende berq-ı vaşldın özge şerārī bolmasun
- 4 Méndin özge bolmasun maḥrem ḥarem-i bezmde
Tan[g] nemidin özge onda perde-dārī bolmasun
- 5 Munṭazır bol kim tā kélür qatluḡa dér-sén ey refīq
Her né bolsa bolsun ammā inṭizārī bolmasun
- 6 Dédi kim bezmimde bolsun bir perestkārī Şādıqī
Līk meyl-i ‘işret ü būs u kenārī¹⁵ bolmasun

[4a]

(Remel: fâ‘ilātün fâ‘ilātün fâ‘ilātün fâ‘ilün)

- [Ç, G, K] 1 Dōstlar şarf éylerim naqd-ı vefā bir yār içün
Kim éder yüzmiñ cefā her dem baña ağıyar içün
- 2 Ayrılığ za‘fı bilen bes kim ölür-men¹⁶ dem-be-dem
Tutdılar yüz miñ kerez¹⁷ mātem men-i bīmār içün

¹³ Ç: köynemesün¹⁴ K: odu¹⁵ Ç: güzārı¹⁶ Ç: ölürüm¹⁷ Ç: kez

- 3 Yox saña luţfı vü var aęyāra d r-sen[g] ey ref q
N  e bir k  l m mel l olsun yox [u] var i  n
- 4 M  kil-i d   v r  'ı  a  tme tedb r ey h k m
 ylemez tedb r ası ¹⁸ bu m   k l-i d   v r i  n
- 5 Bir qade  mey birle d n bezminde ref  oldu  am¹⁹
C n fed  bolsun anı  teg hem-dem-i  am-x  r i  n
- 6 Ş dıq   z rde ister her zam n c n n seni
G yiy  xalq  yledi [x lıq] s ni  z r i  n

[5a]

(Remel: f 'il t n f 'il t n f 'il t n f 'il n)

[K]

- 1 Bir nig r n h c    bern d n²⁰ cih n n m  neti
K    ' lemdin k silgeydi k   ln n  lfeti
- 2 Sord  d n ' lemni ol ş  x-ı v c d n  rmed m
 h u ef  n kim tilimni tutd  'ı  ı  de  eti
- 3  l k zige qoyd    n Ş r n ni  n²¹ K hken
' q bet urd  ba ı a te ne²² 'ı  ı   ayreti
- 4 D n  ab b  st rd  kim    bet-i ni  n m nde bar
Bu s z   ey hem-n   n elbette yoqdur    beti
- 5 Gerd-i x k setr²³ bolup cismimde n   x q lma men'
' yb  mest r '    n bolsa bu m   li  kisveti

¹⁸ K: -¹⁹ G:  am[ m]²⁰ K: hicriv  nabad n²¹ K: ni  ni²² K: ti e²³ K: Gerdi-xakister

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

- 6 Gerçi ‘ışqıñ nevbetin²⁴ Ferhād u Mecnūn çaldılar
Şimdi ‘ışq olup olardın bizge berdi nevbeti
- 7 Şādıqī’ din bāde terkin istemeñ ey ehl-i zühd
Gūyiyā mey birle bolmışdur muxayyer tıyneti

[6a]

(Remel: fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn)

[K]

- 1 Menzilib dergāh-ı cānānımda bolğay kāşkī
Yā oña menzil benim cānımda bolğay kāşkī
- 2 Bu kéçe cān tende mihmāndur say xxx²⁵ ey refiq
Bu kéçe cānānımda mihmānda bolğay kāşkī
- 3 Çeşm-i gerde su yığup menzil tutar ey ‘aqs-i ten
Menzili bu çeşmler yanımda bolğay kāşkī
- 4 Ayrılıq dağı bile yandı köñüldin ayrı cān
Yanmaqdadur bu köñül yanımda bolğay kāşkī
- 5 Kāş bolğaydı qulağında fiğānım birle āh
Yā qulağı āh u efğānımda bolğay kāşkī
- 6 Germrūlıq kösretp qala mu yaşım burun yürür²⁶
Bu reşş²⁷-i bī-raħm sultānımda bolğay kāşkī
- 7 Sādıqī evvel qadem qoyma faqīr bu virāne
Menzilib dergāh-ı cānānımda bolğay kāşkī

²⁴ K: Gerçi eşqin tüstüsün²⁵ K: men ilen²⁶ K: keremruluq gösterib qalmışam birun²⁷ K: reviş

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

[7a]

(Remel: fâ'ılâtün fâ'ılâtün fâ'ılâtün fâ'ılün)

- [K, G] 1 Qalmağay érđi bu 'âlemde muhabbet kâşkî
Tüşkey érđi dehrdin²⁸ resm-i meveddet kâşkî
- 2 Çün elif teg vâhid olmağdur cihândın 'âqıbet
Tutmağay érđi kişi hıç-kesle²⁹ ülfet kâşkî
- 3 Bilmes érmişler kişi qadrın vaţan ebnâsı çün
Tutğay érđi dâmenimni xâk-i ğurbet kâşkî
- 4 Dér-sén ey nâsıx ki méndin tut naşîhat 'âqıl ol
Tutğay érđi bu köñül méndin naşîhat kâşkî
- 5 Şıhhatım berdi 'iyâdetdin peşimânlıq saña
Bermegey érđi maña eyyâm şıhhat kâşkî
- 6 Öldürür ey Şâdıqî ol ay bu kün dan[g]la seni
Bergey érđi bir iki kün çarx mühlet kâşkî

[8a]

(Müctess: mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fâ'lün)

- [K] 1 Çevürme yüzüñni ey şux u zâr qılma meni³⁰
Dağıtma kâkülünge bî-qarâr qılma meni
- 2 Raqîb bezmi ez şurb-ı mey harâretdin
'Araq töküp yüzdin eşkbâr qılma meni
- 3 Bu kün nihân ser-i küyına kélmişim ey dil
Nihânî âh çekip âşikâr qılma meni

²⁸ K: tüşkey érđi vü berdin²⁹ K: kimle³⁰ K: Çadruye yüzni, ey şux, diraz qılma meni

- 4 Beraāt-i hesābda tut bu isnātdın
Ġarīb ü bīkes ü bī-‘itibār qılma meni
- 5 Cemāl-i hayreti bī-xūşım söyle[ş]me raqīb
Şādıq-ı şādıq sevā durup hūşyār qılma meni
- 6 Qadem qoyar közüm lāf urdı merdüm ra[qīb]³¹
Qıl émdi renc-i qadem şermsār qılma meni
- 7 Gülüm çevürme yüziñ ġayra Şādıqī yañlığ
Bu gülşeniñde reşk-i mezār qılma ménı

[9a]

(Remel: fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün)

[K]

- 1 Étme vāqıf öldüğimdin nevha-ger hem-demleri
Qorqaram tutğay melālet hātır-ı xurremleri
- 2 Étseñ ey ehl-i cihān bezm-i cihānda şādıq
Kim özüm birle apardum bu³² cihāndın ġamları
- 3 Ġayr-ı maḥrem hūblar bezminde nā-maḥremdür
Bu söze şāhid bu kim maḥremdür maḥremleri
- 4 Köñlüm almaqdı né bīm étkey közüñ merdümeleri
Yoq turur yüz mestī dilāverdın cūyā-yı gūleri?³³
- 5 Nevha tursalar³⁴ cihān devrinde mātem dīdeler
Şādıqī sen olmasañ ser-ḫalqa-yı mātemleri

³¹K: -³²K: -³³K: Yoxdur yüz min dilaverdin cuyayguleri³⁴K: qurmazlar

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

[10a]

(Remel: fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün)

- [K] 1 Nâvek-i cevriñ soqa köñlümge peyvend éylenüz³⁵
Bu semerdin naxl-ı 'ömrümni berümend éylenüz
- 2 Ey édenler mihr bilen xoş-dîl ğarež erbâbını
Gâh gâhî bezmi hem cevri ile xursend éylenüz
- 3 Yâ çekin divâne köñlümni vefâ zincîriğa
Yâ çekip tîğ-ı cefâ perkend perkend éylenüz
- 4 Ağzı³⁶ ruxsârında mıdur xaste köñlüm derd-nâk
Ey devâcular tedâvî [i]çün gülband éylenüz
- 5 Pend³⁷ maqtûlı émetür tilbe nâşixler ménî
'Aql teklîfidin ol qâbil bend éylenüz
- 6 Şâdıqî teg³⁸ ğayrı rûsvâ sanmañız ey ehl-i heves
'Aql erbâbın ser-i Mecnûn'ğa mânend éylenüz

[11a]

(Remel: fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün)

- [Ç, G, K] 1 Ey ecel al cânımı 'âlemniansız körmeyin
Cânımı cânânsız u cismimni cânsız körmeyin
- 2 Cilve qılmas kâmeti köñlüm ara kör ét közüñ
İsterim bu bâğnı³⁹ serv-i revânsız körmeyin

³⁵ K: Naveki-cövrün sineme köñlüm ona peyvend eylenüz³⁶ K: ağrı³⁷ K: bîdi³⁸ K: Sadiqitin³⁹ Ç: bâğını

- 3 Qoy yıqılsun şabr⁴⁰ bünyādı tökülsün cām-ı ‘ays
Közümü seylābsız bağırmı qansız körmeyin
- 4 Kéçdi ‘ömrüm yārsız ey çarx-ı dūn tap al cānım
Kim hayāt eyyām[ı]nı⁴¹ ol nev-civānsız körmeyin
- 5 Ger xayālī kēlmese közdin qılay qatı⁴² ‘-ı naẓar
Şādıqī hergiz bu évni mihmānsız körmeyin

[12a]

(Hezec: mefā‘ılün mefā‘ılün mefā‘ılün mefā‘ılün)

[Ç, K]

- 1 Xoşā oñlar⁴² ki cānān bezmide maḥrem̄leri bardur
Ménim dék bīkes erbāblar yavuş hem-dem̄leri bardur
- 2 Çüçük⁴³ söz birle aḥvālın sorar ağıyār-ı bī-derdiñ
Néçük⁴⁴ şād olmasunlar raḥmsız merhem̄leri bardur
- 3 Meger kim ol ser-i kū itleri ma‘lūm qılmişlar
Menim yoq olduqum kim ‘aceb-i mātem̄leri bardur
- 4 Méni efsürde qıldı hecr sūzı vaşl-ı cānımdın
Qavansunlar⁴⁵ olar kim özgeçe ‘ālem̄leri bardur
- 5 Közüm⁴⁶ merdüm̄leri tā tutdı menzil baḥr-ı eşkimde
Mu‘ayyen oldı kim ‘ālemde su ādem̄leri bardur
- 6 Olar kim şādumānlıq birle ‘ömri şarf qılğaylar
Eger nāşād olursa Şādıqī bī-ğamları bardur

⁴⁰ Metin صبی biçiminde yazılmıştır.⁴¹ Ç, G: eyyāmı⁴² Ç: aḡlar⁴³ Ç: çü çoq; K: -⁴⁴ Ç, K: niçün⁴⁵ Ç: qıvansunlar⁴⁶ K: gözün

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

[13a]

(Remel: fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün)

- [G, K] 1 Şûle-yi ğamdın ménî vü şabrımı örtedi ot
Yoq u barım örtedi sendin yıraq tepredi ot
- 2 Kôz ü köñlüm veh néçük boldı xayālın meskeni
Kim érür bu menzilin saqı' suyu⁴⁷ bünyadı ot
- 3 Kêldi gülgün segirtüp⁴⁸ bir şûx u mén boldum esîr
Barça él sâlim ménî bed-rûzgâ uçradı⁴⁹ ot
- 4 Qop yanımdın hem-nîşîn kim şûlelığdur âh-ı germ
Qıl hâzer Tenrı çün bilmes bilişni yâdı ot
- 5 Sanma bî-te'sîr âhım uçqunun ey müddeî
Bolma ğâfîl kim érür elbette od⁵⁰ evlâdı ot
- 6 Raħm qıl hem-demlere ey Şâdıqî köp çekme âh
Köymesün Mecnûn'ı vü yandırmasun Ferhâd'ı ot

[14a]

(Müctess: mefâ'îlün fe'îlâtün mefâ'îlün fâ'îlün)

- [K] 1 Köñlün istese ğam derdiĝa devâ qadeħ iç
Özini étme ğam u derde mübtelâ' qadeħ iç
- 2 Vişâl bezmide [e]ger tüşse 'arızıhâle mecâl
Hicâb def'i içün él tola tola qadeħ iç

⁴⁷ G, K: saqı' suyu⁴⁸ G: sekritüp⁴⁹ G: uçardı⁵⁰ G, K: ot

- 3 Körey déseñ⁵¹ felekün şubḥ u şāmı yeksān
Eger şabāḥ qadeḥ tut u ger mesā qadeḥ iç
- 4 Eger ki meykedeğa tüşe muḥtesib güzerün
Xilāf-ı meşreb édüp qılma macerā qadeḥ iç
- 5 Dēme xumārī belādur dīv-i⁵² qadeḥ içmen
Ki bar du‘ā-yı qadeḥni dāfi‘-i belā qadeḥ iç
- 6 Qanadı inse maqāmın beqā-yı ecel ey dil
Unutma devr-i qadeḥni vü cā-be-cā qadeḥ iç
- 7 Zamān kūdūretidin Şadıqī eger bilseñ
Mükedder olmaya köñlün mükerrā qadeḥ iç

[15a]⁵³

(Remel: fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün)

- [Ç, G, K] 1 Köñlümün her dem kirer ol māhsimā qoynına
Yeridür ger kirse xurşīdñiñ Mesihā qoynına
- 2 Sīnemi çāk⁵⁴ éyleyüp ol ay xayālın beklerin
Öyle kim bekleşdürür ḥaçını tersā qoynına
- 3 Bāğa kirsem bu sarıq ruksār u gülgün eşk ile
Gönçeniñ ister kire gülberg-i ra‘nā qoynına
- 4 Gevher-i eşkim cihānı tutdı evlādur bu kim
Qoymaya şimden geri lü’lü’ni deryā qoynına

⁵¹ K: gör, ey disan

⁵² K: deyü

⁵³ Gandjei’nin Batı Türkçesi başlığı altında değerlendirdiği bu gazel, Batı Türkçesi yanında Doğu Türkçesinin dil özelliklerini içerdiğinden çalışmaya dâhil edilmiştir.

⁵⁴ K: hal

- 5 Ğayr eger aḥbāb ile bezm-i viṣāla yol tapar
Şadıqî alır xayāl-ı yārı tenhā qoynına

[16a]

(Remel: fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün)

[Ç, K]

- 1 Qıldı hengām-ı sefer serv-i xırāmānım vedā‘
Vaqıtdur qılsa ten-i dil-xasteni cānım vedā‘
- 2 Vaşl x‘ānı üzre çün küfrān-ı ni‘met qılmadum
Bes nédin yā Rabb bu yañlıġ qıldı ĩmānım vedā‘
- 3 Barsa her yañġa barur ardınca eşk-i ḥasretim
Éylemez⁵⁵ ol xāk-i pādan çeşm-i giryānım vedā‘
- 4 Yārdın şimdi vedā‘ eyyāmıdur dōstlar
Éylemeñ ḥayret qılursa ‘aql u sāmānım vedā‘
- 5 ‘Özri taqşīrāt ile ger güng ü lāl olsam né tañ⁵⁶
Kim bu yañlıġ⁵⁷ éyledi şūx-ı süxandānım vedā‘
- 6 Cān u ten mābeynde sāmān-ı ülfet qalmadı
Kim qılır yüz nev‘-i külfet birle cānānım vedā‘
- 7 Şadıqî bülbül kibi yıġlap tiler āvārehıġ
Kim bu gülşendin qılır gülberg-i xandānım vedā‘

[17a]

(Hezec: mefā‘ılün mefā‘ılün mefā‘ılün mefā‘ılün)

[Ç, K]

- 1 Eger dünyā budur bīxān u bīmān olmamız yegdür
Bıraqp ‘işret esbābını ‘üryān olmamız yegdür

⁵⁵ Ç: eylemeñ⁵⁶ Ç: ‘Özri taqşīrātla ger küng-i lāl olsam né bāng

K: Üzri-taqşirat ile güngü lal olsam, ni bang

⁵⁷ K: yanıklık

- 2 Bu ése şeyx ü va‘iz mescid ü minber temāşası
Xarābāt ehli dék⁵⁸ mest ü ğazelx‘ān olmamız yegdür
- 3 Bulursa ol cemā‘at kim urarlar lāf-ı baxşāyış
Yeter cem‘iyyet-i xātır perīşān olmamız yegdür
- 4 Eger devlet budur kim dūndan xalqı iṭā‘atdın
Kél ey hem-dem ğula xān⁵⁹ olmamız yegdür
- 5 Bolay kim él vire bir serv-i xoş-reftār pābüsı
Cihānda sāye dék⁶⁰ xāk ile yeksān olmamız yegdür
- 6 Nédür keyfiyyeti zūhd ü riyā vü şaṭ[h] u ṭāmātın⁶¹
Kirüp divāne-veş mest ü ğazelx‘ān olmamız yegdür
- 7 Cihān ğülzārının xandān ğülü berbād olur āxir
Bulut dék⁶² ğāh xandān ğāh giryān olmamız yegdür
- 8 Bulunmaz çün cihān ma‘mūreside xāne-i mūnis
Enīs-i ğam muqīm-i genc-i vīrān olmamız yegdür
- 9 Der ü dāmın ħarīfı olmanız mūr-ı za‘īfleriz
Dème ey Şādıqī mülke Süleymān olmamız yegdür

[18a]

(Muzāri‘: *mef‘ūlūfā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün*)

- [G, K] 1 Élgide al alma émes kim ata tutar
Al ile aldı köñlümi ol şūx-ı ğül‘izār

⁵⁸ Ç, K: ehlidin⁵⁹ Ç: ğalā-xān; K: elaxan⁶⁰ Ç: sāyedın; K: sayeden⁶¹ Ç: şaṭṭ ü ṭāmānı; K: zōhdü ribavü şaṭṭü damanın⁶² Ç: bulutdın; K: buludtik

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

- 2 Câm-ı neşât tutsa birev şâh bezmide
Tan[g] yoq eger ki ğam sipehin qılsa târ u mâr
- 3 Yüz min neşât birle qıvan ey köñül saña
Hem yârdur müyesser ü hem bûs u hem kenâr
- 4 Ol Türk-menend élgidin öper qadeh-i şarâb
Tüşse élige cân ‘avâzın bérmege né bar
- 5 Seng-i havâdiş-i ğam ile yıqılur köñül
Sâqî şarâb-ı sâğarının qılmasa hisâr
- 6 ‘Abbâs Şâh bezmide yeksân içér qadeh
Çiñiz birle Şâdıqî rind-i mey-güsâr
- 7 Bolsun bu pādşâh-ı cihāngîre dem-be-dem
Devlet-muñî’ vü baht-refîq ü zamâne-yâr

A

âbâd < Far. Bayındır, mâmur

â. ét- (*Yaxşı bardun ki bozuq köñlümi **âbâd étdün***) 1a/1

‘Abbâs Şâh ö.a. Şah I. Abbas (1587-1629), Safevî Hanedânı’ndan İran şahı

‘A. (*‘Abbâs Şâh bezmide yeksân içér qadeh*) 18a/6

‘aceb < Ar. Tuhaf, alışılmamış

‘a. (*Menim yoq olduqum kim **‘aceb-i mâtemleri** bardur*) 12a/3

âdem < Ar. İnsan, adam

â.+leri (*Mu‘ayyen oldı kim ‘âlemde **su âdemleri** bardur*) 12a/5

ağyâr < Ar. Yabancılar, başkaları

a. (*Dil bérduñ **ağyâr éline** sen ki yıqduñ évi*) 1a/3

a. (*Çüçük söz birle **ağvâln sorar ağyâr-ı bî-derdiñ***) 12a/2

a. içün (*Kim éder yüz miñ cefâ her dem baña **ağyâr içün***) 4a/1

a.+a. (*Yox saña lutfi vü var **ağyâra** dér-sen[g] ey refîq*) 4a/3

ağ(1)z Ağız

a.+ı (***Ağzı** ruxsârında mıdur xaste köñlüm derd-nâk*) 10a/4

âh Ah, eyvah

â. (*Kâş bolğaydı qulağında fiğânım birle **âh***) 6a/5

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

- ā. (Qop yanımdın hem-nîşîn kim şûlelığdur **āh-ı germ**) 13a/4
- ā. (**Āh u efgān** kim tilimni tutdı ‘ısqıñ dehşeti’) 5a/2
- ā. (Yā qulağı **āh u efgānımda** bolğay kâşkî) 6a/5
- ā.çek- (Nihānī **āh çekip** āşikār qılma menî) 8a/3
- ā.çek- (Raḥm qıl hem-demlere ey Şādıqī köp **çekme āh**) 13a/6
- ā.+ım (Sanma **bî-te’sîr āhum** uçqunun ey müddeî) 13a/5
- aḥbāb** < Ar. Dostlar, sevdikler
- a. ile (Ġayr eger **aḥbāb ile** bezm-i vişāla yol tapar) 15a/5
- āxir** < Ar. Son
- ā. (Cihān gülzārının xandān güli berbād olur **āxir**) 17a/7
- aḥvāl** < Ar. Haller, durumlar
- a.+ın sor- (Çüçük söz birle **aḥvālın sorar ağıyār-ı bî-derdiñ**) 12a/2
- ‘āqibet** < Ar. Son; sonunda
- ‘ā. (‘**Āqibet** urdı başığa teşne ‘ısqıñ ġayreti’) 5a/3
- ‘ā. (Çün elif teg vāḥid olmağdur cihāndın ‘**āqibet**) 7a/2
- ‘āqıl** < Ar. Akı başında, aklını kullanabilen
- ‘a. ol! (Dér-sén ey nāsıx ki méndin tut naşîḥat ‘**āqıl ol**) 7a/4
- ‘aql** < Ar. Akıl
- ‘a. (Éylemeñ hayret qılursa ‘**aql u sāmānım** vedā’) 16a/4
- ‘a. (‘**Aql teklîfidin** ol qābil pend éyleñüz) 10a/5
- ‘a. (‘**Aql erbābın** ser-i Mecnūn’ğa mānend éyleñüz) 10a/6
- ‘aqs** < Ar. Yansıma, çarpma, vurma
- ‘a. (Çeşm-i gerde su yığup menzil tutar **ey ‘aqs-i ten**) 6a/3
- al (I)** Hile, aldatma, tuzak
- a. ile (**Al ile** aldı köñlümi ol şūx-ı gül‘izār) 18a/1
- al (II)** Alev rengi parlak kırmızı
- a. (Élgide **al alma émes** kim ata tutar) 18a/1
- al-** Almak
- a.-ır (Şādıqī **alır** xayāl-ı yārı tenhā qoynına) 15a/5
- a.-dı (**Al ile aldı köñlümi** ol şūx-ı gül‘izār) 18a/1
- a.! (Kéçdi ‘ömrüm yārsız ey çarx-ı dūn tap **al cānım**) 11a/4
- a.! (Ey ecel **al cānımın** ‘ālemni ansız körmeyin) 11a/1
- a.-mağdı (**Köñlüm almağdı** né bīm étkey közüñ merdümleñi) 9a/4
- ‘ālem** < Ar. Dünya, evren
- ‘ā.+ni (Ey ecel **al cānımın** ‘**ālemni** ansız körmeyin) 11a/1

- '**â.+ni** (*Sordı dün '**âlemni** ol şûx-ı vücûdın érmedüm*) 5a/2
- '**â.+de** (*Qalmağay érdi bu '**âlemde** muhabbet kâşkî*) 7a/1
- '**â.+de** (*Mu 'ayyen oldu kim '**âlemde** su âdemleri bardur*) 12a/5
- '**â.+din** (*Kâş '**âlemdin** késilgeydi köñülnüñ ülfeti*) 5a/1
- '**â.+leri** (*Qavansunlar olar kim özgeçe '**âlemleri** bardur*) 12a/4
- alma** Elma
- a. émes** (*Élgide **al alma émes** kim ata tutar*) 18a/1
- ammā** < Ar. Ama, fakat
- a.** (*Her né bolsa bolsun **ammā** inñizārī bolmasun*) 3a/5
- andın** Ondan; oradan
- a.** (*Mendin özge kimsege **andın** güzārī bolmasun*) 3a/1
- anıñ** Onun
- a. teg** (*Cân fedā bolsun **anıñ teg** hem-dem-i ğam-x'ār içün*) 4a/5
- ansız** Onsuz
- a.** (*Ey ecel al cānımnı '**âlemni ansız** körmeyin*) 11a/1
- apar-** Götürüvermek
- a.-dum** (*Kim özüm birle **apardum** bu cihāndın ğamları*) 9a/2
- ara** Ara, arasında
- a.** (*Cilve qılmas kâmeti **köñlüm ara** kör ét közüm*) 11a/2
- '**araq** < Ar. İçki
- '**a.** (*'**Araq töküp** yüzdin eşkbār qılma meni*) 8a/2
- ard** Arka taraf; art
- a.+ınca** (*Barsa her yanga barur **ardınca** eşk-i ħasretim*) 16a/3
- '**arżihāl** < Ar.+Far. 'arż-ı ħāl Dilekçe
- '**a.+e** (*Vişāl bezmide [e]ger tüşse '**arżihāle** mecāl*) 14a/2
- asığ** Fayda, yarar
- a.** (*Éylemez tedbīr **asığ** bu müşkīl-i düşvār içün*) 4a/4
- âşikār** < Far. âşkār Açık, apaçık, ortada
- â. qılma-** (*Nihānī āh çekip **âşikār qılma** meni*) 8a/3
- at-** Atmak
- a.-a** (*Élgide al alma émes kim **ata** tutar*) 18a/1
- âteş** < Far. Ateş
- â.** (*Ki étdi şüle füzūn **âteş-i nigāhımğa***) 2a/5
- āvārelig** < Far.+T. Avarelik, işsiz güçsüzlük, aylaklık
- â.** (*Şādīqī bülbül kibi yığlap tiler **āvārelig***) 16a/7
- '**avāz** < Ar. a 'vāz Bedeller

- ‘a.+m (*Tüşse élige cân ‘avāzın bérmege né bar*) 18a/4
ay Ay; ay yüzlü güzel
a. (*Sînemi çāk éyleyüp ol ay xayālin beklerin*) 15a/2
a. (*Öldürür ey Şādiqī ol ay bu kün danla seni*) 7a/6
‘āyān < Ar. Açık, apaçık, belli, ortada
‘a. ol- (*Yene né berq édi ey Şādiqī kim oldı ‘āyān*) 2a/5
‘ayb < Ar. Ayıp
‘a. émeştür (*‘Ayb émeştür ‘āşiqın bolsa bu māyeliğ kisveti*) 5a/5
ayrı Ayrı
a. (*Ayrılıq dāği bile yandı köñüldin ayrı cân*) 6a/4
ayrılığ Ayrılık → ayrılıq
a. (*Ayrılığ za ‘fi bilen bes kim ölür-men dem-be-dem*) 4a/2
ayrılıq Ayrılık → ayrılığ
a. (*Ayrılıq dāği bile yandı köñüldin ayrı cân*) 6a/4
‘ayş < Ar. Yaşama
‘a. (*Qoy yıqılsun şabr bünyādı tökülsün cām-ı ‘ayş*) 11a/3
āzād < Far. Özgür, serbest
ā. ét- (*Yaxşı varduñ bu qafesdin onı āzād étdiñ*) 1a/5
āzār < Far. İncitme, üzme, kırma
ā. için (*Güyyiā xalq éyledi xālq seni āzār için*) 4a/6
āzürde < Far. İncinmiş, kırılmış, gücenmiş
ā. (*Şādiqī āzürde ister her zamān cânān seni*) 4a/6
B
bāde < Far. Şarap
b. (*Şādiqī’din bāde terkin istemeñ ey ehl-i zühd*) 5a/7
bāğ < Far. Bağ, büyük bahçe, bostan
b.+nı (*İsterim bu bāğnı serv-i revānsız körmeyin*) 11a/2
b.+a (*Bāğa kirsem bu sarıq ruxsār u gülgün eşk ile*) 15a/3
bağ(ı)r Bağır, göğüs
b.+ımnı (*Közümü seylābsız bağırmıñı qansız körmeyin*) 11a/3
bahār < Far. Bahar mevsimi
b. (*Bahār berdi xazān-bū[y]lı bu būstānımğa*) 2a/4
baħr < Ar. Deniz
b. (*Közüm merdümleri tā tutdı menzil baħr-ı eşkimde*) 12a/5
baxşāyış < Far. Bağışlama, ihsan etme
b. ur- (*Bulursa ol cemā‘at kim urarlar lāf-ı baxşāyış*) 17a/3

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

baxt < *Far.* Talih

b. (*Devlet-muñi* vü **baht-refiq** ü zamâne-yār) 18a/7

baña Bana

b. (*Kim éder yüzmiñ cefâ her dem baña* ağıyâr için) 4a/1

bar Var → **var**

b. (*Dün tabīb éstürdi kim şöhet-i nişân ménde bar*) 5a/4

b. (*Ki bar du 'ā-yı qadehni dāfi'-i belā qadeh iç*) 14a/5

b. (*Tüşse élige cān 'avāzın bérmege né bar*) 18a/4

b.+dur (*Qavansunlar olar kim özgeçe 'ālemleri bardur*) 12a/4

b.+dur (*Eger nāşād olursa Şadıqī bī-gamları bardur*) 12a/6

b.+dur (*Mu'ayyen oldı kim 'ālemde su ādemleri bardur*) 12a/5

b.+dur (*Menim yoq olduqum kim 'aceb-i mātemleri bardur*) 12a/3

b.+dur (*Ménim dék bīkes erbāblar yavuş hem-demleri bardur*) 12a/1

b.+dur (*Néçük şād olmasunlar rahmsız merhemleri bardur*) 12a/2

b.+dur (*Xoşā onlar ki cānān bezmide maḥremeleri bardur*) 12a/1

b.+ım (*Yoq u barım örtedi sendin yıraş tepredi ot*) 13a/1

bar- Varmak, gitmek, ulaşmak → **var-**

b.-ur (*Barsa her yangā barur ardınca eşk-i ḥasretim*) 16a/3

b.-dun (*Yaxşı bardun ki bozuş könlümi ābād étdün*) 1a/1

b.-sa (*Barsa her yangā barur ardınca eşk-i ḥasretim*) 16a/3

barça Bütün, hep, hepsi

b. (*Barça él sālīm méni bed-rūzğa uçradı ot*) 13a/3

baş Baş, kafa

b.+ıga ur- (*Āqıbet urdı başıga teşne 'ışqın ḡayreti*) 5a/3

bed-rūz < *Far.* Günü, zamanı kötü

b. (*Barça él sālīm méni bed-rūzğa uçradı ot*) 13a/3

beqā < *Ar.* Kalıcılık

b. (*Qanadı inse maqāmın beqā-yı eccl ey dil*) 14a/6

bekle- Beklemek

b.-rin (*Sīnemi çāk éyleyüp ol ay xayālın beklerin*) 15a/2

bekleşdür- Muhafaza etmek, korumak

b.-ür (*Öyle kim bekleşdürür ḥācını tersā qoynına*) 15a/2

belā < *Ar.* Bela, musibet

b. (*Ki bar du 'ā-yı qadehni dāfi'-i belā qadeh iç*) 14a/5

b. (*Bıraqdı dām-ı belā cism-i nātüvānımğa*) 2a/3

b.+dur (*Déme xummārī belādur qadeh içmen*) 14a/5

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

ben I. teklik kişi zamiri, ben → **men, mén**

b. (*Dün urup daş ile **ben xaste-dili** şād étdün*) 1a/1

b.+i (*Yoq vefā cevri ü cefādın **beni** maḥrūm étme*) 1a/2

ber- Vermek → **bér-**

b.-di (*Bahār **berdi** xazān-bū[y]lı bu būstānımğa*) 2a/4

b.-di (*Şiḥḥatım **berdi** ‘ıyādetdin peşimānlıq saḡa*) 7a/5

b.-di (*Şimdi ‘ışq olup olardı bizge **berdi** nevbeti*) 5a/6

b.-gey érđi (*Bergey érđi bir iki kün çarx mühlet kâşkî*) 7a/6

b.-megey érđi (*Bermegey érđi maḡa eyyām şihḥat kâşkî*) 7a/5

beraāt < Ar. *berā’et* Aklanma

b. (***Beraāt-i ḥesābda** tut bu isnātdın*) 8a/4

berbād < Far. Perişan, harap

b. ol- (*Cihān gülzārının xandān güli **berbād olur** āxir*) 17a/7

berq < Ar. Şimşek

b. (*Tende **berq-ı vaşldın** özge şerārī bolmasun*) 3a/3

b. éđi (*Yene **né berq éđi** ey Şādıqī kim oldı ‘āyān*) 2a/5

b. éđi (*Yene **né berq éđi** kim ‘ışq saldı cānımğa*) 2a/1

bernā < Far. Güzel

b. (***Bir nigārın ḥicr ü bernādın** cihānıñ miḡneti*) 5a/1

berūmend < Far. Kismetli

b.éyle- (*Bu semerdin naxl-ı ‘ömrümni **berūmend éyleñüz***) 10a/1

bes < Far. Yeterli, çok

b. (***Bes** nédin yā Rabb bu yaḡlıḡ qıldı imānım vedā’*) 16a/2

b. (*Ayrılıḡ za ‘fi bilen **bes** kim ölür-men dem-be-dem*) 4a/2

bezm < Far. İçkili, eğlenceli meclis

b. (*Étseñ ey ehl-i cihān **bezm-i cihānda** şādıḡ*) 9a/2

b. (*Ġayr eger aḡbāb ile **bezm-i vişāla** yol tapar*) 15a/5

b.+de (*Mendin özge bolmasun maḡrem **ḡarem-i bezmde***) 3a/4

b.+imde (*Déđi kim **bezmimde** bolsun bir perestkārī Şādıqī*) 3a/6

b.+i (*Gāḡ gāḡī **bezmī** hem cevri ile xursend éyleñüz*) 10a/2

b.+i (*Raḡīb **bezmī** ez şurb-ı mey ḡarāretdin*) 8a/2

b.+ide (***Vişāl bezmide** [e]ger tüşse ‘arziḡāle mecāl*) 14a/2

b.+ide (*Xoşā onlar ki **cānān bezmide** maḡremleri bardur*) 12a/1

b.+ide (*‘Abbās Şāḡ **bezmide** yeksān içer qadeḡ*) 18a/6

b.+ide (*Cām-ineşāḡ tutsa bīrev **şāḡ bezmide***) 18a/2

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

- b.+inde** (*Bir qadeh mey birle dün **bezminde** ref' oldı ğam*) 4a/5
- b.+inde** (*Ġayr-ı mahrem **hūblar bezminde** nā-mahremdür*) 9a/3
- bér-** Vermek → ber-
- b.-dün** (***Dil bérđün** aġyār éline sen ki yıqduñ évi*) 1a/3
- b.-mege** (*Tüşse élige **cān 'avāzın bérmege** né bar*) 18a/4
- bıraq-** Bırakmak, terk etmek
- b.-dı** (***Bıraqdı** dām-ı belā cism-i nātüvānımğa*) 2a/3
- b.-ıp** (***Bıraqıp** 'işret esbābını 'üryān olmamız yegdür*) 17a/1
- bī-derd** < *Far.* Dertsiz
- b.** (*Çüçük söz birle aḥvālın sorar **aġyār-ı bī-derdiñ***) 12a/2
- bī-ġam** < *Far.+Ar.* Gamsız, kedersiz
- b.+ları** (*Eger nāşād olursa Şadıqī **bī-ġamları** bardur*) 12a/6
- bīxān u bīmān** < *Far.* Evsiz, barksız
- b. ol-** (*Eger dünyā budur **bīxān u bīmān olmamız** yegdür*) 17a/1
- bī-xūş** < *Far.* Akı yerinde olmayan, akılsız, deli
- b.+ım** (*Cemāl-i ḥayreti **bī-xūşım** söyle[ş]me raqīb*) 8a/5
- bī-'itibār** < *Far.+Ar.* İtibarsız
- b. qılma-** (*Ġarīb ü bīkes ü **bī-'itibār qılma** menī*) 8a/4
- bī-qarār** < *Far.+Ar.* Kararsız, yerinde duramayan
- b.qılma-** (*Dağıtma kākülünge **bī-qarār qılma** menī*)
- bīkes** < *Far. bī+kes* Kimsesiz
- b.** (*Ménim dék **bīkes erbāblar** yavuuq hem-demleri bardur*) 12a/1
- b. qılma-** (*Ġarīb ü **bīkes** ü bī-'itibār **qılma** menī*) 8a/4
- bī-te'sīr** < *Far.+Ar.* Etkisiz
- b.** (*Sanma **bī-te'sīr** āhım uçqunın ey müddeñ*) 13a/5
- bil-** Bilmek
- b.-señ** (*Zamān küdüretidin Şadıqī eger **bilseñ***) 14a/7
- b.-mes** (*Qıl ḥazer Teñri çün **bilmes** bilişni yādı ot*) 13a/4
- b.-mes érmişler** (***Bilmes érmişler** kişi qadrın vaṭan ebnāsı çün*) 7a/3
- bile** İle, birlikte → **bilen; birle; ile**
- b.** (***Ayrılıq dāğı bile** yandı köñöldin ayrı cān*) 6a/4
- bilen** İle, birlikte → **bile; birle; ile**
- b.** (***Ayrılığ za'fi bilen** bes kim ölür-men dem-be-dem*) 4a/2
- b.** (*Ey édenler **mīhr bilen** xoş-dīl ġarez erbābını*) 10a/2
- biliş** Eş, dost

b.+ni (*Qıl hāzer Teḡri çün bilmes **bilişni** yādı ot*) 13a/4

bīm < Far. Korku; tehlike

b. ét- (*Köḡlüm almaqdı **né bīm étkey** közüḡ merdümleḡi*) 9a/4

bīmār < Far. Hasta

b. içün (*Tutdılar yüz miḡ kerez mātem **men-i bīmār içün***) 4a/2

bir Bir

b. (*Bolay kim él vire **bir serv-i xoş-reftār pābūsı***) 17a/5

b. (*Kéldi gülgün segirtip **bir şūx** u mén boldum esīr*) 13a/3

b. (*Dédi kim bezmimde bolsun **bir perestkārī** Şādıqī*) 3a/6

b. (*Dōstlar şarf éylerim naqd-ı vefā **bir yār içün***) 4a/1

b. (***Bir qadeḡ mey birle** dün bezminde ref^o oldı ġam*) 4a/5

b. (***Néçe bir** köḡlüm melūl olsun yox u var içün*) 4a/3

b. (*Bergey érdi **bir iki kūn** çarx mühlet kāşkī*) 7a/6

b. (***Bir nigārın hicr ü bernādın** cihānıḡ miḡneti*) 5a/1

bī-raḡm < Far.+Ar. Acımasız, merhametsiz

b. (***Bu reşş-i bī-raḡm** sulṡānımda bolġay kāşkī*) 6a/6

birev Birisi, her birisi

b. (*Cām-ı neşāṡ tutsa **birev** şāh bezmide*) 18a/2

birle İle, birlikte → bile; bilen

b. (*Gūyiyā **mey birle** bolmışdur muxayyer tıyneti*) 5a/7

b. (*Kāş bolġaydı qulaġında **figānım birle** āh*) 6a/5

b. (***Yüz min neşāṡ birle** qıvan ey köḡül saḡa*) 18a/3

b. (*Her nefes **şavt-ı vefā birle** éder-sen nāle*) 1a/4

b. (***Çüçük söz birle** aḡvālın sorar aġyār-ı bī-derdiḡ*) 12a/2

b. (*Olar kim **şādumānlıq birle** ‘ömri şarf qılġaylar*) 12a/6

b. (***Bir qadeḡ mey birle** dün bezminde ref^o oldı ġam*) 4a/5

b. (***Çiḡiz birle** Şādıqī rind-i mey-gūsār*) 18a/6

b. (*Kim **özüm birle** apardım bu cihāndın ġamları*) 9a/2

b. (*Kim qılır **yüz nev’-i külfet birle** cānānım vedā’*) 16a/6

bī-vech < Far.+Ar. Sebepsiz, nedensiz

b. (*Köymesün köḡlüm évin **bī-vech** yā Rabb hicr otı*) 3a/3

biz Biz

b.+ge (*Şimdi ‘ışq olup olardı **bizge** berdi nevbeti*) 5a/6

bol- Olmak

b.-dum (*Kéldi gülgün segirtip bir şūx u mén **boldum esīr***) 13a/3

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

- b.-dı (Köz ü könlüm veh néçük **boldı** xayālū meskeni) 13a/2
- b.-ğay (Yā qulağı āh u efgānımda **bolğay** kâşkî) 6a/5
- b.-ğay (Yanmaqdadur bu köñül **yanımda bolğay** kâşkî) 6a/4
- b.-ğay (Menzili bu çeşmler **yanımda bolğay** kâşkî) 6a/3
- b.-ğay (Menzilim dergāh-ı cānānımda **bolğay** kâşkî) 6a/1
- b.-ğay (Bu kéçe cānānımda mihmānda **bolğay** kâşkî) 6a/2
- b.-ğay (Menzilim dergāh-ı cānānımda **bolğay** kâşkî) 6a/7
- b.-ğay (Yā oña menzil benim cānımda **bolğay** kâşkî) 6a/1
- b.-ğay (Bu reşş-i bī-rahm sultānımda **bolğay** kâşkî) 6a/6
- b.! (Muntazır **bol** kim tā kélür qatluğa dér-sén ey refîq) 3a/5
- b.-sun (Cān fedā **bolsun** anıy teg hem-dem-i ğam-x'ār içün) 4a/5
- b.-sun (Dédi kim bezmimde **bolsun** bir perestkārī Şadıqī) 3a/6
- b.-sun (Her né **bolsa bolsun** ammā inñizārī bolmasun) 3a/5
- b.-sun (**Bolsun** bu pādīşāh-ı cihāngire dem-be-dem) 18a/7
- b.-sa (‘Ayb émeştür ‘āşıqın **bolsa** bu māyelīg kisveti) 5a/5
- b.-sa (Her né **bolsa bolsun** ammā inñizārī bolmasun) 3a/5
- b.-ay (**Bolay** kim él vire bir serv-i xoş-refîār pābūsi) 17a/5
- b.-up (Yene né gülbün-i vaşl édi kim **şüküfte bolup**) 2a/4
- b.-up (Gerd-i xāk **setr bolup** cismimde nāşix qılma men) 5a/5
- b.-ma (**Bolma ğāfil** kim érür elbette od evlādı ot) 13a/5
- b.-masun (Mendin özge **bolmasun** maḥrem ḥarem-i bezmde) 3a/4
- b.-masun (Tende berq-ı vaşldın özge **şerārī bolmasun**) 3a/3
- b.-masun (Mendin özge kimsege andın **güzārī bolmasun**) 3a/1
- b.-masun (Köze ol şeh yolıdın özge **ğubārī bolmasun**) 3a/1
- b.-masun (Her né **bolsa bolsun** ammā inñizārī bolmasun) 3a/5
- b.-masun (Līk meyl-i ‘işret ü būs u **kenārī bolmasun**) 3a/6
- b.-masun (Her taraf eşkimdin özge **cūy-bārī bolmasun**) 3a/2
- b.-masun (Tan nemidin özge onda **perde-dārī bolmasun**) 3a/4
- b.-muşdur (Güyyā mey birle **bolmuşdur muxayyer** tıyneti) 5a/7
- b.-ğaydı (Kāş **bolğaydı** qulağında fiğānım birle āh) 6a/5
- bozuq Bozuk, viran
- b. (Yaxşı bardun ki **bozuq köñlümi** ābād étdün) 1a/1
- bu (I) Bu (işaret zamiri)
- b. (Gevher-i eşkim cihānı tutdı evlādur **bu** kim) 15a/4
- b. (Bu söze şāhid **bu** kim maḥremdür maḥremleri) 9a/3

- b. **ése** (*Bu ése şeyx ü va ‘iz mescid ü minber temāşası*) 17a/2
 b.+dur (*Eger dünyā budur bīxān u bīmān olmamız yegdür*) 17a/1
 b.+dur (*Eger devlet budur kim dūndan xalqı iṭā‘atdın*) 17a/4

bu (II) Bu (işaret sıfatı)

- b. (*Beraāt-i ḥesābda tut bu isnātdın*) 8a/4
 b. (*Öldürür ey Şādiqī ol ay bu kün danla seni*) 7a/6
 b. (*Bahār berdi xazān-bū[y]lı bu būstānımğa*) 2a/4
 b. (*‘Ayb émeştür ‘āşiqın bolsa bu māyeliğ kisveti*) 5a/5
 b. (*Bolsun bu pādişāh-ı cihāngire dem-be-dem*) 18a/7
 b. (*Bes nédin yā Rabb bu yaqlıg qıldı imānım vedā‘*) 16a/2
 b. (*Kim bu gülşendin qılur gülberg-i xandānım vedā‘*) 16a/7
 b. (*Tutğay érdi bu köñül méndin naşīḥat kāşkī*) 7a/4
 b. (*Bu söziñ ey hem-nīşīn elbette yoqdur şöḥbeti*) 5a/4
 b. (*Bu reşş-i bī-raḥm sultānımda bolğay kāşkī*) 6a/6
 b. (*Kim érür bu menziliñ saqī‘ suyu būnyādı ot*) 13a/2
 b. (*Éylemez tedbīr asıg bu müşkil-i düşvār içün*) 4a/4
 b. (*Qalmağay érdi bu ‘ālemde muḥabbet kāşkī*) 7a/1
 b. (*Yaxşı varduñ bu qafesdin onı āzād étdüñ*) 1a/5
 b. (*Sādiqī evvel qadem qoyma faqīr bu virāne*) 6a/7
 b. (*Yanmaqdadur bu köñül yanımda bolğay kāşkī*) 6a/4
 b. (*İsterim bu bāğnı serv-i revānsız körmeyin*) 11a/2
 b. (*Şādiqī hergiz bu évni mihmānsız körmeyin*) 11a/5
 b. (*Kim bu yaqlıg éyledi şūx-ı sūxandānım vedā‘*) 16a/5
 b. (*Bāğa kirsem bu sariq ruxsār u gülğün eşk ile*) 15a/3
 b. (*Menzili bu çeşmler yanımda bolğay kāşkī*) 6a/3
 b. (*Bu kéçe cān tende mihmāndur say xxx ey refiq*) 6a/2
 b. (*Bu söze şāhid bu kim maḥremdür maḥremleri*) 9a/3
 b. (*‘Ayb émeştür ‘āşiqın bolsa bu māyeliğ kisveti*) 5a/5
 b. (*Bu kéçe cānānımda mihmānda bolğay kāşkī*) 6a/2
 b. (*Bu kün nihān ser-i kūyına kélmişim ey dil*) 8a/3
 b. (*Bu gülşeniñde reşk-i mezār qılma meni*) 8a/7
 b. (*Kim özüm birle apardum bu cihāndın ğamları*) 9a/2
 b. (*Bu semerdin naxl-ı ‘ömrümni berümend éyleñüz*) 10a/1

bul- Bulmak

- b.-ursa (*Bulursa ol cemā‘at kim urarlar lāf-ı baxşāyīş*) 17a/3

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/13 Fall 2013

bulun- Bulunmak

b.-maz (*Bulunmaz* çün cihân ma 'müreside xâne-i münis) 17a/8

bulut Bulut

b. dék (*Bulut dék* gâh xandân gâh giryân olmamız yegdür) 17a/7

burun Önce, evvel

b. (*Germrülüq kösretip qala mu yaşım* **burun** yürür) 6a/6

būs u kenār < Far. Öpüp, kucaklama

b. (*Hem yârdur müyesser ü* **hem būs u hem kenār**) 18a/3

b. bolma- (*Lîk meyl-i 'işret ü* **būs u kenārī bolmasun**) 3a/6

büstân < Far. Bahçe, çiçek bahçesi

b.+ımğa (*Bahâr berdi xazân-bū[y]lı* **bu büstânımğa**) 2a/4

bülbül < Ar. Bülbül

b. kibi (*Şadıqī* **bülbül kibi** yıgılap tiler âvârelig) 16a/7

bünyād < Far. Bina, yapı

b. ét- (*Dād élinden yene ey şūx* **né bünyād étdün**) 1a/3

b.+1 (*Kim érür* **bu menziliq saqī' suyu bünyādı** ot) 13a/2

b.+1 (*Qoy yıqılsun* **şabr bünyādı** tökülsün cām-ı 'ayş) 11a/3

b.+ım (*Yene né seyl édi kim yıqtı* **şabr bünyādım**) 2a/2

C

cā-be-cā < Far. Yer yer

c. (*Unutma devr-i qadehni vü* **cā-be-cā** qadeh iç) 14a/6

cām < Far. Kadeh

c. (*Qoy yıqılsun şabr bünyādı tökülsün* **cām-ı 'ayş**) 11a/3

c. (*Cām-ı neşāt* tutsa birev şāh bezmide) 18a/2

cān < Far. Can

c. (*Bu kéce* **cān** tende mihmāndur say xxx ey refiq) 6a/2

c. (*Ayrılıq dāğı bile yandı köñüldin ayrı* **cān**) 6a/4

c. (*Cān u ten* mābeynde sāmān-ı ülfet qalmadı) 16a/6

c. bér- (*Tüşse élige* **cān 'avāzın bérmege** né bar) 18a/4

c. fedā bol- (*Cān fedā bolsun* anıq teg hem-dem-i gam-x'ār için) 4a/5

c.+ım (*Vaqtıdur qılsa ten-i dil-xasteni* **cānım** vedā) 16a/1

c.+ım (*Yene né şevq édi kim késdi* **rişte-i cānım**) 2a/3

c.+ım (*Kéçdi 'ömrüm yârsız ey çarx-ı dūn tap* **al cānım**) 11a/4

c.+ımmı (*Cānımmı* cānānsız u cismimni cānsız körmeyin) 11a/1

c.+ımmı (*Ey ecel* **al cānımmı** 'ālemni ansız körmeyin) 11a/1

c.+ımğa (*Yene né berq édi kim 'ışq saldı* **cānımğa**) 2a/1

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

c.+ımda (*Yâ oña menzil **menim cânımda** bolğay kâşkî*) 6a/1

c.+ımdın (*Méni efsürde qıldı hecr sūzı **vaşl-ı cânımdın***) 12a/4

cānān < Far. Sevgili

c. (*Xoşā oñlar ki **cānān** bezmide maḥremleri bardur*) 12a/1

c. (*Şādıqī āzürde ister her zamān **cānān** seni*) 4a/6

c.+a (*Éyledün Şādıqī tendin xālī **cānāna** fedā*) 1a/5

c.+ım (*Kim qılır yüz nev‘-i külfet birle **cānānım** vedā‘*) 16a/6

c.+ımda (*Menzilim **dergāh-ı cānānımda** bolğay kâşkî*) 6a/1

c.+ımda (*Bu keçe **cānānımda** miḥmānda bolğay kâşkî*) 6a/2

c.+ımda (*Menzilim **dergāh-ı cānānımda** bolğay kâşkî*) 6a/7

cānānsız < Far.+T. Sevgilisiz

c. (*Cānımnı **cānānsız** u cismimni cānsız körmeyin*) 11a/1

cānsız < Ar.+T. Cansız; gönülsüz

c. (*Cānımnı **cānānsız** u cismimni **cānsız** körmeyin*) 11a/1

cefā < Ar. Eziyet, incitme

c. (*Kim éder yüz **miñ cefā** her dem baña ağıyār içün*) 4a/1

c. (*Yā çekip **tüg-ı cefā** perkend perkend éylenüz*) 10a/3

c.+ğa (*Çünki cevır ile **cefāğa** béni étdün*) 1a/2

c.+dın (*Yaq vefā **cevr ü cefādın** beni maḥrūm étme*) 1a/2

cemā‘at < Ar. Topluluk

c. (*Bulursa **ol cemā‘at** kim urarlar lāf-ı baxşāyīş*) 17a/3

cemāl < Ar. Yüz güzelliği

c. (***Cemāl-i ḥayreti** bī-xūşım söyle[ş]me raqīb*) 8a/5

cem‘iyyet < Ar. Topluluk

c. (*Yeter **cem‘iyyet-i xātır** perīşān olmamız yegdür*) 17a/3

cevr < Ar. Eziyet, üzme, zulüm

c. (*Yaq vefā **cevr ü cefādın** beni maḥrūm étme*) 1a/2

c. ile (*Gāh gāhī bezmi hem **cevr ile** xursend éylenüz*) 10a/2

c.+in (***Nāvek-i cevrin** soqa köñlümge peyvend éylenüz*) 10a/1

cihān < Far. Dünya, alem

c. (*Nevḥa tursalar **cihān devrinde** mātem dīdeler*) 9a/5

c. (*Étseñ **ey ehl-i cihān** bezm-i cihānda şādıq*) 9a/2

c. (*Bulunmaz çün **cihān ma‘müreside** xāne-i mūnis*) 17a/8

c. (***Cihān gülzārınñ xandān güli** berbād olur āxir*) 17a/7

c.+ıñ (*Bir nigārın ḥicr ü bernādın **cihānıñ miḥneti***) 5a/1

- c.+da (Étseñ **ey ehl-i cihân** bezm-i cihânda şâdlıq) 9a/2
 c.+da (**Cihânda** sâye dék xāk ile yeksân olmamız yegdür) 17a/5
 c.+dın (Çün elif teg vâhid olmaqdur **cihândın** 'âqıbet) 7a/2
 c.+dın (Kim özüm birle apardum **bu cihândın** gâmları) 9a/2
 c.+t1 (Gevher-i eşkim **cihânı** tutdı evlâdur bu kim) 15a/4
cihângîr < Far. Hükümdar
 c.+e (Bolsun **bu pâdişâh-ı cihângîre** dem-be-dem) 18a/7
cilve < Ar. Görünme, işvenme
 c. qılma- (**Cilve qılma** kâmeti köñlüm ara kör ét közü) 11a/2
cism < Ar. Beden, gövde, madde
 c. (Bıraqdı dâm-ı belâ **cism-i nâtüvânımğa**) 2a/3
 c.+imni (Cânımnı cānānsız u **cismimni** cānsız körmeyin) 11a/1
 c.+imde (Gerd-i xāk setr bolup **cismimde** nāşix qılma men) 5a/5
cüyâ < Far. Arayan, soran
 c. (Yoq turur yüz mestî dilaverdin **cüyâ-yı güleri**) 9a/4
cüy-bârî < Far. Bir ırmak, akarsu
 c.+t1 (Her taraf eşkimdin özge **cüy-bârî** bolmasun) 3a/2

Ç

- çāk** < Far. Yarık, yırtık
 ç. éyle- (Sînemi **çāk éyleyüp** ol ay xayâlin beklerin) 15a/2
çal- Çalmak (müzik aleti)
 ç.-dılar (Gerçi '**ışqı nevbetin** Ferhâd u Mecnûn **çaldılar**) 5a/6
çarx < Far. Çark, felek
 ç. (Bersey érdi bir iki kün **çarx** mühlet kâşkî) 7a/6
 ç. (Kéçdi 'ömrüm yârsız **ey çarx-ı dūn** tap al cānım) 11a/4
çek- Çekmek; bağlamak
 ç.-in! (**Yâ çekin** divâne köñlümni vefâ zincîrîğa) 10a/3
 ç.-me (Raḥm qıl hem-demlere ey Şâdıqî köp **çekme âh**) 13a/6
 ç.-ip (**Yâ çekip** tîğ-ı cefâ perkend perkend éyleñüz) 10a/3
 ç.-ip (Nihānî **âh çekip** âşikâr qılma meni) 8a/3
çeşm < Far. Göz; bakış
 ç.(Éylemez ol xāk-i pādan **çeşm-i giryānım** vedā) 16a/3
 ç.-ler (Menzili **bu çeşmler** yanımda bolğay kâşkî) 6a/3
çevür- Çevirmek

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/ 13 Fall 2013

ç.-me! (*Çevürme yüzünü ey şūx u zār qılma meni*) 8a/1

ç.-me! (*Gülüm çevürme yüzün gayra Şadıqı yanlıgı*) 8a/7

Çiñiz Cengiz Kağan

Ç. birle (*Çiñiz birle Şadıqı rind-i mey-güsār*) 18a/6

çüçük Tatlı

ç. (*Çüçük söz birle aḥvālın sorar aḡyār-ı bī-derdiñ*) 12a/2

çün < Far. İçin; çünkü

ç. (*Bilmes érmişler kişi qadrın vaṭan ebnāsı çün*) 7a/3

ç. (*Çün elif teg vāḥid olmaqdur cihāndın ‘āqıbet*) 7a/2

ç. (*Él közige qoydı çün Şīrīn nişān Kūhken*) 5a/3

ç. (*Ey devācular tedāvī [i]çün gülbind éyleñüz*) 10a/4

ç. (*Qıl ḥazer Teñri çün bilmes bilişni yādı ot*) 13a/4

ç. (*Bulunmaz çün cihān ma ‘müreside xāne-i mūnis*) 17a/8

ç. (*Vaşl x ‘ānı üzre çün küfrān-ı ni ‘met qılmadum*) 16a/2

çünki < Far. Çünkü

ç. (*Çünki cevır ile cefāga beni mu ‘tād étdüñ*) 1a/2

D

dād < Far. Adalet, doğruluk

d. (*Dād élinden yene ey şūx né bünyād étdüñ*) 1a/3

dāğ < Far. Yara

d.+1 (*Ayrılıq dāğı bile yandı köñüldin ayrı cān*) 6a/4

dağıt- Dağıtmak

d.-ma! (*Dağıtma kākülüne bī-qarār qılma meni*) 8a/1

dām < Far. Tuzak

d. (*Bıraqdı dām-ı belā cism-i nātüvānımğa*) 2a/3

d. (*Der ü dāmıñ ḥarīfi olmanuz mūr-ı za ‘īfleriz*) 17a/9

dāmen < Far. Etek

d.+imni (*Tutḡay érdi dāmenimni xāk-i ḡurbet kāşkī*) 7a/3

dan Tan, şafak → tan

d.+la (*Öldürür ey Şadıqı ol ay bu kün danla seni*) 7a/6

daş Taş

d. ile (*Dün urup daş ile ben xaste-dili şād étdüñ*) 1a/1

def < Ar. Uzaklaştırma, giderme

d. (*Hicāb def-i içün él tola tola qadeḡ iç*) 14a/2

dehr < Ar. Dünya

d.+din (*Tüşkey érdi dehrdin resm-i meveddet kāşkī*) 7a/1

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

dehşet < Ar. Aşırı korku ve telaş

d.-i (*Āh u efgān kim tilimni tutdı 'ısqıñ dehşeti*) 5a/2

dem < Far. Vakit

d. (*Kim éder yüz miñ cefā her dem baña ağıyār içün*) 4a/1

d. (*Köñlümün her dem kirer ol māhsimā qoynına*) 15a/1

dem-be-dem < Far. Sürekli, sık sık

d. (*Ayrılığ za'fı bilen bes kim ölür-men dem-be-dem*) 4a/2

d. (*Bolsun bu pādīshāh-ı cihāngīre dem-be-dem*) 18a/7

der < Far. Kapı

d. (*Der ü dāmıñ harīfī olmanuz mūr-ı za'īfleriz*) 17a/9

derd < Far. Dert, gam

d.+e (*Özini étme ğam u derde mübtelā' qadeh iç*) 14a/1

d.+ığa (*Köñlün istese ğam derdiğa devā qadeh iç*) 14a/1

derd-nāk < Far. Dertli, acılı

d. (*Ağzı ruxsārında mıdur xaste köñlüm derd-nāk*) 10a/4

dergāh < Far. Dergāh, sevgilinin yanı

d. (*Menzilim dergāh-ı cānānımda bolğay kākī*) 6a/1

deryā < Far. Deniz

d. (*Qoymaya şimden geri lü'lü'ni deryā qoynına*) 15a/4

devā < Ar. İlaç, çare

d. (*Köñlün istese ğam derdiğa devā qadeh iç*) 14a/1

devācu < Ar.+T. İlaç bulan

d.+lar (*Ey devācular tedāvī [i]çün gülbend éyleñüz*) 10a/4

devlet < Ar. Devlet, zenginlik; kut

d. (*Eger devlet budur kim dūndan xalqı iṭā'atdın*) 17a/4

d. (*Devlet-muṭī' vü baht-refīq ü zamāne-yār*) 18a/7

devr < Ar. Dönme, bir şeyin etrafını dolaşma

d. (*Unutma devr-i qadehni vü cā-be-cā qadeh iç*) 14a/6

d.+inde (*Nevha tursalar cihān devrinde mātem dīdeler*) 9a/5

dé- Demek

d.-r-sen (*Yox saña lūṭfi vü var ağıyāra dér-sen[g] ey refīq*) 4a/3

d.-r-sén (*Dér-sén ey nāsıx ki méndin tut naşīḥat 'āqıl ol*) 7a/4

d.-r-sén (*Munṭazır bol kim tā kélür qatluña dér-sén ey refīq*) 3a/5

d.-di (*Dédi kim bezmimde bolsun bir perestkārī Şadıqī*) 3a/6

d.-señ (*Körey déseñ felekün şubḥ u şāmı yeksān*) 14a/3

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

d.-me (*Dême xummārī belādur qadeh içmen*) 14a/5

d.-me (*Dême ey Şadıqī mülke Süleymān olmamız yegdür*) 17a/9

dék Gibi → teg

d. (*Xarābāt ehli dék mest ü gāzelx`ān olmamız yegdür*) 17a/2

d. (*Bulut dék gāh xandān gāh giryān olmamız yegdür*) 17a/7

d. (*Ménim dék bīkes erbāblar yavuş hem-demleri bardur*) 12a/1

dide < Far. Göz; bakış

d.+ler (*Nevha tursalar cihān devrinde mātem dīdeler*) 9a/5

dil < Far. Gönül

d. (*Bu kün nihān ser-i kūyına kélmişim ey dil*) 8a/3

d. (*Qanadı inse maqāmıñ beqā-yı ecel ey dil*) 14a/6

d. bér- (*Dil bérduñ ağıyār éline sen ki yıqduñ évi*) 1a/3

dilāver < Far. Yiğit, cesur

d.+din (*Yoq turur yüz mestī dilāverdin cūyā-yı gūleri*) 9a/4

dil-xaste < Far. Gönlü yaralı

d.+ni (*Vaqtıdur qılsa ten-i dil-xasteni cānım vedā`*) 16a/1

divāne < Far. Deli, çılgın

d. (*Yā çekin divāne köplümni vefā zincīriğa*) 10a/3

d. (*Kirüp divāne-ves mest ü gāzelx`ān olmamız yegdür*) 17a/6

dōst < Far. Dost, arkadaş

d.+lar (*Dōstlar şarf éylerim naqd-ı vefā bir yār içün*) 4a/1

d.+lar (*Yārdın şimdi vedā` eyyāmıdur dōstlar*) 16a/4

du`ā < Ar. Dua

d. (*Ki bar du`ā-yı qadehni dāfi`-i belā qadeh iç*) 14a/5

dün < Ar. Aşağılık

d. (*Kéçdi `ömrüm yārsız ey çarx-ı dūn tap al cānım*) 11a/4

d.+dan (*Eger devlet budur kim dūndan xalqı içā`atdın*) 17a/4

dur- Durmak

d.-up (*Şadıq-ı şadıq sevā durup hūşyār qılma menı*) 8a/5

dün Dün

d. (*Dūn urup daş ile ben xaste-dili şād étdün*) 1a/1

d. (*Bir qadeh mey birle dūn bezminde ref` oldı ğam*) 4a/5

d. (*Dūn tabīb éstürdi kim şöhet-i nişān ménde bar*) 5a/4

d. (*Sordı dūn `ālemni ol şūx-ı vücūdın érmedüm*) 5a/2

dünyā < Ar. Dünya

d. (*Eger dünyā budur bīxān u bīmān olmamız yegdür*) 17a/1

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

düşvār < Far. Güç, zor

d. için (*Éylemez tedbîr asıg bu müşkil-idüşvār için*) 4a/4

d.+1 (*Müşkil-i düşvārı étme tedbîr ey hâkîm*) 4a/4

E

ebnā < Ar. Oğullar, insanlar

e.+s1 (*Bilmes érmışler kişi qadrın vaṭan ebnāsı cün*) 7a/3

ecel < Ar. Hayatın sonu

e. (*Qanadı inse maqāmın beqā-yı ecel ey dil*) 14a/6

e. (*Ey ecel al cānımnı ‘ālemni ansız körmeyin*) 11a/1

efgān < Far. Feryat, bağırma

e. (*Āh u efgān kim tilimni tutdı dehşeti*) 5a/2

e.+ımda (*Yā qulağı āh u efgānımda bolğay kâşkî*) 6a/5

efsürde < Far. Solmuş, solgun

e. qıl- (*Méni efsürde qıldı hecr sūzı vaşl-ı cānımdın*) 12a/4

eger < Far. Eğer, şayet

e. (*Eger şabaḥ qadeḥ tut u ger mesā qadeḥ iç*) 14a/3

e. (*Eger devlet budur kim dūndan xalqı iṭā‘atdın*) 17a/4

e. (*Ġayr eger aḥbāb ile bezm-i vişāla yol tapar*) 15a/5

e. (*Eger dünyā budur bīxān u bīmān olmamız yegdür*) 17a/1

e. (*Vişāl bezmide [e]ger tüşse ‘arziḥāle mecāl*) 14a/2

e. (*Eger nāşād olursa Şādıqī bī-ğamları bardur*) 12a/6

e. (*Eger ki meykedeḡa tüşe muḥtesib güzerün*) 14a/4

e. (*Zamān küdüretidin Şādıqī eger bilseñ*) 14a/7

e. (*Tan yoq eger ki ḡam sipehin qılsa tār u mār*) 18a/2

ehl < Ar. Becerikli, usta

e. (*Şādıqī`din bāde terkin istemeñ ey ehl-i zühḡ*) 5a/7

e. (*Étseñ ey ehl-i cihān bezm-i cihānda şādliq*) 9a/2

e. (*Şādıqī teg ḡayrı rüsvā sanmañız ey ehl-i heves*) 10a/6

e.+i dék (*Xarābāt ehli dék mest ü ḡazelx`ān olmamız yegdür*) 17a/2

elbette < Ar. Mutlaka, tabii ki

e. (*Bolma ḡāfil kim érür elbette od evlādı ot*) 13a/5

e. (*Bu söziñ ey hem-nişin elbette yoqdur şöḡbeti*) 5a/4

elif < Ar. Arap alfabesinin ilk alfabesi

e. teg (*Çün elif teg vāḥid olmaqdur cihāndın ‘āqıbet*) 7a/2

enīs < Ar. Yakın dost

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

- e. (*Enīs-i ğam* muqīm-i genc-i vīrān olmamız yegdür) 17a/8
- erbāb** < Ar. Sahip; başkan
- e.+ın (‘*Aql erbābın* ser-i Mecnūn’ğa mānend éylenüz) 10a/6
- e.+ımı (Ey édenler mihr bilen xoş-dīl ğarez *erbābımı*) 10a/2
- e.+lar (Ménim dék bīkes *erbāblar* yavuş hem-demleri bardur) 12a/1
- esbāb** < Ar. Sebepler
- e.+ımı (Bıraşp ‘*işret esbābımı*’ üryān olmamız yegdür) 17a/1
- esīr** < Ar. Tutsak
- e. bol- (Kéldi gülgün segirtip bir şūx u mén *boldum esīr*) 13a/3
- eşk** < Far. Gözyaşı
- e. (Barsa her yanğa barur ardınca *eşk-i hasretim*) 16a/3
- e. ile (Bāğa kirsem bu sarıq ruxsār u gülgün *eşk ile*) 15a/3
- e.+im (Gevher-i *eşkim* cihānı tutdı evlādur bu kim) 15a/4
- e.+imdin (Her taraf *eşkimdin* özge cūy-bārī bolmasun) 3a/2
- e.+inde (Közüm merdümeleri tā tutdı menzil *baħr-ı eşkimde*) 12a/5
- eşkbār** < Far. Ağlayan
- e. qılma- (‘Araq töküp yüzdin *eşkbār qılma* meni) 8a/2
- evlā** < Ar. evlā’ Daha iyi, daha üstün
- e.+dur (Gevher-i *eşkim* cihānı tutdı *evlādur* bu kim) 15a/4
- evlād** < Ar. Çocuklar, çocuk
- e.+ı (Bolma ğāfil kim érür elbette *od evlādı ot*) 13a/5
- evvel** < Ar. Önce, ilk
- e. (Sādıqī *evvel* qadem qoyma faqīr bu virāne) 6a/7
- ey** Seslenme edatı
- e. (Kel ey *hem-dem* ğula xān olmamız yegdür) 17a/4
- e. (Kéçdi ‘ömrüm yārsız *ey çarx-ı dūn* tap al cānım) 11a/4
- e. (Étseñ *ey ehl-i cihān* bezm-i cihānda şādıq) 9a/2
- e. (Çevürme yüzüñni *ey şūx* u zār qılma meni) 8a/1
- e. (Bu kéçe cān tende mihmāndur say xxx *ey refiq*) 6a/2
- e. (*Ey köñül* ol seg-i kūynı [sen] meger yād étdüñ) 1a/4
- e. (Qanadı inse maqāmıñ beqā-yı ecel *ey dīl*) 14a/6
- e. (Bu kün nihān ser-i kūyına kélmişim *ey dīl*) 8a/3
- e. (Dème *ey Şādıqī* mülke Süleymān olmamız yegdür) 17a/9
- e. (Öldürür *ey Şādıqī* ol ay bu kün danla seni) 7a/6
- e. (Bu söziñ *ey hem-nişin* elbette yoqdur şöhet) 5a/4
- e. (Ey édenler mihr bilen xoş-dīl ğarez *erbābımı*) 10a/2

- e. (*Raḥm qıl hem-demlere ey Şādiqī köp çekme āh*) 13a/6
 e. (*Şādiqī' din bāde terkin istemeñ ey ehl-i zühḍ*) 5a/7
 e. (*Yüz min neşāt birle qıvan ey köñül saña*) 18a/3
 e. (*Ey ecel al cānımnı 'ālemni ansız körmeyin*) 11a/1
 e. (*Şādiqī teg gayrı rüsvā sanmañız ey ehl-i heves*) 10a/6
 e. (*Yox saña luṭfi vü var ağıyāra dér-sen[g] ey refiq*) 4a/3
 e. (*Ey devācular tedāvī [i]çün gülbend éyleñüz*) 10a/4
 e. (*Yene né berq édi ey Şādiqī kim oldı 'āyān*) 2a/5
 e. (*Dér-sén ey nāsıx ki méndin tut naşīḥat 'āqıl ol*) 7a/4
 e. (*Dād élınden yene ey şūx né bünyād étdün*) 1a/3
 e. (*Çeşm-i gerde su yığup menzil tutar ey 'aqs-i ten*) 6a/3
 e. (*Müşkil-i düşvārı 'ışqa étme tedbır ey ḥakīm*) 4a/4
 e. (*Sanma bī-te'sır āhım uçqunın ey müddeñ*) 13a/5
 e. (*Munṭazır bol kim tā kélür qatluña dér-sén ey refiq*) 3a/5

eyyām < Ar. Günler

- e. (*Bermegey érđi maña eyyām şıḥḥat kāşkī*) 7a/5
 e.+ınlı (*Kim ḥayāt eyyām[i]nlı ol nev-civānsız körmeyin*) 11a/4
 e.+ıldur (*Yārdın şimdi vedā' eyyāmıdur dōstlar*) 16a/4

ez < Far. -den, -dan çekim eki

- e. (*Raqīb bezmi ez şurb-ı mey ḥarāretđin*) 8a/2

é- İmek, olmak → ér-

- é.-di (*Yene né şevq édi kim késdi rişte-i cānım*) 2a/3
 é.-di (*Yene né gülbün-i vaşl édi kim şüküfte bolup*) 2a/4
 é.-di (*Yene né seyl édi kim yıqtı şabr bünyādın*) 2a/2
 é.-di (*Yene né berq édi ey Şādiqī kim oldı 'āyān*) 2a/5
 é.-di (*Yene né berq édi kim 'ışq saldı cānımğa*) 2a/1
 é.-mes (*Élgide al alma émes kim ata tutar*) 18a/1
 é.-mestür (*'Ayb érestür 'āşıqın bolsa bu māyeliğ kisveti*) 5a/5
 é.-mestür (*Pend maqtūlı érestür tilbe nāsıxler ménı*) 10a/5

él (I) El → élig

- é. (*Hicāb def'i içün él tola tola qadeḥ iç*) 14a/2
 é. (*Barça él sālīm ménı bed-rüzğa uçradı ot*) 13a/3
 é. vir- (*Bolay kim él vire bir serv-i xoş-reftār pābüsı*) 17a/5
 é.+inden (*Dād élınden yene ey şūx né bünyād étdün*) 1a/3

é.+ine (*Dil bérđün aǵyār éline sen ki yıqduñ évi*) 1a/3

él (II) Yabancı, el gün

é. (*Él közige qoydı çün Şirîn nişān Kūhken*) 5a/3

él(i)g El → él

é.+ide (*Élgide al alma émes kim ata tutar*) 18a/1

é.+ige tüş- (*Tüşse élige cān ‘avāzın bérmege né bar*) 18a/4

é.+idin öp- (*Ol Türk-menend élgidin öper qadeh-i şarāb*) 18a/4

émdi Şimdi

é. (*Qıl émdi renc-i qadem şermsār qılma meni*) 8a/6

ér- Olmak; imek fiili → é-

é.-ür (*Bolma ġāfıl kim érür elbette od evlādı ot*) 13a/5

é.-ür (*Kim érür bu menziliñ saqı‘ suyı bünyādı ot*) 13a/2

é.-di (*Tutǵay érđi dāmenimni xāk-i ğurbet kākškī*) 7a/3

é.-di (*Tutǵay érđi bu köñül méndin naşıhat kākškī*) 7a/4

é.-di (*Tutmaǵay érđi kişi hıç-kesle ülfet kākškī*) 7a/2

é.-di (*Tüşkey érđi dehrdin resm-i meveddet kākškī*) 7a/1

é.-di (*Bergey érđi bir iki kün çarx mühlet kākškī*) 7a/6

é.-di (*Bermegey érđi maña eyyām şıhhat kākškī*) 7a/5

é.-di (*Qalmaǵay érđi bu ‘ālemde muhabbet kākškī*) 7a/1

é.-mişler (*Bilmes érmişler kişi qadrın vañan ebnāsi çün*) 7a/3

é.-se (*Bu ése şeyx ü va ‘iz mescid ü minber temāşası*) 17a/2

é.-medüm (*Sordı dün ‘ālemni ol şūx-ı vüçüdün érmedüm*) 5a/2

éstür- Estirmek

é.-di (*Dün tabīb éstürdi kim şöhet-i nişān ménde bar*) 5a/4

ét- Etmek, eylemek, yerine getirmek

é.-er (*Kim éder yüz miñ cefā her dem baña aǵyār içün*) 4a/1

é.-er-sen (*Her nefes şavt-ı vefā birle éder-sen nāle*) 1a/4

é.-dün (*Dün urup daş ile ben xaste-dili şād étdün*) 1a/1

é.-dün (*Yaxşı varduñ bu qafesdin onı āzād étdün*) 1a/5

é.-dün (*Ey köñül ol seg-i kūynı [sen] meger yād étdün*) 1a/4

é.-dün (*Çünki cevri ile cefāğa beni mu ‘tād étdün*) 1a/2

é.-dün (*Dād élinden yene ey şūx né būnyād étdün*) 1a/3

é.-dün (*Yaxşı bardun ki bozuq köñlümi ābād étdün*) 1a/1

é.-di (*Ki étdi şüle füzün āteş-i nigāhımğa*) 2a/5

é.-key (*Köñlüm almaqdı né bīm étkey közüñ merdümleñi*) 9a/4

é.! (*Çilve qılmas kāmetsi köñlüm ara kör ét közüñ*) 11a/2

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

- é.-me (Müşkil-i düşvârı 'ışqa **étme tedbîr** ey hâkîm) 4a/4
 é.-me (Yoq vefâ cevri ü cefâdın beni **mahrûm étme**) 1a/2
 é.-me (**Étme vâqıf** öldüğimdin nevha-ger hem-demler) 9a/1
 é.-me (Özini **étme** gam u derde **mübtelâ'** qadeh iç) 14a/1
 é.-señ (**Étseñ** ey ehl-i cihân bezm-i cihânda şadlıq) 9a/2
 é.-üp (**Xilâf-ı meşreb édüp** qılma macerâ qadeh iç) 14a/4
 é.-enler (**Ey édenler mihr bilen xoş-dıl garež erbâbını**) 10a/2

év Ev

- é.+ni (Şadıqî hergiz **bu évni** mihmânsız körmeyin) 11a/5
 é.+i yıq- (**Dil bérduñ ağıyâr éline sen ki yıqduñ évi**) 1a/3
 é.+in (**Köymesün köñlüm évin** bî-vech yâ Rabb hîc otı) 3a/3

éyle- Eylemek

- é.-rim (Döstlar **şarf éylerim** naqd-ı vefâ bir yâr içün) 4a/1
 é.-di (Kim bu yanlıg **éyledi** şûx-ı sūxandānım **vedā'**) 16a/5
 é.-di (Güyyiâ **xalq éyledi** xâliq seni âzâr içün) 4a/6
 é.-dün (**Éyledün** Şadıqî tendin xâlî cānāna **fedā**) 1a/5
 é.-meñ (**Éylemeñ hayret** qılursa 'aql u sāmānım **vedā'**) 16a/4
 é.-ñüz (**Yâ çekip tığ-ı cefâ perkend** **perkend éyleñüz**) 10a/3
 é.-ñüz (**Gāh gāhî bezmi hem cevri ile xursend éyleñüz**) 10a/2
 é.-ñüz (**Nāvek-i cevri soqa köñlümge peyvend éyleñüz**) 10a/1
 é.-ñüz (**Bu semerdin naxl-ı 'ömrümni berümend éyleñüz**) 10a/1
 é.-ñüz ('Aql teklîfidin ol qābil **pend éyleñüz**) 10a/5
 é.-ñüz (**Ey devācular tedāvî [i]çün gülbend éyleñüz**) 10a/4
 é.-ñüz ('Aql erbâbın ser-i Mecnūn'ğa **mānend éyleñüz**) 10a/6
 é.-yüp (**Sīnemi çāk éyleyüp** ol ay xayālın beklerin) 15a/2
 é.-mez (**Éylemez** ol xāk-i pādan çeşm-i giryānım **vedā'**) 16a/3
 é.-mez (**Éylemez tedbîr** asıg bu müşkil-i düşvâr içün) 4a/4

F

faqîr < Ar. Yoksul

- f. (Şadıqî evvel qadem qoyma **faqîr** bu virâne) 6a/7

fedā < Ar. Kurban, uğruna verme

- f. bol- (**Cān fedā bolsun** anıñ teg hem-dem-i gam-x'ār içün) 4a/5
 f. éyle- (**Éyledün** Şadıqî tendin xâlî cānāna **fedā**) 1a/5

felekūn < Ar. Felekler

- f. (Körey déseñ **felekūn** şubh u şāmı yeksān) 14a/3

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/ 13 Fall 2013

Ferhād < Far. Doğu edebiyatlarında sık işlenen Ferhat ile Şirin hikâyelerinin erkek kahramanı

F. (Gerçi 'ışqın nevbetin **Ferhād u Mecnūn** çaldılar) 5a/6

F.+1 (Köymesün Mecnūn'ı vü yandırmasun **Ferhād'ı** ot) 13a/6

figān < Far. İnleme

f.+1m birle (Kāş bolğaydı qulağında figānım birle āh) 6a/5

füzūn < Far. Fazla, çok

f. ét- (Ki **étđi şūle füzūn** āteş-i nigāhımğa) 2a/5

G/Ġ

ġāfil < Ar. Dikkatsiz

ġ. bolma- (**Bolma ġāfil** kim érür elbette od evlādı ot) 13a/5

gāh < Far. Zaman zaman, kimi zaman

g. (Bulut dék **gāh** xandān gāh giryān olmamız yegdür) 17a/7

g. (Bulut dék gāh xandān **gāh** giryān olmamız yegdür) 17a/7

g. (**Gāh gāhī** bezmi hem cev̄ ile xursend éyleñüz) 10a/2

gāhī < Far. Zaman zaman, ara sıra

g. (**Gāh gāhī** bezmi hem cev̄ ile xursend éyleñüz) 10a/2

ġam < Ar. ġamm Keder, tasa, kaygı, dert

ġ. (Köñlün istese **ġam derdiğa** devā qadeḡ iç) 14a/1

ġ. (Özini étme **ġam u derde** mübtelā' qadeḡ iç) 14a/1

ġ. (**Seng-i havādiş-i ġam ile** yıqlur köñül) 18a/5

ġ. (Tan yoq eger ki **ġam sipehin** qılsa tār u mār) 18a/2

ġ. (**Enīs-i ġam** muqīm-i genc-i vīrān olmamız yegdür) 17a/8

ġ. (Kétürdi **raxne-yi ġam** mülk ü xānumānımğa) 2a/2

ġ. (Bir qadeḡ mey birle dün bezminde ref' oldı **ġam**) 4a/5

ġ.+dım (**Şūle-yi ġamdın** ménı vü şabrımı örtedi ot) 13a/1

ġ.+ları (Kim özüm birle apardum bu cihāndın **ġamları**) 9a/2

ġam-x'ār < Ar.+Far. Gamlanan, üzgün; dert ortağı

ġ. (Cān fedā bolsun anıñ teg **hem-dem-i ġam-x'ār içün**) 4a/5

ġarez < Ar. Kötü düşünce

ġ. (Ey édenler mihr bilen xoş-dīl **ġarez erbābını**) 10a/2

ġarīb < Ar. Kimsesiz, zavallı; tuhaf, şaşılacak

ġ. (**Ġarīb** ü bīkes ü bī- 'itibār **qılma** menı) 8a/4

ġayr < Ar. Ayır, başka, özge

ġ. (**Ġayr** eger aḥbāb ile bezm-i vişāla yol tapar) 15a/5

ġ. (**Ġayr-ı mahrem** hūblar bezminde nā-mahremdür) 9a/3

ġ.+a (Gülüm çevürme yüzün **ġayra** Şādıqı yanlıġ) 8a/7

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

ğayret < Ar. Çalışma, çaba

ğ.-i ('Âqıbet urdı başığa teşne 'ışqıñ ğayreti) 5a/3

ğayrı < Ar. Başka, diğer

ğ. (Şâdıqî teg **ğayrı** rüsvâ sanmañız ey ehl-i heves) 10a/6

ğazelx'ân < Ar.+Far. Gazel okuyan, gazel çeken

ğ. (Kırıp divâne-veş mest ü **ğazelx'ân** olmamız yegdür) 17a/6

ğ. (Xarâbât ehli dâk mest ü **ğazelx'ân** olmamız yegdür) 17a/2

genc < Far. Hazine

g. (Enîs-i ğam **muqîm-i genc-i vîrân** olmamız yegdür) 17a/8

ger < Far. Eğer

g. (**Ger** xayâlî kelmese közdin qılay qağ '-ı nazâr) 11a/5

g. (Yeridür **ger** kirse xurşîdñiñ Mesîhâ qoynına) 15a/1

g. (Eger şabah qadeh tut u **ger** mesâ qadeh iç) 14a/3

g. ('Özri taqşîrât ile **ger** güng ü lâl olsam né tañ) 16a/5

gerçi < Far. Her ne kadar, ise de

g. (**Gerçi** 'ışqıñ nevbetin Ferhâd u Mecnûn çaldılar) 5a/6

gerd < Far. Toz, toprak

g. (**Gerd-i xâk setr bolup** cismimde nâşix qılma men') 5a/5

g.+e (**Çeşm-i gerde** su yığup menzil tutar ey 'aqs-i ten) 6a/3

germ < Far. Sıcak

g. (Qop yanımdın hem-nîşîn kim şüleliğdur **âh-ı germ**) 13a/4

germrûlıq < Far.+T. Cana yakınlık

g. kösret- (**Germrûlıq kösretip** qala mu yaşım burun yürür) 6a/6

gevher < Far. Cevher

g. (**Gevher-i eşkim** cihânı tutdı evlâdur bu kim) 15a/4

giryân < Far. Ağlayan

g. ol- (Bulut dâk gâh xandân gâh **giryân** olmamız yegdür) 17a/7

g.+ım (Éylemez ol xâk-i pâdan **çeşm-i giryânım** vedâ') 16a/3

gonçe < Far. Gonca, tomurcuk

ğ.+niñ (**Gonçeniñ** ister kire gülberg-i ra'nâ qoynına) 15a/3

ğubârî < Ar.+Far. Bir toz

ğ. bolma- (Köze ol şeh yolıdın özge **ğubârî bolmasun**) 3a/1

gû < Far. Söz söyleyen

g.-leri (Yaq turur yüz mestî dilâverdin **cûyâ-yı gûleri**) 9a/4

gul Kul

- ğ.+a (*Kel ey hem-dem **ğula** xān olmamız yegdür*) 17a/4
- ğurbet < Ar. Yabancı topraklar, yâd eller
- ğ. (*Tutğay érdi dāmenimni **xāk-i ğurbet** kāşkī*) 7a/3
- gūyiyā < Far. Sanki
- g. (***Gūyiyā** xalq éyledi xālīq seni āzār içün*) 4a/6
- g. (***Gūyiyā** mey birle bolmışdur muxayyer tıynetī*) 5a/7
- gül < Far. Gül
- g.+i (***Cihān gülzārının xandān güli** berbād olur āxir*) 17a/7
- g.+üm (***Gülüm** çevürme yüziñ ğayra Şadıqī yanlıĝ*) 8a/7
- gülbend < Far. Gülden yapılmış bağ, zincir, gül bağı
- g. éyle- (*Ey devācular tedāvī [i]çün **gülbend éylenüz***) 10a/4
- gülberg < Far. Gül yaprağı
- g. (*Ġonçeniñ ister kire **gülberg-i ra'nā** qoynına*) 15a/3
- g. (*Kim bu gülşendin qılur **gülberg-i xandānım** vedā*) 16a/7
- gülbün < Far. Gül ağacı, gül fidanı
- g. (*Yene **né gülbün-i vaşl** édi kim şüküfte bolup*) 2a/4
- gülgün < Far. Gül renkli, pembe; sevgili
- g. (*Bāĝa kİRsem **bu sarıq ruxsār u gülgün eşk ile***) 15a/3
- g. (*Kéldi **gülgün** segirtip bir şūx u mén boldum esir*) 13a/3
- gül'izār < Far.+Ar. Gül yanaklı
- g. (*Al ile aldı köñlümi **ol şūx-ı gül'izār***) 18a/1
- gülşen < Far. Gül bahçesi
- g. (***Gülşen-i kūyında** kim serv-i qadı mev'āsıdur*) 3a/2
- g.+din (*Kim **bu gülşendin** qılur gülberg-i xandānım vedā*) 16a/7
- g.+inde (***Bu gülşeniñde** reşk-i mezār qılma menī*) 8a/7
- gülzār < Far. Gül bahçesi
- g.+ının (***Cihān gülzārının xandān güli** berbād olur āxir*) 17a/7
- güng < Far. Dilsiz
- g. ol- (*Özri taqşirāt ile ger **güng ü lāl olsam** né tarı*) 16a/5
- güzārī < Far. Geçme, geçiş, geçen
- g. bol- (*Mendin özge kimsege andın **güzārī bolmasun***) 3a/1
- güzer < Far. Geçme, geçiş
- g.+ün (*Eger ki meykedegā tüşe **muhtesib güzerün***) 14a/4
- H/H/X
- hāç < Far. hāc Haç

- h.+mı** (Öyle kim bekleşdürür **hâcımı** tersâ qoynına) 15a/2
xāk < Ar. Toprak
x. (*Gerd-i xāk setr bolup cismimde nâşix qılma men*) 5a/5
x. (*Tutğay érdi dâmenimni xāk-i ğurbet kâşkî*) 7a/3
x. (*Éylemez ol xāk-i pādan çeşm-i ğiryānım vedā*) 16a/3
x. ile (*Cihānda sâye dék xāk ile yeksân olmamız yegdür*) 17a/5
hakīm < Ar. Bilge, hikmetli sözler söyleyen
h. (*Müşkil-i düşvārı 'ışqa étme tedbîr ey hakīm*) 4a/4
xālîq < Ar. Yaratıcı, yaratıcı
x. (*Gūyiyā xalq éyledi xālîq seni āzār için*) 4a/6
xālî < Ar. Uzak
x. (*Éyledün Şādîqî tendin xālî cānāna fedā*) 1a/5
xalq (I) < Ar. Yaratma
x.éyle- (*Gūyiyā xalq éyledi xālîq seni āzār için*) 4a/6
xalq (II) < Ar. Halk
x.+ı (*Eger devlet budur kim dūndan xalqı itā'atdın*) 17a/4
halqa < Ar. Çember
x. (*Şādîqî sen olmasaṣ ser-halqa-yı mātēmleṛi*) 9a/5
xān Han, hakan, hükümdar → **x'ān**
x.+a (*Kel ey hem-dem ğula xān olmamız yegdür*) 17a/4
x'ān Han, hakan, hükümdar → **xān**
x.+ı (*Vaṣl x'ānı üzre çün küfrān-ı ni'met qılmadum*) 16a/2
xandān < Far. Gülen; güleç; gülerek
x. (*Bulut dék gāh xandān gāh ğiryān olmamız yegdür*) 17a/7
x. (*Cihān ğülzārının xandān ğülü berbād olur āxir*) 17a/7
x.+ım (*Kim bu ğülşendin qılır ğülberg-i xandānım vedā*) 16a/7
xāne < Far. Ev; saray
x. (*Bulunmaz çün cihān ma'mūreside xāne-i mūnis*) 17a/8
xānumān < Far. Ev bark
x. (*Kétürdi raxne-yi ğam mülk ü xānumānıḡa*) 2a/2
xarābāt < Ar. Viranelik, yıkıntı yeri, harabe
x. (*Xarābāt ehli dék mest ü ğazelx'ān olmamız yegdür*) 17a/2
harāret < Ar. Sıcaklık; susuzluk
h.+dın (*Raqîb bezmi ez surb-ı mey harāretdin*) 8a/2
hareṛ < Ar. Gizli
h. (*Mendin özge bolmasun maḡrem hareṛ-i bezmde*) 3a/4

harîf < Ar. Meslekdaş; âşğın rakibi

h.+i (*Der ü dâminî harîfi olmanız mûr-ı za'îfleriz*) 17a/9

hasret < Ar. Özlem

h.+im (*Barsa her yanga barur ardınca eşk-i hasretim*) 16a/3

xaste < Far. Hasta, yaralı

x. (*Agzı ruxsârında mıdur xaste könlüm derd-nâk*) 10a/4

xaste-dil < Far. Gönlü yaralı, üzgün

x.+i (*Dün urup daş ile ben xaste-dili şâd étdün*) 1a/1

hâtır < Ar. Zihin; gönül

x. (*Qorqaram tutğay melâlet hâtır-ı xurremleri*) 9a/1

x. (*Yeter cem'ıyyet-i xâtır perîşân olmamız yegdür*) 17a/3

havâdiş < Ar. Haberler

h. (*Seng-i havâdiş-i gam ile yıqılur köñül*) 18a/5

xayâl < Ar. Akılda canlanan, hayal

x. (*Şâdıqî alır xayâl-ı yârı tenhâ qoynına*) 15a/5

x.+ıñ (*Köz ü köñlüm veh nêçük boldı xayâlın meskeni*) 13a/2

x.+ı (*Ger xayâlı kelmese közdin qılay qat'-ı nazar*) 11a/5

x.+ın (*Sinemi çâk éyleyüp ol ay xayâlın beklerin*) 15a/2

hayât < Ar. Yaşam, hayat

h. (*Kim hayât eyyâm[ı]nı ol nev-civânsız körmeyin*) 11a/4

hayret < Ar. Şaşma, şaşkınlık

h. qıl- (*Éylemenî hayret qılursa 'aql u sāmānım vedā'*) 16a/4

h.+i (*Cemāl-i hayreti bî-xūşım söyle[ş]me raqīb*) 8a/5

xazân-bū[y]lı < Far. +T. Hazan kokulu

x. (*Bahâr berdi xazân-bū[y]lı bu būstānımğa*) 2a/4

hazer < Ar. Kaçınmak, sakınmak

h. qıl- (*Qıl hazer Tenri çün bilmes bilişni yâdı ot*) 13a/4

hecr < Ar. Ayrılık

h. (*Méni efsürde qıldı hecr sūzı vaşl-ı cānımdın*) 12a/4

hem < Far. De, dahi, üstelik

h. (*Gāh gāhî bezmi hem cevr ile xursend éyleñüz*) 10a/2

h. (*Hem yârdur müyesser ü hem būs u hem kenār*) 18a/3

h. (*Hem yârdur müyesser ü hem būs u hem kenār*) 18a/3

h. (*Hem yârdur müyesser ü hem būs u hem kenār*) 18a/3

hem-dem < Far. Yakın arkadaş, can dostu

- h. (*Kel ey hem-dem ğula xān olmamız yegdür*) 17a/4
- h. (*Cān fedā bolsun anıñ teg hem-dem-i ğam-x'āriçün*) 4a/5
- h.+lere (*Raḥm qıl hem-demlere ey Şādiqī köp çekme āh*)
- h.+leri (*Étme vāqıf öldüğimdin nevḥa-ger hem-demleri*) 9a/1
- h.+leri (*Ménim dék bīkes erbāblar yavuş hem-demleri bardur*) 12a/1
- hem-nişin < Far. Yakın arkadaş, dost
- h. (*Bu söziñ ey hem-nişin elbette yoqdur şöḥbeti*) 5a/4
- h. (*Qop yanımdın hem-nişin kim şüleliğdur āh-ı germ*) 13a/4
- hengām < Far. Zaman
- h. (*Qıldı hengām-ı sefer serv-i xırāmānım vedā*) 16a/1
- her < Far. Her, her bir
- h. (*Her né bolsa bolsun ammā inṭizārī bolmasun*) 3a/5
- h. (*Barsa her yanga barur ardınca eşk-i ḥasretim*) 16a/3
- h. (*Könlümün her dem kirer ol māḥsimā qoynına*) 15a/1
- h. (*Kim éder yüz miñ cefā her dem baña ağıyār içün*) 4a/1
- h. (*Şādiqī āzürde ister her zamān cānān sen*) 4a/6
- h. (*Her nefes şavt-ı vefā birle éder-sen nāle étdün*) 1a/4
- h. (*Her taraf eşkimdin özge cūy-bārī bolmasun*) 3a/2
- hergiz < Far. Asla, hiç, hiçbir zaman
- h. (*Şādiqī hergiz bu évni mihmānsız körmeyin*) 11a/5
- ḥesāb < Ar. Hesap; düşünce, plan
- h.+da (*Beraāt-i ḥesābda tut bu isnātdın*) 8a/4
- heves < Ar. İstek
- h. (*Şādiqī teg ğayrı rüsvā sanmañız ey ehl-i heves*) 10a/6
- xırāmān < Far. Salınarak yürüme, salına salına
- x.+ım (*Qıldı hengām-ı sefer serv-i xırāmānım vedā*) 16a/1
- ḥicāb < Ar. Utanma, ar
- h. (*Ḥicāb def'i içün él tola tola qadeḥ iç*) 14a/2
- ḥicr < Ar. Ayrılık, ayrılık acısı
- h. (*Bir nigārın ḥicr ü bernādın cihānıñ miḥneti*) 5a/1
- h. (*Köymesün könlüm évin bī-vech yā Rabb ḥicr otı*) 3a/3
- hiç-kes < Far. Hiç kimse
- h.+le (*Tutmağay érđi kişi hiç-kesle ülfet kāşkī*) 7a/2
- xilāf < Ar. Zıt, karşıt
- x. (*Xilāf-ı meşreb édüp qılma macerā qadeḥ iç*) 14a/4
- ḥisār < Ar. Kuşatma, sarma

- h. qılma-** (*Sāqī şarāb-ı sāğarının qılmasa hisār*) 18a/5
xoşā < *Far.* Ne güzel, ne hoş, ne iyi
x. (*Xoşā onlar ki cānān bezmide maḥremleri bardur*) 12a/1
xoş-dīl < *Far.* Mutlu, sevinçli
x. (*Ey édenler mihr bilen xoş-dīl garez erbābını*) 10a/2
hūb < *Far.* Güzel, hoş, iyi
h.+lar (*Gayr-ı maḥrem hūblar bezminde nā-maḥremdür*) 9a/3
xummārī < *Ar.+Far.* xumārī İçki mahmurluğuyla ilgili
x. (*Déme xummārī belādur qadeḥ içmen*) 14a/5
xurrem < *Far.* Sevinçli, mutlu
x.+leri (*Qorqaram tutḡay melālet ḥāṭır-ı xurremleri*) 9a/1
xursend < *Far.* Tokgözlü
x. éyle- (*Gāh gāhī bezmi hem cev̄ ile xursend éylenüz*) 10a/2
xurşīd < *Far.* Güneş
x.+nīn (*Yeridür ger kirse xurşīdnīn Mesīḥā qoyınna*) 15a/1
hūşyār < *Far.* Akıllı
h. qılma- (*Şādīq-ı şādīq sevā durup hūşyār qılma menī*) 8a/5

I

- ‘ışq** < *Ar.* Aşk
‘1. (*Şimdi ‘ışq olup olardin bizge berdi nevbeti*) 5a/6
‘1. sal- (*Yene né berq édi kim ‘ışq saldı cānımğa*) 2a/1
‘1.+ıñ (*Āh u efḡān kim tilimni tutdı ‘ışqıñ dehşeti*) 5a/2
‘1.+ıñ (*Āqıbet urdı başıḡa teşne ‘ışqıñ ḡayretī*) 5a/3
‘1.+ıñ (*Gerçi ‘ışqıñ nevbetīn Ferḥād u Mecnūn çaldılar*) 5a/6
‘1.+a (*Müşkil-i düşvārī ‘ışqa étme tedbīr ey ḡakīm*) 4a/4
‘ıyādet < *Ar.* Ziyarete gitme, hal hatır sorma
‘1.+dīn (*Şīḡḡatım berdi ‘ıyādetdīn peşīmānlıq saña*) 7a/5

İ

- iç-** İçmek
i.-er (*Abbās Şāh bezmide yeksān iḡer qadeḥ*) 18a/6
i.! (*Mükedder olmaya köñlün mükerrā qadeḥ iḡ*) 14a/7
i.! (*Hicāb def’i içün él tola tola qadeḥ iḡ*) 14a/2
i.! (*Özini étme ḡam u derde mübtelā‘ qadeḥ iḡ*) 14a/1
i.! (*Köñlün istese ḡam derdiḡa devā qadeḥ iḡ*) 14a/1
i.! (*Eger şabaḡ qadeḥ tut u ger mesā qadeḥ iḡ*) 14a/3
i.! (*Ki bar du‘ā-yı qadeḡni dāfī‘-i belā qadeḥ iḡ*) 14a/5

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/13 Fall 2013

i.! (Unutma devr-i qadehni vü cā-be-cā **qadeh iç**) 14a/6

i.! (Xilāf-ı meşreb édüp qılma macerā **qadeh iç**) 14a/4

i.-men (Déme xummārī belādur **qadeh içmen**) 14a/5

içün İçin

i. (Cān fedā bolsun anıñ teg **hem-dem-i ğam-x'ār içün**) 4a/5

i. (Éylemez tedbīr asıĝ bu müşkīl-i **düşvār içün**) 4a/4

i. (Néçe bir köñlüm melūl olsun **yox u var içün**) 4a/3

i. (Güyyiā xalq éyledi xālīq seni **āzār içün**) 4a/6

i. (Dōstlar şarf éylerim naqd-ı vefā **bir yār içün**) 4a/1

i. (Kim éder yüz miñ cefā her dem baña **āĝyār içün**) 4a/1

i. (Tutdılar yüz miñ kerez mātem **men-i bīmār içün**) 4a/2

i. (**Hicāb def'i içün** él tola tola qadeh iç) 14a/2

iki İki

i. (Bergey érđi **bir iki kün** çarx mühlet kāşkī) 7a/6

ile İle, birlikte → bile; bilen; birle

i. (Dün urup **daş ile** ben xaste-dili şād étdün) 1a/1

i. (Çünki **cevr ile** cefāğa beni mu'tād étdün) 1a/2

i. (Gāh gāhī bezmi hem **cevr ile** xursend éyleñüz) 10a/2

i. (Ġayr eger **aḥbāb ile** bezm-i vişāla yol tapar) 15a/5

i. (Bāğa kirsem bu sarıq ruxsār u gülgün **eşk ile**) 15a/3

i. ('Özri **taqşırāt ile** ger güng ü lāl olsam né tañ) 16a/5

i. (Cihānda sāye dék **xāk ile** yeksān olmamız yegdür) 17a/5

i. (**Al ile** aldı köñlümi ol şūx-ı gül 'izār) 18a/1

i. (**Seng-i havādiş-i ğam ile** yıqılır köñül) 18a/5

īmān < Ar. İnanma, inanç, iman

i.+ım (Bes nédin yā Rabb bu yañlıĝ qıldı **īmānım** vedā') 16a/2

in- İnnek

i.-se (Qanadı **inse** maqāmıñ beqā-yı ecel ey dil) 14a/6

intizārī < Ar. Bir bekleme, bekleyiş

i. bolma- (Her né bolsa bolsun ammā **intizārī bolmasun**) 3a/5

isnāt < Ar. isnād Yükleme, halm etme

i.+dım (Beraāt-i ḥesābda tut **bu isnātdım**) 8a/4

iste- İstemek

i.-rim (**İsterim** bu bāĝnı serv-i revānsız körmeyin) 11a/2

i.-r (Sādıqī āzürde **ister** her zamān cānān seni) 4a/6

i.-r (Ġonçenīñ **ister** kire gülberg-i ra 'nā qoynına) 15a/3

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

- i.-se (*Könlün istese ğam derdiġa devā qadeh iç*) 14a/1
 i.-meñ (*Şadıqî'din bāde terkin istemeñ ey ehl-i zühd*) 5a/7
 'işret < Ar. İçki içme, içki âlemi
 'i. (*Lik meyl-i 'işret ü būs u kenārī bolmasun*) 3a/6
 'i. (*Bırağıp 'işret esbābını 'üryān olmamız yegdür*) 17a/1
 it İt, köpek
 i.+leri (*Meger kim ol ser-i kû itleri ma'lûm qılmışlar*) 12a/3
 itā'at < Ar. Boyun eğme
 i. (*Eger devlet budur kim dūndan xalqı itā'atdın*) 17a/4

K/Q

- qābil < Ar. Mümkün
 q.+i ('*Aql teklīfidin ol qābil pend éyleñüz*) 10a/5
 qad < Ar. qadd Boy
 q. (*Gülşen-i kūyında kim serv-i qadı mev'āsıdur*) 3a/2
 qadeh < Ar. İçki bardağı, kadeh
 q. (*Ol Türk-menend élgidin öper qadeh-i şarāb*) 18a/4
 q. (*Bir qadeh mey birle dün bezminde ref' oldı ġam*) 4a/5
 q. iç- (*Eger şabağ qadeh tut u ger mesā qadeh iç*) 14a/3
 q. iç- ('*Abbās Şāh bezmide yeksān içer qadeh*) 18a/6
 q. iç- (*Mükedder olmaya könlün mükerrā qadeh iç*) 14a/7
 q. iç- (*Özini étme ġam u derde mübtelā' qadeh iç*) 14a/1
 q. iç- (*Hicāb def'i içün él tola tola qadeh iç*) 14a/2
 q. iç- (*Xilāf-ı meşreb édüp qılma macerā qadeh iç*) 14a/4
 q. iç- (*Ki bar du'ā-yı qadehni dāfī'-i belā qadeh iç*) 14a/5
 q. iç- (*Könlün istese ġam derdiġa devā qadeh iç*) 14a/1
 q. iç- (*Unutma devr-i qadehni vü cā-be-cā qadeh iç*) 14a/6
 q. içme- (*Déme xummārī belādur qadeh içmen*) 14a/5
 q. tut- (*Eger şabağ qadeh tut u ger mesā qadeh iç*) 14a/3
 q.+ni (*Ki bar du'ā-yı qadehni dāfī'-i belā qadeh iç*) 14a/5
 q.+ni (*Unutma devr-i qadehni vü cā-be-cā qadeh iç*) 14a/6
 qadem < Ar. Adım
 q. qıl- (*Qıl émdi renc-i qadem şermsār qılma meni*) 8a/6
 q. qoy- (*Qadem qoyar közüm lāf urdı merdüm raqīb*) 8a/6
 q. qoyma- (*Şadıqî evvel qadem qoyma faqīr bu virāne*) 6a/7
 qadr < Ar. Değer
 q.+m (*Bilmes érmışler kişi qadrın vağan ebnāsı çün*) 7a/3

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/13 Fall 2013

qafes < *Far*. Kafes, hapishane

q.+din (*Yaxşı varduñ bu **qafesdin** onı āzād étdüñ*) 1a/5

kākül < *Far*. Alın üzerine dökülen saç

k.+üñe (*Dağıtma **kākülüne** bī-qarār qılma menı*) 8a/1

qal- Kalmak

q.-a mu (*Germrülq kösretip **qala mu** yaşım burun yürür*) 6a/6

q.-madı (*Cān u ten mābeynde sāmān-ı ülfet **qalmadı***) 16a/6

q.-mağay érdi (***Qalmağay érdi** bu ‘ālemde muḥabbet **kāşkī***) 7a/1

kāmet < *Ar*. Boy, boy bos

k.+i (*Cılve qılmas **kāmeti** köñlüm ara kör ét közüñ*) 11a/2

qanad Kanat

q.+ı in- (***Qanadı inse maqāmıñ** beqā-yı ecel ey diñ*) 14a/6

qansız Kansız

q. (*Közümü seylābsız bağırmıñı **qansız** körmeyin*) 11a/3

kāş < *Far*. Keşke

k. (***Kāş** ‘ālemdin késilgeydi köñülnüñ ülfeti*) 5a/1

k. (***Kāş** bolğaydı qulağında fiğānım birle āñ*) 6a/5

kāşkī < *Far*. Keşke

k. (*Menzilim dergāh-ı cānānımda bolğay **kāşkī***) 6a/1

k. (*Tüşkey érdi dehrdin resm-i meveddet **kāşkī***) 7a/1

k. (*Bu kéce cānānımda mihmānda bolğay **kāşkī***) 6a/2

k. (*Qalmağay érdi bu ‘ālemde muḥabbet **kāşkī***) 7a/1

k. (*Bermegey érdi maña eyyām şıḥḥat **kāşkī***) 7a/5

k. (*Tutğay érdi bu köñül méndin naşihat **kāşkī***) 7a/4

k. (*Tutğay érdi dāmenimni xāk-i ğurbet **kāşkī***) 7a/3

k. (*Tutmağay érdi kişi hīç-kesle ülfet **kāşkī***) 7a/2

k. (*Yanmaqdadur bu köñül yanımda bolğay **kāşkī***) 6a/4

k. (*Bergey érdi bir iki kün çarx mühlet **kāşkī***) 7a/6

k. (*Yā qulağı āñ u efğānımda bolğay **kāşkī***) 6a/5

k. (*Menzilim dergāh-ı cānānımda bolğay **kāşkī***) 6a/7

k. (*Yā oña menzil benim cānımda bolğay **kāşkī***) 6a/1

k. (*Menzili bu çeşmler yanımda bolğay **kāşkī***) 6a/3

k. (*Bu reşş-i bī-raḥm sultānımda bolğay **kāşkī***) 6a/6

qať < *Ar*. Kesme

- q. (*Ger xayālî kelmese közdin qılay qat‘-ı naẓar*) 11a/5
 qatl < Ar. Öldürme; öldürölme
 q.+uṇa (*Munṭazır bol kim tā kélür qatluṇa dér-sén ey refîq*) 3a/5
 qavan- Sevinmek → qıvan-
 q.-sunlar (*Qavansunlar olar kim özgeçe ‘âlemleri bardur*) 12a/4er
 kel- Gelmek → kél-
 k.! (*Kel ey hem-dem ğula xān olmamız yegdür*) 17a/4
 kerez Kere, defa
 k. (*Tutdılar yüz miñ kerez mâtem men-i bīmār içtin*) 4a/2
 keyfiyyet < Ar. Nitelik, keyfiyet
 k.+i (*Nédür keyfiyyeti zühed ü riyā vü şat[h] u tāmātın*) 17a/6
 kéç- Geçmek
 k.-di (*Kéçdi ‘ömrüm yārsız ey çarx-ı dūn tap al cānım*) 11a/4
 kéçe Gece
 k. (*Bu kéçe cānānımda mihmānda bolğay kāşkī*) 6a/2
 k. (*Bu kéçe cān tende mihmāndur say xxx ey refîq*) 6a/2
 kél- Gelmek → kel-
 k.-ür (*Munṭazır bol kim tā kélür qatluṇa dér-sén ey refîq*) 3a/5
 k.-mişim (*Bu kūn nihān ser-i kūyına kélmişim ey dil*) 8a/3
 k.-di (*Kéldi gülğün segirtip bir şūx u mén boldum esīr*) 13a/3
 k.-mese (*Ger xayālî kelmese közdin qılay qat‘-ı naẓar*) 11a/5
 kés- Kesmek
 k.-di (*Yene né şevq édi kim késdi rişte-i cānım*) 2a/3
 késil- Kesilmek
 k.-geydi (*Kāş késilgeydi köñülnün ülfeti*) 5a/1
 kétür- Getirmek
 k.-di (*Kétürdi raxne-yi ğam mülk ü xānumānımğa*) 2a/2
 qıl- Kılmak, yapmak
 q.-ur (*Kim qılur yüz nev‘-i külfet birle cānānım vedā‘*) 16a/6
 q.-ur (*Kim bu gülşendin qılur gülberg-i xandānım vedā‘*) 16a/7
 q.-mışlar (*Meger kim ol ser-i kū itleri ma‘lūm qılmuşlar*) 12a/3
 q.-dı (*Qıldı hengām-ı sefer serv-i xırāmānım vedā‘*) 16a/1
 q.-dı (*Bes nédin yā Rabb bu yañlıĝ qıldı ĩmānım vedā‘*) 16a/2
 q.-dı (*Méni efsürde qıldı hecr sūzı vaşl-ı cānımdın*) 12a/4
 q.-ğaylar (*Olar kim şādumānlıq birle ‘ömrü şarf qılğaylar*) 12a/6
 q.! (*Qıl hāzer Teñri çün bilmes bilişni yādı ot*) 13a/4

- q.! (*Qıl* émdi *renc-i qadem* şemsâr *qılma* meni) 8a/6
 q.! (*Rahm qıl* hem-demlere ey Şâdıqî köp çekme âh) 13a/6
 q.-sa (*Vaqtıdur qıl*sa ten-i dil-xasteni cânım *vedâ'*) 16a/1
 q.-sa (*Tan* yoq eger *ki* gam sipehin *qıl*sa *târ u mâr*) 18a/2
 q.-ay (*Ger* xayâlî kelmese közdin *qıl*ay *qat'-ı nazar*) 11a/5
 q.-ursa (*Éylemeñ hayret qıl*ursa 'aql u sâmanım *vedâ'*) 16a/4
 q.-mas (*Cilve qıl*mas kâmeti köñlüm ara kör ét közü) 11a/2
 q.-ma (*Çevürme yüzüñni* ey şûx u *zâr qıl*ma meni) 8a/1
 q.-ma (*Xilâf-ı meşreb édüp qıl*ma *macerâ* qadeh iç) 14a/4
 q.-ma (*Qıl* émdi *renc-i qadem* şemsâr *qıl*ma meni) 8a/6
 q.-ma (*Gerd-i xâk setr bolup cismimde nâşix qıl*ma *men'*) 5a/5
 q.-ma (*Ġarîb übîkes ü bî- 'itibâr qıl*ma meni) 8a/4
 q.-ma (*Şâdıq-ı şâdıq sevâ durup hûşyâr qıl*ma meni) 8a/5
 q.-ma (*Bu gülşeniñde reşk-i mezâr qıl*ma meni) 8a/7
 q.-ma (*Nihânî âh çekip âşikâr qıl*ma meni) 8a/3
 q.-ma (*Dağıtma kâkülüñe bî-qarâr qıl*ma meni) 8a/1
 q.-ma (' *Araq töküp yüzdin eşkbâr qıl*ma meni) 8a/2
 q.-madum (*Vaşl x'ânı üzre çün küfrân-ı ni'met qıl*madum) 16a/2
 q.-masa (*Sâqî şarâb-ı sâğarıdın qıl*masa *hisâr*) 18a/5

qıvan- Sevinmek → qavan-

- q.! (*Yüz min neşât birle qıvan* ey köñül saña) 18a/3

ki < *Far.* Bağlama edatı

- k. (*Ki* bar du 'â-yı qadehni dâfî '-i belâ qadeh iç) 14a/5
 k. (*Ki* tüşdi şem ' kibi mağz-ı üstüx 'ânımğa) 2a/1
 k. (*Yaxşı bardun ki* bozuq köñlümi âbâd étdüñ) 1a/1
 k. (*Xoşâ oñlar ki* cânân bezmide mañremleri bardur) 12a/1
 k. (*Eger ki* meykedeğa tüşe muhtesib güzertüñ) 14a/4
 k. (*Dil bérduñ ağıyâr éline sen ki* yıqduñ évi) 1a/3
 k. (*Dér-sén ey nâşix ki* méndin tut naşîhat 'âqıl ol) 7a/4
 k. (*Ki* étdi şûle füzün âteş-i nigâhımğa) 2a/5
 k. (*Tan* yoq eger *ki* gam sipehin *qıl*sa *târ u mâr*) 18a/2

kibi Gibi

- k. (*Şâdıqî bülbül kibi* yığlap tiler âvâreliğ) 16a/7
 k. (*Ki* tüşdi şem ' kibi mağz-ı üstüx 'ânımğa) 2a/1

kim (II) < *Far.* Bağlama edatı

- k. (*Mu'ayyen oldı kim* 'âlemde su âdemleri bardur) 12a/5

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/ 13 Fall 2013

- k. (Qavansunlar olar **kim** özgeçe ‘ālemleri bardur) 12a/4
k. (Yene né berq édi ey Şadıqī **kim** oldı ‘āyān) 2a/5
k. (Ayrılığ za ‘fi bilen bes **kim** ölür-men dem-be-dem) 4a/2
k. (Yene né berq édi **kim** ‘ışq saldı cānımğa) 2a/1
k. (Olar **kim** şādumānıq birle ‘ömri şarf qılğaylar) 12a/6
k. (Yene né gülün-i vaşl édi **kim** şüküfte bolup) 2a/4
k. (Élgide al alma émes **kim** ata tutar) 18a/1
k. (**Kim** özüm birle apardum bu cihāndın ğamları) 9a/2
k. (**Kim** hayāt eyyām[ı]nı ol nev-civānsız körmeyin) 11a/4
k. (**Kim** qılır yüz nev‘-i külfet birle cānānım vedā‘) 16a/6
k. (**Kim** bu gülşendin qılır gülberg-i xandānım vedā‘) 16a/7
k. (Meger **kim** ol ser-i kû itleri ma ‘lûm qılmışlar) 12a/3
k. (Āh u efğān **kim** tilimni tutdı ‘ışqıñ dehşeti) 5a/2
k. (Menim yoq olduqum **kim** ‘aceb-i mâtemleri bardur) 12a/3
k. (Dün tabīb éstürdi **kim** şohbet-i nişān ménde bar) 5a/4
k. (Yene né seyl édi **kim** yıqtı şabr bünyādın) 2a/2
k. (Bulursa ol cemā‘at **kim** urarlar lâf-ı baxşâyış) 17a/3
k. (Öyle **kim** bekleşdürür hâcını tersā qoynına) 15a/2
k. (Muntazır bol **kim** tâ kélür qatluğa dér-sén ey refîq) 3a/5
k. (Bu söze şāhid bu **kim** mahremdür mahremleri) 9a/3
k. (Dédi **kim** bezmimde bolsun bir perestkārī Şadıqī) 3a/6
k. (Gevher-i eşkimcihānı tutdı evlādur bu **kim**) 15a/4
k. (Yene né şevq édi **kim** késdi rişte-i cānım) 2a/3
k. (Qop yanımdın hem-nişīn **kim** şülelığdur āh-ı germ) 13a/4
k. (Eger devlet budur **kim** dūndan xalqı iṭā‘atdın) 17a/4
k. (Bolma ġāfil **kim** érür elbette od evlādı ot) 13a/5
k. (Gülşen-i kūyında **kim** serv-i qadı mev‘āsıdur) 3a/2
k. (Bolay **kim** él vire bir serv-i xoş-reftār pābūsı) 17a/5
k. (**Kim** bu yanlığ éyledi şūx-ı süxandānım vedā‘) 16a/5
k. (**Kim** érür bu menziliñ saqī‘ suyu bünyādı ot) 13a/2
kim (II) Kişi, kimse (zamir)
k. (**Kim** éder yüz miñ cefā her dem baña ağıyār içün) 4a/1
kimse Kimse, kişi
k.+ge (Mendin özge **kimsege** andın güzārī bolmasun) 3a/1
kir- Girmek
k.-er (Könlümün her dem **kirer** ol mähsimā qoynına) 15a/1

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

k.-e (*Gönçeniñ ister kire gülberg-i ra 'nā qoynına*) 15a/3

k.-sem (*Bāğa kirsem bu sarıq ruxsār u gülğün eşk ile*) 15a/3

k.-se (*Yeridür ger kirse xurşidniñ Mesihā qoynına*) 15a/1

k.-üp (*Kirüp divāne-veş mest ü gāzelx 'ān olmamız yegdür*) 17a/6

kisvet < Ar. Giysi

k.-i (*'Ayb émeştür 'āşiqın bolsa bu māyelıg kisveti*) 5a/5

kişi Kişi, kimse

k. (*Tutmağay érdi kişi hiç-kesle ülfet kâşkî*) 7a/2

k. (*Bilmes érmışler kişi qadrın vañan ebnâsı çün*) 7a/3

qop- Çıkmak

q.! (*Qop yanımdın hem-niñin kim şülelıgdur āh-ı germ*) 13a/4

qorq- Korkmak

q.-aram (*Qorqaram tutğay melālet hāñır-ı xurremleri*) 9a/1

qoy- Koymak, içine yerleştirmek; bırakmak

q.-ar (*Qadem qoyar közüm lāf urdı merdüm raqīb*) 8a/6

q.-dı (*Él közige qoydı çün Şirîn nişān Kūhken*) 5a/3

q.! (*Qoy yıqılsun şabr bünyādı tökülsün cām-ı 'ayş*) 11a/3

q.-maya (*Qoymaya şimden geri lü 'lü 'ni deryā qoynına*) 15a/4

q.-ma (*Sādıqī evvel qadem qoyma faqīr bu virāne*) 6a/7

qoy(u)n Koyun, göğüs

q.+ma (*Öyle kim bekleşdürür hāçını tersā qoynına*) 15a/2

q.+ma (*Yeridür ger kirse xurşidniñ Mesihā qoynına*) 15a/1

q.+ma (*Gönçeniñ ister kire gülberg-i ra 'nā qoynına*) 15a/3

q.+ma (*Köñlümün her dem kīrer ol māhsimā qoynına*) 15a/1

q.+ma (*Qoymaya şimden geri lü 'lü 'ni deryā qoynına*) 15a/4

q.+ma (*Şādıqī alır xayāl-ı yārı tenhā qoynına*) 15a/5

köñ(ü)l Gönül

k. (*Seng-i havādiş-i ğam ile yıqılur köñül*) 18a/5

k. (*Yanmaqdadur bu köñül yanımda bolğay kâşkî*) 6a/4

k. (*Yüz min neşāt birle qıvan ey köñül saña*) 18a/3

k. (*Tutğay érdi bu köñül méndin naşīhat kâşkî*) 7a/4

k. (*Ey köñül ol seg-i kūynı [sen] meger yād étdün*) 1a/4

k.+nün (*Kāş 'ālemdin késilgeydi köñülnün ülfeti*) 5a/1

k.+din (*Ayrılıq dāğı bile yandı köñüldin ayrı cān*) 6a/4

k.+üm (*Ağız ruxsārında mıdır xaste köñlüm derd-nāk*) 10a/4

k.+üm (*Néçe bir köñlüm melül olsun yox u var içün*) 4a/3

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

- k.+üm (*Köz ü könlüm* veh néçük boldı xayālîñ meskeni) 13a/2
 k.+üm (*Cilve qılmas kâmeti könlüm ara kör ét közü*) 11a/2
 k.+üm (*Köymesün könlüm* évin bî-vech yâ Rabb hicr otı) 3a/3
 k.+üm al- (*Könlüm almaqdı né bîm étkey közüñ merdümle*) 9a/4
 k.+ümi (*Yaxşı bardun ki bozuq könlümi âbâd étdüñ*) 1a/1
 k.+ümi al- (*Al ile aldı könlümi ol şux-ı gül'izâr*) 18a/1
 k.+ümni (*Yâ çekin divâne könlümni vefâ zincîrîğa*) 10a/3
 k.+ümün (*Könlümün her dem kirer ol mâhsimâ qoyına*) 15a/1
 k.+ümge (*Nâvek-i cevriñ soqa könlümge peyvend éyleñüz*) 10a/1
 k.+ün (*Mükedder olmaya köñlün mükerrâ qadeh iç*) 14a/7
 k.+ün (*Köñlün istese gam derdîğa devâ qadeh iç*) 14a/1

köp Çok

- k. (*Rahm qıl hem-demlere ey Şadıqî köp çekme âh*) 13a/6

kör Kör

- k. ét- (*Cilve qılmas kâmeti könlüm ara kör ét közü*) 11a/2

kör- Görmek

- k.-ey (*Körey deseñ felekün şubh u şâmı yeksân*) 14a/3
 k.-meyin (*İsterim bu bâğnı serv-i revânsız körmeyin*) 11a/2
 k.-meyin (*Şadıqî hergiz bu évni mihmânsız körmeyin*) 11a/5
 k.-meyin (*Közümi seylâbsız bağımnı qansız körmeyin*) 11a/3
 k.-meyin (*Ey ecel al cânımnı 'âlemni ansız körmeyin*) 11a/1
 k.-meyin (*Cânımnı cânânsız u cismimni cânsız körmeyin*) 11a/1
 k.-meyin (*Kim hayât eyyâm[ı]nı ol nev-civânsız körmeyin*) 11a/4

kösret- Göstermek

- k.-ip (*Germürlük kösretip qala mu yaşım burun yürür*) 6a/6

köy- Yanmak

- k.-mesün (*Köymesün Mecnün'ı vü yandırmasun Ferhâd'ı otı*) 13a/6
 k.-mesün (*Köymesün könlüm* évin bî-vech yâ Rabb hicr otı) 3a/3

köz Göz

- k. (*Köz ü könlüm* veh néçük boldı xayālîñ meskeni) 13a/2
 k.+ün (*Könlüm almaqdı né bîm étkey közüñ merdümle*) 9a/4
 k.+din (*Ger xayālî kelmese közdin qılay qağ'-ı nazar*) 11a/5
 k.+e (*Köze ol şeh yolıdın özge gubârî bolmasun*) 3a/1
 k.+üm (*Qadem qoyar közüñ lâf urdı merdüm raqîb*) 8a/6
 k.+üm (*Közüñ merdümle* tâ tutdı menzil bañr-ı eşkimde) 12a/5
 k.+üm (*Cilve qılmas kâmeti könlüm ara kör ét közü*) 11a/2

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/13 Fall 2013

k.+ümi (*Közümü seylâbsız bağrımın qansız körmeyin*) 11a/3

k.+ige (*Él közige qoydı çün Şîrîn nişân Kûhken*) 5a/3

kû < Far. *kûy* Köy

k. (*Meger kim ol ser-i kû itleri ma'lûm qılmışlar*) 12a/3

Kûhken < Far. Daę kazan, daę delen; Ferhad

K. (*Él közige qoydı çün Şîrîn nişân Kûhken*) 5a/3

qulağ Kulak

q.+ı (*Yâ qulağı āh u efgānımda bolğay kâşkî*) 6a/5

q.+ında (*Kâş bolğaydı qulağında fiğānım birle āh*) 6a/5

kûy < Far. *Köy*; sokak

k.+nı (*Ey köñül ol seg-i kûynı [sen] meger yād étdün*) 1a/4

k.+ına (*Bu kûn nihān ser-i kûyına kélmişim ey dil*) 8a/3

k.+ında (*Gülşen-i kûyında kim serv-i qadı mev'āsıdur*) 3a/2

küdûret < Ar. Bulanıklık; gam, tasa, kaygı

k.+idin (*Zamān küdüretidin Şadıqī eger bilser*) 14a/7

küfrān < Ar. Nankörlük

k.-ı ni'met qıl- (*Vaşl x'ānı üzre çün küfrān-ı ni'met qılmadum*) 16a/2

külfet < Ar. Zahmet, sıkıntı, zorluk

k. birle (*Kim qılır yüz nev'-i külfet birle cānānım vedā'*) 16a/6

kûn Güneş, gün

k. (*Bu kûn nihān ser-i kûyına kélmişim ey dil*) 8a/3

k. (*Ödürür ey Şadıqī ol ay bu kûn danla seni*) 7a/6

k. (*Bergey érdi bir iki kûn çarx mühlet kâşkî*) 7a/6

L

lāf < Far. Söz

l. ur- (*Qadem qoyar közüm lāf urdı merdüm raqīb*) 8a/6

lāl < Ar. Dilsiz

l. ol- (*Özri taqşîrāt ile ger gūng ü lāl olsam né tar*) 16a/5

līk < Far. Lakin, fakat, ancak

l. (*Līk meyl-i 'işret ü būs u kenārī bolmasun*) 3a/6

luṭf < Ar. İyilik, iyi davranış; güzellik; incelik

l.+ı (*Yox saņa luṭfi vü var ağıyāra dér-sen[g] ey refīq*) 4a/3

lū'lū' < Ar. İnci

l.+ni (*Qoymaya şimden geri lū'lū'ni deryā qoynına*) 15a/4

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

M

mābeyn < Ar. Ara, arası

m.+de (*Cān u ten mābeynde sāmān-ı ūlfet qalması*) 16a/6

macerā < Ar. Serüven, baştan geçenler

m. qılma- (*Xilāf-ı meşreb édüp qılma macerā qadeh iç*) 14a/4

mağz < Far. İlik

m. (*Ki tüşdi şem‘ kibi mağz-ı üstüx ‘ānımğa*) 2a/1

maḥrem < Ar. Haram, nikah düşmeyen

m. (*Ġayr-ı maḥrem hūblar bezminde nā-maḥremdür*) 9a/3

m. bolma- (*Mendin özge bolmasun maḥrem ḥarem-i bezmde*) 3a/4

m.+dür (*Bu söze şāhid bu kim maḥremdür maḥremleri*) 9a/3

m.+leri (*Xoşā oñlar ki cānān bezmide maḥremleri bardur*) 12a/1

m.+leri (*Bu söze şāhid bu kim maḥremdür maḥremleri*) 9a/3

maḥrūm < Ar. Yoksun

m. étme- (*Yoq vefā cevır ü cefādın beni maḥrūm étme*) 1a/2

māh-simā < Far.+Ar. Ay yüzlü; sevgili

m. (*Köñlümün her dem kired ol māhsimā qoynına*) 15a/1

makām < Ar. Makam, yer

m.+ıñ (*Qanadı inse maqāmıñ beqā-yı ecel ey dil*) 14a/6

maqṭūl < Ar. Öldürülmüş

m.+ı (*Pend maqtūli émetür tilbe nāşixler méni*) 10a/5

ma‘lūm < Ar. Bilinen

m. qıl- (*Meger kim ol ser-i kū itleri ma‘lūm qılmışlar*) 12a/3

ma‘mūre < Ar. Bayındır yeri bayındır yerleşim yeri

m. (*Bulunmaz çün cihān ma‘mūreside xāne-i mūnis*) 17a/8

maḥa Bana

m. (*Bermegey érđi maḥa eyyām şıḥḥat kāşkī*) 7a/5

mānend < Far. Benzer, eş → menend

m. (*‘Aql erbābın ser-i Mecnūn ‘ğa mānend éyleñüz*) 10a/6

mātem < Ar. Yas

m. (*Nevḥa tursalar cihān devrinde mātem dīdeler*) 9a/5

m. tut- (*Tutdılar yüz miñ kerez mātem men-i bīmār içün*) 4a/2

m.+leri (*Şādıqī sen olmasañ ser-ḥalqa-yı mātemleri*) 9a/5

m.+leri (*Menim yoq olduqum kim ‘aceb-i mātemleri bardur*) 12a/3

māyelıg < Far.+T. Özlü, esash

m. (*‘Ayb émetür ‘āşıqın bolsa bu māyelıg kisveti*) 5a/5

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

mecâl < Ar. Güç, kuvvet

m. (*Vişâl bezmide [e]ger tüşse 'arzîhâle **mecâl***) 14a/2

Mecnûn < Ar. Leylâ ile Mecnun hikayesinin erkek kahramanı

M. (*Gerçi 'ışığı nevbetin **Ferhâd u Mecnûn** çaldılar*) 5a/6

M.+ğa (*'Aql erbâbın **ser-i Mecnûn**'ğa mânend éyleñüz*) 9a/6

M.+ı (*Köymesün **Mecnûn**'ı vü yandırmasun Ferhâd'ı ot*) 13a/6

meger < Far. Meğer, oysaki, halbuki

m. (***Meger** kim ol ser-i kû itleri ma 'lûm qılmışlar*) 12a/3

m. (*Ey köñül ol seg-i kûynı [sen] **meger** yâd étdün*) 1a/4

melâlet < Ar. Bıkma, usanma

m. tut- (*Qorqaram **tutğay melâlet** hâtır-ı xurremleri*) 9a/1

melûl < Ar. Usanmış, bıkmış

m. ol- (*Nêçe bir köñlüm **melûl olsun** yox u var içün*) 4a/3

men I. teklik kişi zamiri, ben → **ben, mén**

m. (*Tutdılar yüz miñ kerez mâtem **men-i bîmâr için***) 4a/2

m. (*Ayrılgı za 'fi bilen bes kim **ölür-men** dem-be-dem*) 4a/2

m.+i (*Ġarîb ü bîkes ü bî- 'itibâr qılma **meni***) 8a/4

m.+i (*Qıl émdi renc-i qadem şermsâr qılma **meni***) 8a/6

m.+i (*Nihânî âh çekip âşikâr qılma **meni***) 8a/3

m.+i (*Şâdıq-ı şâdıq sevâ durup hûşyâr qılma **meni***) 8a/5

m.+i (*Ġarîb ü bîkes ü bî- 'itibâr qılma **meni***) 8a/4

m.+i (*Bu gülşeniñde reşk-i mezâr qılma **meni***) 8a/7

m.+i (*Dağıtma kâkülünge bî-qarâr qılma **meni***) 8a/1

m.+i (*'Araq töküp yüzdin eşkbâr qılma **meni***) 8a/2

m.+din (***Mendin özge** kimsege andın güzârî bolmasun*) 3a/1

m.+din (***Mendin özge** bolmasun mahrem harem-i bezmde*) 3a/4

m.+im (*Yâ oña menzil **menim cânımda** bolğay kâşkî*) 6a/1

m.+im (***Menim yoq olduqum** kim 'aceb-i mâtemleri bardur*) 12a/3

men' < Ar. Engelleme

m. qılma- (*Gerd-i xāk setr bolup cismimde nāşix **qılma men'***) 5a/5

menend < Far. mânend Eş, benzer, gibi → **mânend**

m. (*Ol **Türk-menend** élgidin öper qadeh-i şarâb*) 18a/4

menzil < Ar. Konak yeri, konak

m. (*Yâ oña **menzil** benim cânımda bolğay kâşkî*) 6a/1

m. tut- (*Közüüm merdümeleri tâ **tutdı menzil** bañr-ı eşkimde*) 12a/5

- m. tut-** (*Çeşm-i gerde su yığup **menzil tuta** rey ‘aqs-i ten)* 6a/3
- m.+in** (*Kim érür **bu menziliñ saqı**‘ suynı bünyadı ot)* 13a/2
- m.+im** (***Menzilim** dergāh-ı cānānımda bolğay kāşkī)* 6a/1
- m.+im** (***Menzilim** dergāh-ı cānānımda bolğay kāşkī)* 6a/7
- m.+i** (***Menzili** bu çeşmler yanımda bolğay kāşkī)* 6a/3
- merdüm** < *Far.* İnsan, adam, halk
- m.** (*Qadem qoyar közüm lāf urdı **merdüm** raqīb)* 8a/6
- m.+leri** (*Könlüm almaqdı né bīm étkey **közün merdümleri***) 9a/4
- m.+leri** (***Közüm merdümleri** tā tutdı menzil baħr-ı eşkimde)* 12a/5
- merhem** < *Ar.* Merhem
- m.+leri** (*Néçük şād olmasunlar **rahmsız merhemleri** bardur)* 12a/2
- mesā** < *Ar.* Akşam
- m.** (*Eger şabaħ qadeħ tut u ger **mesā** qadeħ iç)* 14a/3
- mescid** < *Ar.* Namaz kılınan küçük yer
- m.** (*Bu ése şeyx ü va ‘iz **mescid ü minber temāşası***) 17a/2
- Mesihā** < *Ar.* Hz. İsa’nın adlarından biri
- M.** (*Yeridür ger kirse xurşīdniñ **Mesihā** qoynına)* 15a/1
- mesken** < *Ar.* Oturulacak yer
- m.+i** (*Köz ü köñlüm veh néçük boldı **xayālın meskeni***) 13a/2
- mest** < *Far.* Sarhoş
- m.** (*Kirüp divāne-veş **mest ü ğazelx’ān** olmamız yegdür)* 17a/6
- m.** (*Xarābāt ehli dēk **mest ü ğazelx’ān** olmamız yegdür)* 17a/2
- mestī** < *Far.* Sarhoşluk
- m.** (*Yoq turur **yüz mestī** dilāverdīn cūyā-yı ğūleri)* 9a/4
- meşreb** < *Ar.* İçecek şey
- m. ét-** (***Xilāf-ı meşreb édüp** qılma macerā qadeħ iç)* 14a/4
- mev’ā** < *Ar.* Sığınak
- m.+sıdur** (*Ġülşen-i kūyında kim serv-i qadı **mev’āsıdur***) 3a/2
- meveddet** < *Ar.* Sevgi
- m.** (*Tüşkey érđi dehrdin **resm-i meveddet** kāşkī)* 7a/1
- mey** < *Far.* Mey
- m.** (*Raqīb bezmi ez **şurb-ı mey** ħarāretdin)* 8a/2
- m. birle** (*Bir qadeħ **mey birle** dün bezminde ref* oldı ğam)* 4a/5
- m. birle** (*Ġüyiyā **mey birle** bolmışdur muxayyer tıynetī)* 5a/7
- mey-ğüsār** < *Far.* İçki arkadaşı

- m.** (Çiñiz birle Şadıqı **rind-i mey-güsâr**) 18a/6
meykede < Far. Meyhane
m.+ğa (Eger ki **meykedeğa** tüşe muhtesib güzzerüñ) 14a/4
meyl < Ar. Eğim, eğilim, istek, meyil
m. (Lîk **meyl-i 'işret** ü būs u kenārī bolmasun) 3a/6
mezār < Ar. Kabir; ziyaret yeri
m. qılma- (Bu gülşeniñde **reşk-i mezār qılma** menı) 8a/7
mén I. teklik kişi zamiri, ben → **ben, men**
m. (Kéldi gülgün segirtip bir şūx u **mén** boldum esīr) 13a/3
m.+i (Çevürme yüzüñni ey şūx u zār qılma **méni**) 8a/1
m.+i (Pend maqtūlı émostür tilbe nāşixler **méni**) 10a/5
m.+i (**Méni** efsürde qıldı hecr sūzı vaşl-ı cānımdın) 12a/4
m.+i (Barça él sālīm **méni** bed-rüzğa uçradı ot) 13a/3
m.+i (Şüle-yiğamdın **méni** vü şabrımı örtedi ot) 13a/1
m.+de (Dün tabīb éstürdi kim şöhet-i nişān **ménde** bar) 5a/4
m.+din (Dér-sén ey nāsix ki **méndin** tut naşīhat 'āqıl ol) 7a/4
m.+din (Tutğay érđi bu köñül **méndin** naşīhat kākī 7a/4
m.+im dék (**Ménim dék** bīkes erbāblar yavuş hem-demleri bardur) 12a/1
mihmān < Far. Konuk
m.+da (Bu kéçe cānānımda **mihmānda** bolğay kākī) 6a/2
m.+dur (Bu kéçe cān tende **mihmāndur** say xxx ey refīq) 6a/2
mihmānsız < Far. +T. Misafirsiz, konuksuz
m. (Şadıqı hergiz bu évni **mihmānsız** körmeyin) 11a/5
miñnet < Ar. Sıkıntı, acı, eziyet
m.+i (Bir nigārın hıcr ü bernādın **cihānıñ miñneti**) 5a/1
mihr < Far. Güneş
m. bilen (Ey édenler **mihr bilen** xoş-dıl garež erbābını) 10a/2
min Bin (sayı) → **miñ**
m. (Yüz **min neşāt birle** qıvan ey köñül saña) 18a/3
miñ Bin (sayı) → **min**
m. (Kim éder yüz **miñ cefā** her dem baña ağyār içün) 4a/1
m. (Tutdılar yüz **miñ kerez mātem** men-i bīmār içün) 4a/2
minber < Ar. Hutbe kürsüsü
m. (Bu ése şeyx ü va'iz **mescid ü minber temāşası**) 17a/2
mu'ayyen < Ar. Belirli, belirlenmiş

- m. ol-** (*Mu‘ayyen oldu kim ‘ālemde su ādemleri bardur*) 12a/5
- muḥabbet** < Ar. Sevgi
- m.** (*Qalmağay érdi bu ‘ālemde muḥabbet kâşkî*) 7a/1
- muxayyer** < Ar. Seçmece, beğenmece
- m.** (*Güyyā mey birle bolmışdur muxayyer tıynetî*) 5a/7
- muḥtesib** < Ar. Eskiden, güvenlik ve belediye işlerine bakmakla görevli olan kimse
- m.** (*Eger ki meykedeğā tüşe muḥtesib güzertün*) 14a/4
- muqīm** < Ar. İkamet eden, oturan
- m. ol-** (*Enīs-i ğam muqīm-i genc-i vīrān olmamız yegdür*) 17a/8
- mūnis** < Ar. Alışmış, alışkın
- m.** (*Bulunmaz çün cihān ma‘mūreside xāne-i mūnis*) 17a/8
- munṭazır** < Ar. Bekleyen
- m. bol-** (*Munṭazır bol kim tā kélür qatluğa derdin ey refīq*) 3a/5
- mūr** < Far. Karınca
- m.** (*Der ü dāmın ħarīf olmanız mūr-ı za‘īfleriz*) 17a/9
- mu‘tād** < Ar. Alışılmış, adet haline gelmiş
- m. ét-** (*Çünkü cevri ile cefāğa benî mu‘tād étüdün*) 1a/2
- muṭī‘** < Ar. Boyun eğen
- m.** (*Devlet-muṭī‘ vü baht-refīq ü zamāne-yār*) 18a/7
- mübtelā** < Ar. Düşkün, tutulmuş
- m. étme-** (*Özini étme ğam u derde mübtelā‘ qadeḥ iç*) 14a/1
- müddeī** < Ar. müdde‘ī Davacı
- m.** (*Sanma bī-te’sīr āhım uçqunun ey müddeī*) 13a/5
- mühlet** < Ar. Tanınan süre
- m.** (*Bergey érdi bir iki kün çarx mühlet kâşkî*) 7a/6
- mükedder** < Ar. Kederli, hüznü
- m. olma-** (*Mükedder olmaya köñlün mükerrā qadeḥ iç*) 14a/7
- mükerrā** < Ar. Tekrar tekrar
- m.** (*Mükedder olmaya köñlün mükerrā qadeḥ iç*) 14a/7
- mülk** < Ar. Mülk, ülke
- m.** (*Kétürdi raxne-yi ğam mülk ü xānumānımğa*) 2a/2
- m.+e** (*Déme ey Şādıqī mülke Süleymān olmamız yegdür*) 17a/9
- müşkīl** < Ar. Güç
- m.** (*Éylemez tedbīr asığ bu müşkīl-i düşvār içün*) 4a/4
- müyesser** < Ar. Kolay olan, kolayca yapılan
- m.** (*Hem yārdur müyesser ü hem būs u hem kenār*) 18a/3

N

naxl < Ar. Fidan

n. (*Bu semerdin **naxl-ı** 'ömrümni berümend éyleñüz*) 10a/1

naqd < Ar. Nakit

n. (*Döstlar şarf éylerim **naqd-ı vefâ** bir yâr içün*) 4a/1

nâle < Far. İnilti

n. **ét-** (*Her nefes şavt-ı vefâ birle **éder-sen nâle***) 1a/4

nâ-mahrem < Far.+Ar. Mahrem olmayan

n.+**dür** (*Ğayr-ı mahrem hüblar bezminde **nâ-mahremdür***) 9a/3

nâşix < Ar. Öğüt veren, nasihat eden

n. (*Dér-sén **ey nâşix** ki méndin tut naşîhat 'âqil ol*) 7a/4

n. (*Gerd-ı xâk setr bolup cismimde **nâşix** qılma men'*) 5a/5

n.+**ler** (*Pend maqtûlı émostür tilbe **nâşixler** méni*) 10a/5

naşîhat < Ar. Öğüt

n. (*Tutğay érdi bu köñül méndin **naşîhat** kâşkî*) 7a/4

n. **tut-** (*Dér-sén ey nâşix ki méndin tut **naşîhat** 'âqil ol*) 7a/4

nâşâd < Far. Şâd olmayan, üzgün, mutsuz

n. **ol-** (*Eger **nâşâd olursa** Şadıqî bî-ğamları bardur*) 12a/6

nâtüvân < Far. Güçsüz, kudretsiz

n.+**ımğa** (*Biraqdı dâm-ı belâ **cism-i nâtüvânımğa***) 2a/3

nâvek < Far. Ok

n. (***Nâvek-i cevrin** soqa köñlümge peyvend éyleñüz*) 10a/1

naẓar < Ar. Bakış, bakma; ilgi gösterme

n. (*Ger xayâlı kélmeşe közdin qılay **qat'-ı naẓar***) 11a/5

nefes < Ar. Soluk; an, zaman

n. (***Her nefes** şavt-ı vefâ birle éder-sen nâle*) 1a/4

nem < Far. Rutubet, hafif ıslaklık

n.+**idin** (***Tan nemidin** özge onda perde-dârî bolmasun*) 3a/4

neşât < Ar. Sevinç, neşe

n. (***Câm-ı neşât** tutsa birev şâh bezmide*) 18a/2

n. **birle** (***Yüz min neşât birle** qıvan ey köñül saña*) 18a/3

nev' < Ar. Tür

n. (*Kim qılır **yüz nev'-i külfet birle** cānānım vedā*) 16a/6

nevbet < Ar. Nöbet, sıra

n.+**i** (*Şimdi 'ısq olup olardı bizge berdi **nevbeti***) 5a/6

nevbet < Far. Bando, mızıka

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

n.+in çal- (Gerçi 'ışqın nevbetın Ferhād u Mecnūn çaldılar) 5a/6

nev-civānsız < Far.+T. Yiğitsiz

n. (Kim hayāt eyyām[ı]nı ol nev-civānsız körmeyin) 11a/4

nevha < Ar. Ağıt, ölü ardından ağlama

n. tur- (Nevha tursalar cihān devrinde mātem dīdeler) 9a/5

nevha-ger < Ar.+Far. Ağıtçı

n. (Étme vāqıf öldüğimdin nevha-ger hem-demleri) 9a/1

né Ne

n. (Yene né seyl édi kim yıqtı şabr bünyādın) 2a/2

n. (Her né bolsa bolsun ammā inṭizārī bolmasun) 3a/5

n. (Köhlüm almaqdı né bīm étkey közüñ merdümleñ) 9a/4

n. (Yene né şevq édi kim késdi rişte-i cānım) 2a/3

n. (Yene né berq édi kim 'ışq saldı cānımğa) 2a/1

n. (Dād élinden yene ey şūx né bünyād étdüñ) 1a/3

n. (Yene né berq édi ey Şādıqī kim oldı 'āyān) 2a/5

n. (Yene né gülbün-i vaşl édi kim şüküfte bolup) 2a/4

n. (Tüşse élige cān 'avāzın bérmege né bar) 18a/4

n. ('Özri taqşırāt ile ger güñg ü lāl olsam né tañ) 16a/5

n.+dın (Bes nédın yā Rabb bu yañlıg qıldı ĩmānım vedā') 16a/2

n.+dür (Nédür keyfiyyeti zühd ü riyā vü şaṭ[h] u ṭāmātın) 17a/6

néçe Nice, nasıl, ne kadar

n. (Néçe bir köhlüm melūl olsun yox u var içün) 4a/3

néçük Nasıl

n. (Néçük şād olmasunlar raḥmsız merhemleri bardur) 12a/2

n. (Köz ü köhlüm veh néçük boldı xayālın meskeni) 13a/2

nigāh < Far. Bakış, bakma

n.+ımğa (Ki étdi şūle füzūn āteş-i nigāhımğa) 2a/5

nigār < Far. Sevgili, resim, desen, nakış; put

n.+ın (Bir nigārın hicr ü bernādın cihānın miḥneti) 5a/1

nihān < Far. Gizli, saklı

n. (Bu kün nihān ser-i kūyına kélmışim ey dil) 8a/3

nihānī < Far. Gizlice

n. (Nihānī āh çekip āşıkār qılma meni) 8a/3

ni'met < Ar. Bağış, bolluk, iyilik

n. qılma- (Vaşl x'ānı üzre çün küfrān-ı ni'met qılmadum) 16a/2

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

nişân < *Far.* İşaret; iz, belirti

n. (*Él közige qoydı çün **Şîrîn nişân** Kûhken*) 5a/3

n. (*Dün tabîb éstürdi kim **şohbet-i nişân** ménde bar*) 5a/4

O

od Ateş → ot

o. (*Bolma gâfil kim érür elbette od evlâdı **ot***) 13a/5

ol O

o. (*Kim hayât eyyâm[ı]nı **ol nev-civânsız** körmeyin*) 11a/4

o. (*Bulursa **ol cemâ'at** kim urarlar lâf-ı baxşâyîş*) 17a/3

o. (*Sînemi çâk éyleyüp **ol ay** xayâlin beklerin*) 15a/2

o. (*Meger kim **ol ser-i kû itleri** ma'lûm qılmışlar*) 12a/3

o. (*'Aql teklîfidin **ol qâbil** pend éyleñüz*) 10a/5

o. (*Köze **ol şeh yolıdın** özge ğubârî bolmasun*) 3a/1

o. (***Ol Türk-menend** élgidin öper qadeh-i şarâb*) 18a/4

o. (*Ey köñül **ol seg-i küynı** [sen] meger yâd étdün*) 1a/4

o. (*Sordı dün 'âlemni **ol şûx-ı vücûdın** érmedüm*) 5a/2

o. (*Éylemez **ol xâk-i pâdan** çeşm-i giryânım vedâ'*) 16a/3

o. (*Köñlümün her dem kîrer **ol mâhsimâ** qoynına*) 15a/1

o. (*Al ile aldı köñlümi **ol şûx-ı gül'izâr***) 18a/1

o. (*Öldürür ey Şâdıqî **ol ay** bu kün danla seni*) 7a/6

olar Onlar

o. (*Qavansunlar **olar** kim özgeçe 'âlemleri bardur*) 12a/4

o. (***Olar** kim şādumānlıq birle 'ömri şarf qılğaylar*) 12a/6

o.+dın (*Şimdi 'ışq olup **olardın** bizge berdi nevbeti*) 5a/6

ol- Olmak

o.-ur (*Cihân gülzârının xandân güli **berbâd olur** âxir*) 17a/7

o.-mamız (*Bulut dék gâh xandân gâh **giryân olmamız** yegdür*) 17a/7

o.-mamız (*Yeter cem 'iyyet-i xâtır **perîşân olmamız** yegdür*) 17a/3

o.-mamız (*Kel ey hem-dem ğula **xân olmamız** yegdür*) 17a/4

o.-mamız (*Eger dünyâ budur **bîxân u bîmân olmamız** yegdür*) 17a/1

o.-mamız (*Déme ey Şâdıqî **mülke Süleymân olmamız** yegdür*) 17a/9

o.-mamız (*Bıraqip 'işret esbâbını 'üryân **olmamız** yegdür*) 17a/1

o.-mamız (*Xarâbât ehli dék **mest ü ğazelx'ân olmamız** yegdür*) 17a/2

o.-mamız (*Enîs-i ğam **muqîm-i genc-i vîrân olmamız** yegdür*) 17a/8

o.-mamız (*Kirüp divâne-veş **mest ü ğazelx'ân olmamız** yegdür*) 17a/6

o.-mamız (*Cihânda sâye dék **xâk ile yeksân olmamız** yegdür*) 17a/5

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

- o.-dı (*Yene né berq édi ey Şadıqī kim **oldı** ‘āyān*) 2a/5
 o.-dı (*Mu‘ayyen **oldı** kim ‘ālemde su ādemleri bardur*) 12a/5
 o.-dı (*Bir qadeḥ mey birle dün bezminde **ref** **oldı** ğam*) 4a/5
 o.! (*Dér-sén ey nāsīx ki méndin tut naṣīḥat ‘āqil ol*) 7a/4
 o.-sun (*Néçe bir köñlüm **melül olsun** yox u var içün*) 4a/3
 o.-sam (*‘Özri taqşīrāt ile ger **güng ü lāl olsam** né tañ*) 16a/5
 o.-up (*Şimdi ‘ışq olup olardin bizge berdi nevbeti*) 5a/6
 o.-duğum (*Menim **yoq olduqum** kim ‘aceb-i mātemleri bardur*) 12a/3
 o.-ursa (*Eger **nāşād olursa** Şadıqī bī-ğamları bardur*) 12a/6
 o.-maqdur (*Çün elif teg **vāhid olmaqdur** cihāndın ‘āqıbet*) 7a/2
 o.-manuz (*Der ü dāmıñ ḥarīfī **olmanuz** mūr-ı za‘īfleriz*) 17a/9
 o.-masunlar (*Néçük **şād olmasunlar** raḥmsız merhemleri bardur*) 12a/2
 o.-masañ (*Şadıqī sen **olmasañ** ser-ḥalqa-yı mātemleri*) 9a/5
 o.-maya (*Mükedder **olmaya** köñlüñ mükerrā qadeḥ iç*) 14a/7

oña Ona

- o. (*Yā **oña** menzil benim cānımda bolğay kāşkī*) 6a/1

onda Onda

- a. (*Tan nemidin özge **onda** perde-dārī bolmasun*) 3a/4

oñlar Onlar

- o. (*Xoşā **oñlar** ki cānān bezmide maḥremeleri bardur*) 12a/1

onı Onu

- o. (*Yaxşı varduñ bu qafesdin **onı** āzād étdüñ*) 1a/5

ot Ateş → od

- o. (*Şūle-yiğamdın méni vü şabrımı örtedi **ot***) 13a/1
 o. (*Yox u barım örtedi sendin yırağ tepredi **ot***) 13a/1
 o. (*Qıl ḥazer Teñri çün bilmes bilişni yādı **ot***) 13a/4
 o. (*Köymesün Mecnūn’ı vü yandırmasun Ferhād’ı **ot***) 13a/6
 o.+ı (*Köymesün köñlüm évin bī-vech yā Rabb **hicr otı***) 3a/3

ot Ot

- o. (*Kim érür bu menziliñ saqī‘ suyı bünyādı **ot***) 13a/2
 o. (*Bolma ġāfīl kim érür elbette od evlādı **ot***) 13a/5
 o. (*Barça él sālīm méni bed-rüzğa uçradı **ot***) 13a/3

Ö

öl- Ölmek

- ö.-ür-men (*Ayrılg za‘fi bilen bes kim **ölür-men** dem-be-dem*) 4a/2

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/13 Fall 2013

- ö.-dügimdin (*Étme vâqıf öldüğimdin nevha-ger hem-demleri*) 9a/1
öldür- Öldürmek
ö.-ür (*Öldürür ey Şadıqî ol ay bu kün danla seni*) 7a/6
'ömr < Ar. Ömür
'ö.+üm kéc- (*Kéçdi 'ömrüm yârsız ey çarx-ı dūn tap al cānım*) 11a/4
'ö.+ümni (*Bu semerdin naxl-ı 'ömrümni berümend éyleñüz*) 10a/1
'ö.+i (*Olar kim şādumānlıq birle 'ömrî şarf qılğaylar*) 12a/6
öp- Öpmek
ö.-er (*Ol Türk-menend élgidin öper qadeh-i şarāb*) 18a/4
örte- Yakmak, tutuşturmak
ö.-di (*Şüle-yığamdın ménî vü şabrımı örtedi ot*) 13a/1
ö.-di (*Yaq u barım örtedi sendin yırağ tepredi ot*) 13a/1
öyle Öyle, o şekilde
ö. (*Öyle kim bekleşdürür hāçını tersā qoynına*) 15a/2
öz Kendi
ö.+ini (*Özini étme ğam u derde mübtelā' qadeh iç*) 14a/1
ö.+üm birle (*Kim özüm birle apardum bu cihāndın ğamları*) 9a/2
özge Başka, diğer
ö. (*Tan nemidin özge onda perde-dārī bolmasun*) 3a/4
ö. (*Tende berq-ı vaşldın özge şerārī bolmasun*) 3a/3
ö. (*Mendin özge kimsege andın güzārī bolmasun*) 3a/1
ö. (*Köze ol şeh yolıdın özge ğubārī bolmasun*) 3a/1
ö. (*Her taraf eşkimdin özge cūy-bārī bolmasun*) 3a/2
ö.+çe (*Qavansunlar olar kim özgeçe 'ālemleri bardur*) 12a/4
'özr < Ar. Mazeret
'ö.+i (*'Özri taqşırāt ile ger güng ü lāl olsam né tañ*) 16a/5
P
pā < Far. Ayak
p.+dan (*Éylemez ol xāk-i pādan çeşm-i giryānım vedā'*) 16a/3
pābūs < Far. Ayak öpme
p.+ı (*Bolay kim él vire bir serv-i xoş-reftār pābūsi*) 17a/5
pādişāh < Far. Padişah
p. (*Bolsun bu pādişāh-ı cihāngire dem-be-dem*) 18a/7
pend < Far. Öğüt
p. (*Pend maqtūlī émestür tilbe nāşixler ménî*) 10a/5

- p. éyle- (‘Aql tekliḫidin ol qābil **pend éylenüz**) 10a/5
 perde-dārī < Far. Perdedarlık, haciplik
 p. bolma- (Tan nemidin özge onda **perde-dārī bolmasun**) 3a/4
 perestkārī < Far. Taparcasına sevmek
 p. bol- (Dédi kim bezmimde **bolsun** bir perestkārī Şādıqī) 3a/6
 perīşān < Far. Dağınık, dağılmış; karışık; üzgün, kederli
 p. ol- (Yeter cem ‘iyyet-i xāḫır **perīşān olmamız** yegdūr) 17a/3
 perkend < Far. Darmadağın
 p. perkend éyle- (Yā çekip tīg-ı cefā **perkend perkend éylenüz**) 10a/3
 peşīmānlıq < Far.+T. Pişmanlık
 p. ber- (Şihhatım **berdi** ‘iyādetdin **peşīmānlıq** saḫa) 7a/5
 peyvend < Far. Bağ
 p.éyle- (Nāvek-i cevvin soqa köñlümge **peyvend éylenüz**) 10a/1

R

- Rabb < Ar. Tanrı
 R. (Köymesün köñlüm évin bī-vech **yā Rabb** hicr otı) 3a/3
 R. (Bes nédin **yā Rabb** bu yañlıg qıldı īmānım vedā) 16a/2
 raḥm < Ar. Acıma
 r. qıl- (**Raḥm qıl** hem-demlere ey Şādıqī köp çekme āh) 13a/6
 raḥmsız < Ar.+T. Acımasız
 r. (Néçük şād olmasunlar **raḥmsız** merhemleri bardur) 12a/2
 raqīb < Ar. Rakip; sevgilinin aşıklarından her biri
 r. (Cemāl-i ḫayreti bī-xūşım söyle[ş]me **raqīb**) 8a/5
 r. (**Raqīb** bezmi ez şurb-ı mey ḫarāretdin) 8a/2
 r. (Qadem qoyar közüm lāf urdı merdüm **raqīb**) 8a/6
 raxne < Far. Gedik, yarık; yara
 r. (Kétürdi **raxne-yi ğam** mülk ü xānumānımğa) 2a/2
 ra‘nā < Ar. Güzel
 r. (Ġoçneniḫ ister kire **gülberg-i ra‘nā** qoynına) 15a/3
 ref < Ar. Giderme
 r. ol- (Bir qadeḫ mey birle dün bezminde **ref** **oldı** ğam) 4a/5
 refiq < Ar. Yoldaş, yol arkadaşı
 r. (Bu kéçe cān tende mihmāndur say xxx **ey refiq**) 6a/2
 r. (Munṭazır bol kim tā kélür qatluḫa dér-sén **ey refiq**) 3a/5
 r. (Yox saḫa luṭfi vü var aḫyāra dér-sen[g] **ey refiq**) 4a/3
 r. (Devlet-muṭī’ vü **baht-refiq** ü zamāne-yār) 18a/7

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/13 Fall 2013

renc < Ar. Zahmet, sıkıntı

ş. (*Qıl émdi **renc-i qadem** şermsâr qılma menî*) 8a/6

resm < Ar. Resim

r. (*Tüşkey érdi dehrdin **resm-i meveddet** kâşkî*) 7a/1

reşş < Ar. Sızmak, damla damla akıtmak

r. (*Bu **reşş-i bî-rahm** sulţânımda bolğay kâşkî*) 6a/6

reşk < Far. Kıskançlık, kıskanma

r. (*Bu gülşeniñde **reşk-i mezâr qılma** menî*) 8a/7

rind < Far. Kalender

r. (*Çiñiz birle Şâdıqî **rind-i mey-güsâr***) 18a/6

rişte < Far. İplik

r. (*Yene né şevq édi kim késdi **rişte-i cânım***) 2a/3

riyâ < Ar. *riyâ* 'İkiyüzlülük, riya

r. (*Nédür **keyfiyyeti zühd ü riyâ vü şat[h] u tāmātıñ***) 17a/6

ruxsâr < Ar. Yanak

r. (*Bāğa kirsem **bu sariq ruxsâr u gülğün eşk ile***) 15a/3

r.+ındamıdur (*Ağzı **ruxsârında mıdur** xaste köñlüm derd-nāk*) 10a/4

rüsvâ < Far. Rezil

r. (*Şâdıqî teg ğayrı **rüsvâ** sanmañız ey ehl-i heves*) 10a/6

S/Ş/Ş

şabâh < Ar. Sabah

ş. (*Eger **şabâh** qadeh tut u ger mesâ qadeh iç*) 14a/3

şabr < Ar. Sabır, bekleme

ş. (*Qoy yıqılsun **şabr bünyâdı** tökülsün cām-ı 'ayş*) 11a/3

ş. (*Yene né seyl édi kim yıqtı **şabr bünyâdın***) 2a/2

ş.+ımmı (*Şüle-yiğamdın ménî vü **şabrımı** örtedi ot*) 13a/1

şâdıq < Ar. Dürüst, doğru; yürekten bağlı

ş. (*Şâdıq-ı **şâdıq** sevâ durup hüşyâr qılma menî*) 8a/5

Şâdıqî ö.a. Sâdıkî

Ş. (*Zamân küdüretidin **Şâdıqî** eger bilseñ*) 14a/7

Ş. (*Şâdıqî alır xayâl-ı yârı tenhâ qoynına*) 15a/5

Ş. (*Dédi kim bezmimde bolsun bir perestkār **Şâdıqî***) 3a/6

Ş. (*Şâdıqî âzürde ister her zamân cânân seni*) 4a/6

Ş. (*Eger nâşâd olursa **Şâdıqî** bî-ğamları bardur*) 12a/6

Ş. (*Öldürür ey **Şâdıqî** ol ay bu kün danla seni*) 7a/6

Ş. (*Şâdıqî hergiz bu évni mihmânsız körmeyin*) 11a/5

- Ş. (*Şādiq-ı şādiq sevā durup hūşyār qılma menī*)
 Ş. (*Şādiqī bülbul kibi yıǵlap tiler āvārehīǵ*) 16a/7
 Ş. (*Rahm qıl hem-demlere ey Şādiqī köp çekme āh*) 13a/6
 Ş. (*Déme ey Şādiqī mülke Süleymān olmamız yegdür*) 17a/9
 Ş. (*Éyledüñ Şādiqī tendin xālī cānāna fedā*) 1a/5
 Ş. (*Şādiqī evvel qadem qoyma faqīr bu virāne*) 6a/7
 Ş. (*Şādiqī sen olmasañ ser-ħalqa-yı mātemleri*) 9a/5
 Ş. (*Çiñiz birle Şādiqī rind-i mey-güsār*) 18a/6
 Ş. (*Yene né berq édi ey Şādiqī kim oldı ‘āyān*) 2a/5
 Ş. teg (*Şādiqī teg ğayrı rüsvā sanmañız ey ehl-i heves*) 10a/6
 Ş. yanlıǵ (*Gülüm çevürme yüzin ğayra Şādiqī yanlıǵ*) 8a/7
 sāǵar < Far. Kadeh, içki kadehi
 s.+ıdın (*Sāqī şarāb-ı sāǵarındın qılmasa ħisār*) 18a/5
 sāqī < Ar. İçki dağıtan, içki sunan
 s. (*Sāqī şarāb-ı sāǵarındın qılmasa ħisār*) 18a/5
 sāqī' < Ar. Kırığı, çiğ
 s. (*Kim érür bu menziliñ saqī' suyu būnyādı ot*) 13a/2
 sal- Salmak, atmak, bırakmak
 s.-dı (*Yene né berq édi kim 'ısq saldı cānımğa*) 2a/1
 sālīm < Ar. Sağlam
 s. (*Barça él sālīm mén-i bed-rüzğa uçradı ot*) 13a/3
 sāmān < Far. Zenginlik
 s. (*Cān u ten mābeynde sāmān-ı ülfet qalmadı*)
 s.+ım (*Éylemen ğayret qılursa 'aql u sāmānım vedā'*) 16a/4
 saña Sana
 s. (*Yüz min neşāt birle qıvan ey köñül saña*) 18a/3
 s. (*Şıhhatım berdi 'ıyādetdin peşimānlıq saña*) 7a/5
 s. (*Yox saña luṭfi vü var aǵyāra dér-sen[g] ey refiq*) 4a/3
 san- Sanmak, zannetmek
 s.-ma! (*Sanma bī-te'sir āhım uçqunın ey müddeñ*) 13a/5
 s.-mañız (*Şādiqī teg ğayrı rüsvā sanmañız ey ehl-i heves*) 10a/6
 şarf < Ar. Harcama, gider
 ş. éyle- (*Dōstlar şarf éylerim naqd-ı vefā bir yār içün*) 4a/1
 ş. qıl- (*Olar kim şādumānlıq birle 'ömri şarf qılğaylar*) 12a/6
 sarıq Sarı

- s. (*Bâğa kirsem bu sarıq ruxsâr u gülğün eşk ile*) 15a/3
 şavt < Ar. Ses
 ş. (*Her nefes şavt-ı vefâ birle éder-sen nâle*) 1a/4
 say- Saymak; farzetmek
 s.! (*Bu kèce cân tende mihmândur say xxx ey refîq*) 6a/2
 sâye < Far. Gölge
 s. dék (*Cihânda sâye dék xāk ile yeksân olmamız yegdür*) 17a/5
 sefer < Ar. Yolculuk; savaşa girme; savaş
 s. qıl- (*Qıldı hengâm-ı sefer serv-i xırāmānım vedā'*) 16a/1
 seg < Far. Köpek
 s. (*Ey köñül ol seg-i kūynı [sen] meger yād étdün*) 1a/4
 segirt- Seğırtmek, koşturmak
 s.-ip (*Kéldi gülğün segirtip bir şūx u mén boldum esîr*) 13a/3
 semer < Ar. Meyve, mahsül
 s.+din (*Bu semerdin naxl-ı 'ömrümni berümend éyleñüz*) 10a/1
 sen Sen
 s. (*Dil bérduñ ağıyâr éline sen ki yıqduñ évi*) 1a/3
 s. (*Ey köñül ol seg-i kūynı [sen] meger yād étdün*) 1a/4
 s. (*Şādıqî sen olmasañ ser-ğalqa-yı mātēmleri*) 9a/5
 s.+din (*Yoq u barım örtedi sendin yıraq tepredi ot*) 13a/1
 s.+i (*Öldürür ey Şādıqî ol ay bu kün danla seni*) 7a/6
 s.+i (*Şādıqî āzürde ister her zamān cānān seni*) 4a/6
 s.+i (*Güyyiā xalq éyledi xālq seni āzār içün*) 4a/6
 seng < Far. Taş
 s. (*Seng-i havādis-i ğam ile yıqılur köñül*) 18a/5
 ser < Far. Baş; kenar, uç
 s. (*Şādıqî sen olmasañ ser-ğalqa-yı mātēmleri*) 9a/5
 s. (*Bu kün nihān ser-i kūyna kélmişim ey dil*) 8a/3
 s. (*'Aql erbābın ser-i Mecnūn'ğa mānend éyleñüz*) 10a/6
 s. (*Meger kim ol ser-i kū itleri ma'lūm qılmışlar*) 12a/3
 setr < Ar. Örtme, kapanma, gizleme
 s. bol- (*Gerd-i xāk setr bolup cismimde nāşix qılma men'*) 5a/5
 serv-i xırāmān < Far. Yürüyen servi; sevgili
 s. (*Qıldı hengâm-ı sefer serv-i xırāmānım vedā'*) 16a/1
 serv-i xoş-refţār < Far. Güzel yürüyen servi; sevgili
 s. (*Bolay kim él vire bir serv-i xoş-refţār pābüs*) 17a/5

serv-i qadd < Far. Servi boylu

s.+ı (*Gülşen-i kūyında kim serv-i qadı mev'āsıdur*) 3a/2

serv-i revānsız < Far.+T. Yürüyen servisiz; sevgilisiz

s. (*İsterim bu bâğnı serv-i revānsız körmeyin*) 11a/2

sevā < Ar. Eşitlik, denklik

s. dur- (*Şādıq-ı şādıq sevā durup hūşyār qılma meni*) 8a/5

seyl < Ar. Sel

s. édi (*Yene né seyl édi kim yıqtı şabr bünyādın*) 2a/2

seylābsız < Far.+T. Selsiz

s. (*Közümü seylābsız bağrımın qansız körmeyin*) 11a/3

şihhat < Ar. Sağlık

ş. (*Bermegey érđi maña eyyām şihhat kâşkî*) 7a/5

ş.+ım (*Şihhatım berđi 'ıyādetdin peşimānlıq saña*) 7a/5

sīne < Far. Göğüs, sine

s.+mi (*Sīnemi çāk éyleyüp ol ay xayālın beklerin*) 15a/2

sipeh < Far. Asker, ordu

s.+in (*Tan yoq eger ki gam sipehin qılsa tār u mār*) 18a/2

şohbet < Ar. konuşma, sohbet

ş. (*Dün tabīb éstürđi kim şohbet-i nişān ménde bar*) 5a/4

ş.+i (*Bu söziñ ey hem-nişīn elbette yoqdur şohbeti*) 5a/4

soq- Sokmak

s.-a (*Nāvek-i cevrin soqa köñlümge peyvend éylenüz*) 10a/1

sor- Sormak

s.-ar (*Çüçük söz birle aḥvālın sorar ağıyār-ı bī-derdiñ*) 12a/2

s.-dı (*Sordı dün 'ālemni ol şūx-ı vüçüdün érmedüm*) 5a/2

söyleş- Söyleşmek

s.-me! (*Cemāl-i ḥayreti bī-xūşım söyle[ş]me raqīb*) 8a/5

söz Söz, laf

s. birle (*Çüçük söz birle aḥvālın sorar ağıyār-ı bī-derdiñ*) 12a/2

s.+iñ (*Bu söziñ ey hem-nişīn elbette yoqdur şohbeti*) 5a/4

s.+e (*Bu söze şāhid bu kim maḥremdür maḥremleri*) 9a/3

su Su

s. (*Çeşm-i gerde su yıgup menzil tutar ey 'aqs-i ten*) 6a/3

s. (*Mu 'ayyen oldı kim 'ālemde su ādemleri bardur*) 12a/5

s. (*Kim érür bu menziliñ saqı' suyı bünyādı ot*) 13a/2

şubḥ < Ar. Sabah

- ş. (Körey déseñ felekün **şubh u şāmı** yeksān) 14a/3
sultān < Ar. Sultan, hükümdar
 s.+ımda (Bureşş-i bī-raḥm **sultānımda** bolğay kāşkī) 6a/6
sūz < Far. Yanma; ateş
 s.+1 (Méni efsürde qıldı **hecr sūzı** vaşl-ı cānımdın) 12a/4
sūxandān < Far. Güzel konuşan, söz bilen, sözden anlayan
 s.+ım (Kim bu yañlıg éyledi **şūx-ı sūxandānım** vedā') 16a/5
Süleymān ö.a. Hz. Süleyman
 s. (Déme ey Şādıqī mülke **Süleymān** olmamız yegdür) 17a/9
 §
şād < Far. Sevinçli, memnun
 ş. ét- (Dün urup daş ile ben xaste-dili **şād étdün**) 1a/1
 ş. ol- (Néçük **şād olmasunlar** raḥmsız merhemleri bardur) 12a/2
şādlıq < Far.+T. Memnunluk, sevinçli olma
 ş.ét- (**Étseñ** ey ehl-i cihān bezm-i cihānda **şādlıq**) 9a/2
şādumānlıq < Far.+T. Sevinme, şād olma
 ş.birle (Olar kim **şādumānlıq birle** 'ömri şarf qılğaylar) 12a/6
şāh < Far. Şah → **şeh**
 ş. (Cām-ı neşāf tutsa birev **şāh bezmide**) 18a/2
şāhid < Ar. Tanık, şahit
 ş. (Bu söze **şāhid** bu kim maḥremdür maḥremleri) 9a/3
şām < Far. Akşam
 ş.+1 (Körey déseñ felekün **şubh u şāmı** yeksān) 14a/3
şarāb < Ar. İçilecek şey; şarap
 ş. (Ol Türk-menend élgidin öper **qadeh-i şarāb**) 18a/4
 ş. (Sāqī **şarāb-ı sāğarım** qılmasa ḥisār) 18a/5
şaḥḥ < Ar. Saçmalama, gevezelik
 ş. (Nédür **keyfiyyeti zühd ü riyā vü şat[h] u tāmātıñ**) 17a/6
şeh < Far. Şah → **şāh**
 ş. (Köze **ol şeh yolıdın özge** ğubārī bolmasun) 3a/1
şem' < Ar. Mum
 ş. kibi (Ki tüşdi **şem' kibi** mağz-ı üstüx ānımğa) 2a/1
şerārī < Ar.+Far. Bir kıvılcım
 ş. bolma- (Tende berq-ı vaşldın özge **şerārī bolmasun**) 3a/3
şermsār < Far. Utangaç
 ş.qıl- (Qıl émdi renc-i qadem **şermsār qılma** menı) 8a/6

şevq < Ar. Güçlü arzu

ş. édi (*Yene né şevq édi kim késdi rişte-i cânım*) 2a/3

şeyx < Ar. Şeyh

ş. (*Bu ése şeyx ü va 'iz mescid ü minber temâşası*) 17a/2

şimden geri Bundan sonra

ş. (*Qoymaya şimden geri lü 'lü 'ni deryâ qoynına*) 15a/4

şimdi Şimdi

ş. (*Şimdi 'ışq olup olardin bizge berdi nevbeti*) 5a/6

ş. (*Yârdin şimdi vedâ' eyyâmıdur döstlar*) 16a/4

Şîrîn < Far. Ferhad ile Şirin hikayesindeki bayan kahraman

Ş. (*Él közige qoydı çün Şîrîn nişân Kûhken*) 5a/3

şûx < Far. Oynak, neşeli

ş. (*Çevürme yüzüñni ey şûx u zâr qılma ménî*) 8a/1

ş. (*Sordı dün 'âlemni ol şûx-ı vücûdın érmedüm*) 5a/2

ş. (*Dâd élinden yene ey şûx né bünyâd étdüñ*) 1a/3

ş. (*Kéldi gülgün segirtip bir şûx u mén boldum esîr*) 13a/3

ş. (*Kim bu yanlıg éyledi şûx-ı süxandânım vedâ'*) 16a/5

ş. (*Al ile aldı köñlümi ol şûx-ı gül 'izâr*) 18a/1

şûle < Ar. Alev, şule

ş. (*Ki étdi şûle füzûn âteş-i nigâhımğa*) 2a/5

şûleliğ < Ar.+T. Alevli

ş.+dur (*Qop yanımdın hem-nişîn kim şûleliğdur âh-ı germ*) 13a/4

şurb < Ar. İçme

ş. (*Raqîb bezmi ez şurb-ı mey harâretdin*) 8a/2

şüküfte < Far. Çiçek açmış, açılmış

ş. bol- (*Yene né gülbün-i vaşl édi kim şüküfte bolup*) 2a/4

T/Ṭ

tâ < Far. -e kadar, değin

t. (*Munţazır bol kim tâ kélür qatluğa dér-sén ey refîq*) 3a/5

t. (*Közüm merdümleri tâ tutdı menzil baħr-ı eşkimde*) 12a/5

ṭabîb < Ar. Doktor

ṭ. (*Dün ṭabîb éstürdi kim şoħbet-i nişân ménde bar*) 5a/4

taqşirât < Ar. Suçlar, kusurlar

t. ile (*'Özri taqşirât ile ger güng ü lâl olsam né tañ*) 16a/5

tāmāt < Ar. Zırva, saçma söz

ṭ.+ıñ (*Nédür keyfiyyeti zühd ü riyâ vüṣat[h] u tāmātıñ*) 17a/6

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

tan (I) Tan, şafak

t. (*Tan nemidin* özge onda perde-dār bolmasun) 3a/4

tan (II) Şaşılacak, hayret → **tañ**

t. (*Tan yoq eger ki ğam sıpehin qılsa tār u mār*) 18a/2

tañ Şaşılacak, hayret → **tan**

t. (*Özri taqşırāt ile ger güng ü lāl olsam né tañ*) 16a/5

tap- Bulmak, kabul etmek

t.! (*Kéçdi* ömrüm yārsız ey çarx-ı dūn **tap** al cānım) 11a/4

t.-ar (*Gayr eger aḥbāb ile bezm-i vişāla yol **tapar***) 15a/5

tār u mār < *Far.* Karmakarışık

t. qıl- (*Tan yoq eger ki ğam sıpehin **qılsa tār u mār***) 18a/2

taraf < *Ar.* Yön

ṭ. (*Her **taraf** eşkimdin* özge cūy-bār bolmasun) 3a/2

tedāvī < *Ar.* İyileştirme

t. için (*Ey devācular **tedāvī** [i]çün* gül bend éylenüz) 10a/4

tedbīr < *Ar.* Tedbir, önlem

t. étme- (*Müşkil-i düşvārı* ışqa **étme tedbīr** ey ḥakīm) 4a/4

t. éyleme- (*Éylemez **tedbīr** asıg bu müşkıl-i düşvār için*) 4a/4

teg Gibi → **dék**

t. (*Cān fedā bolsun **anıñ teg** hem-dem-i ğam-xār için*) 4a/5

t. (*Çün **elif teg** vāḥid olmaqdur cihāndın* ‘āqıbet) 7a/2

t. (*Şādıqī **teg** gayrı rüsvā sanmañız ey ehl-i heves*) 10a/6

teklīf < *Ar.* Teklif, öneri

t.+idin (*‘Aql **teklīfidin** ol qābil pend éylenüz*) 10a/5

temāşā < *Far.* Bakıp seyretme, gezme

t.+sı (*Bu ése şeyx ü va ‘iz **mescid ü minber temāşası***) 17a/2

ten < *Far.* Ten, beden

t. (*Cān u **ten** mābeynde sāmān-ı ülfet qalmadı*) 16a/6

t. (*Çeşm-i gerde su yığup menzil tutar ey ‘aqs-i **ten***) 6a/3

t. (*Vaqtıdur qılsa **ten-i dil-xasten**i cānım vedā*) 16a/1

t.+din (*Éyledün Şādıqī **tendin xālī** cānāna fedā*) 1a/5

t.+de (*Bu kéçe cān **tende** mihmāndur say xxx ey refiq*) 6a/2

t.+de (***Tende** berq-ı vaşldın özge şerār bolmasun*) 3a/3

Teñri Tanrı

T. çün (*Qıl ḥazer **Teñri çün** bilmes bilişni yādı ot*) 13a/4

tenhā < *Far.* Yalnız, tek başına

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

- t. (*Şādiqī alır xayāl-ı yārı **tenhā** qoynına*) 15a/5
- tepre-** Hareket etmek, kımıldamak
- t.-di (*Yoq u barım örtedi sendin yıraq **tepredi** ot*) 13a/1
- terk** < Ar. Vazgeçme
- t.+in (*Şādiqī'din **bāde terkin** istemeñ ey ehl-i zühd*) 5a/7
- tersā** < Far. Hristiyan
- t. (*Öyle kim bekleşdürür hāçını **tersā** qoynına*) 15a/2
- teşne** < Far. Susamış
- t. (*‘Āqıbet urdı başığa **teşne** ‘ışqıñ gayretı*) 5a/3
- tīg** < Far. Kılıç
- t. (*Yā çekip **tīg-ı cefā** perkend perkend éyleñüz*) 10a/3
- tıynet** < Ar. Yaratılış, mizaç
- t.+i (*Güiyā mey birle bolmışdur **muxayyer tıynetı***) 5a/7
- til** Dil
- t.+imni tut- (*Āh u efgān kim **tilimni tutdı** ‘ışqıñ dehşetı*) 5a/2
- tilbe** Deli
- t. **émeştür** (*Pend maqtūlı **émeştür tilbe** nāşixler ménı*) 10a/5
- tile-** Dilemek, arzulamak
- t.-r (*Şādiqī bülbul kibi yıǵlap **tiler** āvārehı*) 16a/7
- tol-** Dolmak
- t.-a tola (*Hicāb def’i içün él **tola tola** qadeh iç*) 14a/2
- tök-** Dökmek
- t.-üp (*‘**Araq töküp** yüzdin eşkbār qılma meni*) 8a/2
- tökül-** Dökülmek
- t.-sün (*Qoy yıqılsun şabr bünyādı **tökülsün** cām-ı ‘ayş*) 11a/3
- tur-** Olmak
- t.-ur (*Yoq **turur** yüz mestī dilāverdin cūyā-yı güleri*) 9a/4
- t.-salar (*Nevha **tursalar** cihān devrinde mātem dīdeler*) 9a/5
- tut-** Tutmak, yakalamak
- t.-ar (*Çeşm-i gerde su yıǵup **menzil tutar** ey ‘aqs-i ten*) 6a/3
- t.-ar (*Élgide al alma émes kim ata **tutar***) 18a/1
- t.-dı (*Gevher-i eşkim cihānı **tutdı** evlādur bu kim*) 15a/4
- t.-dı (*Közüm merdümeleri tā **tutdı menzil** bañr-ı eşkimde*) 12a/5
- t.-dı (*Āh u efgān kim **tilimni tutdı** ‘ışqıñ dehşetı*) 5a/2
- t.-dılar (***Tutdılar yüz miñ kerez mātem** men-i bīmār içün*) 4a/2
- t.-ğay (*Qorqaram **tutğay** melālet hātır-ı xurremleri*) 9a/1

- t.! (Eger şabaḥ **qadeḥ tut** u ger mesā qadeḥ iç) 14a/3
 t.! (Beraāt-i ḥesābda **tut** bu isnātdın) 8a/4
 t.! (Dér-sén ey nāsıx ki méndin **tut naşīhat** ‘āqıl ol) 7a/4
 t.-sa (**Cām-ı neşāṭ tutsa** birev şāh bezmide) 18a/2
 t.-gay érđi (**Tutgay érđi** bu köñül méndin naşīhat kāşkī 7a/4
 t.-gay érđi (**Tutgay érđi** dāmenimni xāk-i ğurbet kāşkī) 7a/3
 t.-mağay érđi (**Tutmağay érđi** kişi hīç-kesle ülfet kāşkī) 7a/2

tüş- Düşmek

- t.-di (Ki **tüşdi** şem ‘ kibi mağz-ı üstüx ‘ānımğa) 2a/1
 t.-se (Vişāl bezmide [e]ger **tüşse** ‘arzıḥāle mecāl) 14a/2
 t.-se (**Tüşse élige** cān ‘avāzın bérmege né bar) 18a/4
 t.-e (Eger ki meykedeğa **tüşe** muḥtesib ğüzerün) 14a/4
 t.-key érđi (**Tüşkey érđi** dehrdin resm-i meveddet kāşkī) 7a/1

Türk Türk

- T. (Ol **Türk-menend** élgidin öper qadeḥ-i şarāb) 18a/4

U

u < Far. Ve → ü, vü

- u. (Lík meyl-i ‘işret ü **būs u kenārī** bolmasun) 3a/6
 u. (Néçe bir köñlüm melül olsun **yoḫ u var içün**) 4a/3
 u. (Tan yoq eger ki ğam sıpehin qılsa **tār u mār**) 18a/2
 u. (**Kéldi ğülgün segirtip bir şūx u mén boldum esīr**) 13a/3
 u. (Eger şabaḥ qadeḥ tut u ger mesā qadeḥ iç) 14a/3
 u. (Eger dünyā budur **bīxān u bīmān** olmamız yegdür) 17a/1
 u. (Hem yārdur müyesser ü **hem būs u hem kenār**) 18a/3
 u. (**Çevürme yüzüñni ey şūx u zār qılma ménī**) 8a/1
 u. (Körey déseñ felekün **şubḥ u şāmı** yeksān) 14a/3
 u. (Éylemeñ hayret qılursa ‘**aql u sāmānım** vedā’) 16a/4
 u. (**Cān u ten** mābeynde sāmān-ı ülfet qalmadı) 16a/6
 u. (**Yoq u barım** örtedi sendin yıraq tepredi ot) 13a/1
 u. (**Āh u efgān** kim tilimni tutdı ‘ışqıñ dehşeti) 5a/2
 u. (Yā qulağı **āh u efgānımda** bolğay kāşkī) 6a/5
 u. (Özini étme **ğam u derde** mübtelā‘ qadeḥ iç) 14a/1
 u. (Gerçi ‘ışqıñ nevbetin **Ferhād u Mecnūn** çaldılar) 5a/6
 u. (**Cānımni cānānsız u cismimni cānsız körmeyin**) 11a/1
 u. (Nédür **keyfiyyeti zūhd ü riyā vü şat[h] u tāmātın**) 17a/6

uçqun Kıvılcım

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/ 13 Fall 2013

- u.+ın (*Sanma bî-te'sîr âhim uçqunım ey müddeî*) 13a/5
 uça- Rastlamak, karşılaşmak, tesadüf etmek
 u.-dı (*Barça él sâlim méni bed-rüzğa uçradı ot*) 13a/3
 unut- Unutmak
 u.-ma! (*Unutma devr-i qadehni vü cā-be-cā qadeh iç*) 14a/6
 ur- Vurmak; söylemek
 u.-arlar (*Bulursa ol cemā'at kim urarlar lāf-ı baxşāyış*) 17a/3
 u.-dı (*Āqibet urdı başığa teşne 'ışqın ğayreti*) 5a/3
 u.-dı (*Qadem qoyar közüm lāf urdı merdüm raqīb*) 8a/6
 u.-up (*Dün urup daş ile ben xaste-dili şād étdün*) 1a/1

Ü

ü < Far. Ve → u, vü

- ü. (*Kétürdi raxne-yi ğam mülk ü xānumānımğa*) 2a/2
 ü. (*Hem yārdur müyesser ü hem būs u hem kenār*) 18a/3
 ü. (*Devlet-muṭī' vü baht-refīq ü zamāne-yār*) 18a/7
 ü. (*Bir nigārın hicr ü bernādın cihānıñ miñneti*) 5a/1
 ü. (*Xarābāt ehli dék mest ü ğazelx'ān olmamız yegdür*) 17a/2
 ü. (*Ġarīb ü bīkes ü bī- 'itibār qılma meni*) 8a/4
 ü. (*Ġarīb ü bīkes ü bī- 'itibār qılma meni*) 8a/4
 ü. (*Köz ü köñlüm veh néçük boldı xayālın meskeni*) 13a/2
 ü. (*Lik meyl-i 'işret ü būs u kenārī bolmasun*) 3a/6
 ü. (*Yoq vefā cevır ü cefādın beni maḥrūm étme*) 1a/2
 ü. (*Özri taqşırāt ile ger güng ü lāl olsam né tañ*) 16a/5
 ü. (*Bu ése şeyx ü va'iz mescid ü minber temāşası*) 17a/2
 ü. (*Bu ése şeyx ü va'iz mescid ü minber temāşası*) 17a/2
 ü. (*Kirüp divāne-veş mest ü ğazelx'ān olmamız yegdür*) 17a/6
 ü. (*Nédür keyfiyyeti zühd ü riyā vü şat[h] u tāmātın*) 17a/6

ülfet < Ar. Kaynaşma, alışma; dostluk

- ü. (*Tutmağay érđi kişi hīç-kesle ülfet kāşkī*) 7a/2
 ü. (*Cān u ten mābeynde sāmān-ı ülfet qalmadı*) 16a/6
 ü.+i (*Kāş 'ālemdin késilgeydi köñlünün ülfeti*) 5a/1

'üryān < Ar. Çıplak

- 'ü. ol- (*Bıraqp 'işret esbābını 'üryān olmamız yegdür*) 17a/1

üstüx'ān < Far. Kemik

- ü.+ımğa (*Ki tüşdi şem' kibi mağz-ı üstüx'ānımğa*) 2a/1

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/13 Fall 2013

üzre Üzerinde

ü. (*Vaşl x'ânı üzre çün küfrân-ı ni'met qılmadum*) 16a/2

V

vâhid < Ar. Tek, biricik

v. ol- (*Çün elif teg vâhid olmaqdur cihândın 'âqıbet*) 7a/2

va'iz < Ar. Vaaz veren

v. (*Bu ése şeyx ü va'iz mescid ü minber temâşası*) 17a/2

vâqıf < Ar. Vakfedici

v. étme- (*Étme vâqıf öldüğimdin nevha-ger hem-demleri*) 9a/1

vaqt < Ar. Vakit, zaman

v.+ıdur (*Vaqtıdur qılsa ten-i dil-xasteni cânım vedâ*) 16a/1

var Var → **bar**

v. (*Yox saña lufti vü var ağıyâra dér-sen[g] ey refiq*) 4a/3

v.(*Néçe bir köplüm melül olsun yox u var içün*) 4a/3

var- Varmak, gitmek, ulaşmak → **bar-**

v.-duñ (*Yaxşı varduñ bu qafesdin onı âzâd étdüñ*) 1a/5

vaşl < Ar. Bağlama, ilişirme; kavuşma

v. (*Vaşl x'ânı üzre çün küfrân-ı ni'met qılmadum*) 16a/2

v. (*Méni efsürde qıldı hecr sūzı vaşl-ı cânımdın*) 12a/4

v. édi (*Yene né gülbün-i vaşl édi kim şüküfte bolup*) 2a/4

v.+dın (*Tende berq-ı vaşldın özge şerār bolmasun*) 3a/3

vaţan < Ar. Yurt

v. (*Bilmes érmışler kişi qadrın vaţan ebnâsı çün*) 7a/3

vedâ < Ar. Ayrılma, ayrılış

v. (*Yârdın şimdi vedâ' eyyâmıdur döstlar*) 16a/4

v. éyle- (*Kim bu yañlıg éyledi şūx-ı sūxandānım vedâ'*) 16a/5

v. éyleme- (*Éylemez ol xāk-i pādan çeşm-i giryānım vedâ'*) 16a/3

v. éyleme- (*Éylemen hayret qılursa 'aql u sāmānım vedâ'*) 16a/4

v. qıl- (*Kim qılur yüz nev'-i külfet birle cānānım vedâ'*) 16a/6

v. qıl- (*Kim bu gülşendin qılur gülberg-i xandānım vedâ'*) 16a/7

v. qıl- (*Qıldı hengām-ı sefer serv-i xırāmānım vedâ'*) 16a/1

v. qıl- (*Bes nēdin yā Rabb bu yañlıg qıldı imānım vedâ'*) 16a/2

vefā < Ar. Sözde durma, vefa

v. (*Her nefes şavt-ı vefā birle éder-sen nāle*) 1a/4

v. (*Yoqvefā cev̄r ü cefādın beni maḥrūm étme*) 1a/2

v. (*Döstlar şarf éylerim naqd-ı vefā bir yār içün*) 4a/1

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

- v. (*Yā çekin divāne köñlümni vefā zincīriğa*) 10a/3
- veh** < Ar. Vah, yazık!
- v. (*Köz ü köñlüm veh néçük boldı xayālın meskeni*) 13a/2
- veş** < Far. “gibi” anlamına gelen son ek
- v. (*Kirüp divāne-veş mest ü ğazelx ʿān olmamız yegdür*) 17a/6
- vir-** Vermek
- v.-e (*Bolay kim él vire bir serv-i xoş-reftār pābūsı*) 17a/5
- vīrān** < Far. Yıkık, harap
- v. (*Enīs-i ğam muqīm-i genc-i vīrān olmamız yegdür*) 17a/8
- virāne** < Far. Yıkıntı yeri, harabe
- v. (*Sādīqī evvel qadem qoyma faqīr bu virāne*) 6a/7
- vişāl** < Ar. Kavuşma
- v. (*Vişāl bezmide [e]ger tüşse ‘arzıhāle mecāl*) 14a/2
- v.+a (*Ġayr eger aḥbāb ile bezm-i vişāla yol tapar*) 15a/5
- vü** < Far. Ve → u, ü
- v. (*Yox saḡa luṭfi vü var aġyāra dér-sen[g] ey refiq*) 4a/3
- v. (*Şüle-yiġamdın ménı vü şabrımı örtedi ot*) 13a/1
- v. (*Köymesün Mecnūn’ı vü yandırmasun Ferhād’ı ot*) 13a/6
- v. (*Unutma devr-i qadeḡni vü cā-be-cā qadeḡ iç*) 14a/6
- v. (*Nédür keyfiyyeti zühd ü riyā vü şat[h] u tāmātın*) 17a/6
- vücūd** < Ar. Vücut, beden
- v.+ın (*Sordı dün ‘ālemni ol şūx-ı vücūdın érmedüm*) 5a/2

Y

- yā (I)** < Ar. Ey
- y. (*Bes nédin yā Rabb bu yaḡlıġ qıldı ĩmānım vedā’*) 16a/2
- y. (*Köymesün köñlüm évin bī-vech yā Rabb hicr otı*) 3a/3
- yā(II)** < Far. Ya da, yahut
- y. (*Yā oḡa menzil benim cānımda bolġay kāşkī*) 6a/1
- y. (*Yā qulaġı āh u efġānımda bolġay kāşkī*) 6a/5
- y. (*Yā çekin divāne köñlümni vefā zincīriğa*) 10a/3
- y. (*Yā çekip tīġ-ı cefā perkend perkend éylenüz*) 10a/3
- yād** < Far. Anma, hatırlama
- y. ét- (*Ey köñül ol seg-i kūynı [sen] meger yād étdün*) 1a/4
- y.+ı (*Qıl ḡazer Teḡri çün bilmes bilişni yādı ot*) 13a/4
- yaxşı** İyi, güzel
- y. (*Yaxşı bardun ki bozuq köñlümi ābād étdün*) 1a/1

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

- y. (*Yaxşı varduñ bu qafesdin onı āzād étdüñ*) 1a/5
- yan- Yanmak
- y.-dı (*Ayrılıq dāğı bile yandı köñüldin ayrı cān*) 6a/4
- y.-maqdadur (*Yanmaqdadur bu köñül yanımda bolğay kāşkī*) 6a/4
- yandır- Yandırmak, yakmak
- y.-masun (*Köymesün Mecnūn'ı vü yandırmasun Ferhād'ı ot*) 13a/6
- yan Yan, taraf
- y.+ğa (*Barsa her yanğa barur ardınca eşk-i ḥasretim*) 16a/3
- y.+ımda (*Yanmaqdadur bu köñül yanımda bolğay kāşkī*) 6a/4
- y.+ımda (*Menzili bu çeşmler yanımda bolğay kāşkī*) 6a/3
- y.+ımdın (*Qop yanımdın hem-niṣīn kim şüleliğdur āh-ı germ*) 13a/4
- yañlıg Gibi
- y. (*Kim bu yañlıg éyledi şūx-ı süxandānım vedā'*) 16a/5
- y. (*Gülüm çevürme yüziñ ğayra Şādıqī yañlıg*) 8a/7
- y. (*Bes nēdin yā Rabb bu yañlıg qıldı imānım vedā'*) 16a/2
- yār < Far. Sevgili; dost
- y. (*Devlet-muṭī' vü baht-refīq ü zamāne-yār*) 18a/7
- y. içün (*Dōstlar şarf éylerim naqd-ı vefā bir yār içün*) 4a/1
- y.+dın (*Yārdın şimdi vedā' eyyāmıdur dōstlar*) 16a/4
- y.+dur (*Hem yārdur müyesser ü hem būs u hem kenār*) 18a/3
- y.+ı (*Şādıqī alır xayāl-ı yārı tenhā qoynına*) 15a/5
- yārsız < Far. +T. Dostsuz; sevgilisiz
- y. (*Kéçdi ömrüm yārsız ey çarx-ı dūn tap al cānım*) 11a/4
- yaş Yaş, göz yaşı
- y.+ım (*Germrūlıq kōsretip qala mu yaşım burun yürür*) 6a/6
- yavuş Yakın
- y. (*Ménim dék bīkes erbāblar yavuş hem-demleri bardur*) 12a/1
- yeg İyi, daha iyi
- y.+dür (*Yeter cem'ıyyet-i xāṭır perīṣān olmamız yegdür*) 17a/3
- y.+dür (*Kirüp divāne-veş mest ü ğazelx'ān olmamız yegdür*) 17a/6
- y.+dür (*Bulut dék ğāh xandān ğāh ğiryān olmamız yegdür*) 17a/7
- y.+dür (*Enīs-i ğam muqīm-i genc-i vīrān olmamız yegdür*) 17a/8
- y.+dür (*Kel ey hem-dem ğula xān olmamız yegdür*) 17a/4
- y.+dür (*Cihānda sāye dék xāk ile yeksān olmamız yegdür*) 17a/5
- y.+dür (*Xarābāt ehli dék mest ü ğazelx'ān olmamız yegdür*) 17a/2
- y.+dür (*Déme ey Şādıqī mülke Süleymān olmamız yegdür*) 17a/9

y.+dür (*Bıraqıp ‘işret esbâbını ‘üryân olmamız yegdür*) 17a/1

y.+dür (*Eger dünyâ budur bîxân u bîmân olmamız yegdür*) 17a/1

yeksân < Far. Tekdüze; eşit, bir

y. (*Körey déseñ felekün şubḥ u şâmı yeksân*) 14a/3

y. (‘*Abbās Şāh bezmide yeksân iḥṣer qadeḥ*) 18a/6

y. ol- (*Cihānda sāye dék xāk ile yeksân olmamız yegdür*) 17a/5

yene Yine

y. (*Dād élınden yene ey şūx né bünyād étdün*) 1a/3

y. (*Yene né seyl édi kim yıqtı şabr bünyādın*) 2a/2

y. (*Yene né berq édi kim ‘ışq saldı cānımğa*) 2a/1

y. (*Yene né gülün-i vaşl édi kim şüküfte bolup*) 2a/4

y. (*Yene né şevq édi kim kėsdi rişte-i cānım*) 2a/3

y. (*Yene né berq édi ey Şādıqī kim oldı ‘āyān*) 2a/5

yer Yer, mekan

y.+idür (*Yeridür ger kirse xurşīdnīñ Mesihā qoynına*) 15a/1

yet- Yetişmek, ulaşmak, varmak, yeterli olmak

y.-er (*Yeter cem ‘iyyet-i xātır perīşān olmamız yegdür*) 17a/3

yığ- Yığmak

y.-up (*Çeşm-i gerde su yığup menzil tutar ey ‘aqs-i ten*) 6a/3

yığla- Ağlamak

y.-p (*Şādıqī bülbül kibi yığlap tiler āvārelig*) 16a/7

yıq- Yıkmak

y.-duñ (*Dil bérduñ ağıyār éline sen ki yıqduñ évi*) 1a/3

y.-tı (*Yene né seyl édi kim yıqtı şabr bünyādın*) 2a/2

yıqıl- Yıkılmak

y.-sun (*Qoy yıqılsun şabr bünyādı tókülsün cām-ı ‘ayş*) 11a/3

y.-ur (*Seng-i ḥavādiş-i ğam ile yıqılur köñül*) 18a/5

yıraq Uzak, ırak

y. (*Yoq u barım örtedi sendin yıraq tepredi ot*) 13a/1

yoq Yok, yokluk, var olmama → yoq

y. (*Yox saña luṭfi vü var ağıyāra dér-sen[g] ey refiq*) 4a/3

y. (*Néçe bir köñlüm melül olsun yox u var içün*) 4a/3

yoq Yok, yokluk, var olmama → yox

y. (*Yoq vefā cevır ü cefādın beni mahrūm étme*) 1a/2

y. (*Yoq u barım örtedi sendin yıraq tepredi ot*) 13a/1

y. (*Tan yoq eger ki ğam sıpehin qılsa tār u mār*) 18a/2

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

y. ol- (Menim **yoq** olduqum kim 'aceb-i mâtemleri bardur) 12a/3

y. turur (**Yoq turur** yüz mestî dilâverdin cüyâ-yı gûleri) 9a/4

y.+dur (Bu söziñ ey hem-nîşîn elbette **yoqdur** şöhetî) 5a/4

yol Yol

y. tap- (Ġayr eger aḥbâb ile bezm-i vişâla **yol tapar**) 15a/5

y.+ıdın (Köze **ol şeh yolıdın özge** ġubârî bolmasun) 3a/1

yürü- Yürümek

y.-r (Germürlîq kösretip qala mu yaşım burun **yürür**) 6a/6

yüz (I) Yüz, surat

y.+din ('Araq töküp **yüzdin** eşkbâr qılma meni) 8a/2

y.+iñ çevürme- (Gülüm **çevürme yüziñ** ġayra Şâdıqî yanlıġ) 8a/7

y.+üñni çevürme- (Çevürme **yüzüñni** ey şûx u zâr qılma ménî) 8a/1

yüz (II) Yüz, sayı

y. (**Yüz min neşâf birle** qıvan ey köñül saña) 18a/3

y. (Kim qılır **yüz nev'-i külfet birle** cānānım vedā) 16a/6

y. (Kim éder **yüz miñ cefâ** her dem baña aġyâr içün) 4a/1

y. (Tutdılar **yüz miñ kerez mâtem** men-i bīmār içün) 4a/2

Z

za'f < Ar. Zayıflık, güçsüzlük

z.+ı (**Ayrılıġ za'fi bilen** bes kim ölür-men dem-be-dem) 4a/2

za'ıf < Ar. Zayıf

z.+leriz (Der ü dāmıñ ḥarîfî olmanuz **mür-ı za'ıfleriz**) 17a/9

zamān < Ar. Zaman

z. (Şâdıqî âzürde ister **her zamān** cānān seni) 4a/6

z. (**Zamān küdüretidîn** Şâdıqî eger bilsen) 14a/7

zamāne < Ar. +Far. Şimdiki zaman, yaşanan günler

z. (Devlet-muṭî' vü baht-refîq ü **zamāne-yār**) 18a/7

zār < Far. Ağlayan, inleyen

z. qılma- (Çevürme yüzüñni ey şûx u **zār qılma** ménî) 8a/1

zincîr < Far. Zincir

z.+ığa (Yâ çekin divâne köñlümni **vefâ zincîriğa**) 10a/3

zühd < Ar. Kendini ibadete verme

z. (Şâdıqî'din bâde terkin istemeñ **ey ehl-i zühd**) 5a/7

z. (Nédür **keyfiyyeti zühd ü riyâ vü şat[h] u tāmātıñ**) 17a/6

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Sonuç

Sâdîkî şâir, tezkire yazarlığı, ressamlığı ile devrinin önemli şahsiyetlerinden biri olmuş, XVI. yüzyılın ikinci yarısı ile XVII. yüzyılın başlarında kaleme aldığı eserlerini Türk dilinin Azeri, Osmanlı, Çağatay gibi üç edebî şivesinde yazmış, edebiyat ve kültür tarihimize kaynak eserler bırakmıştır.

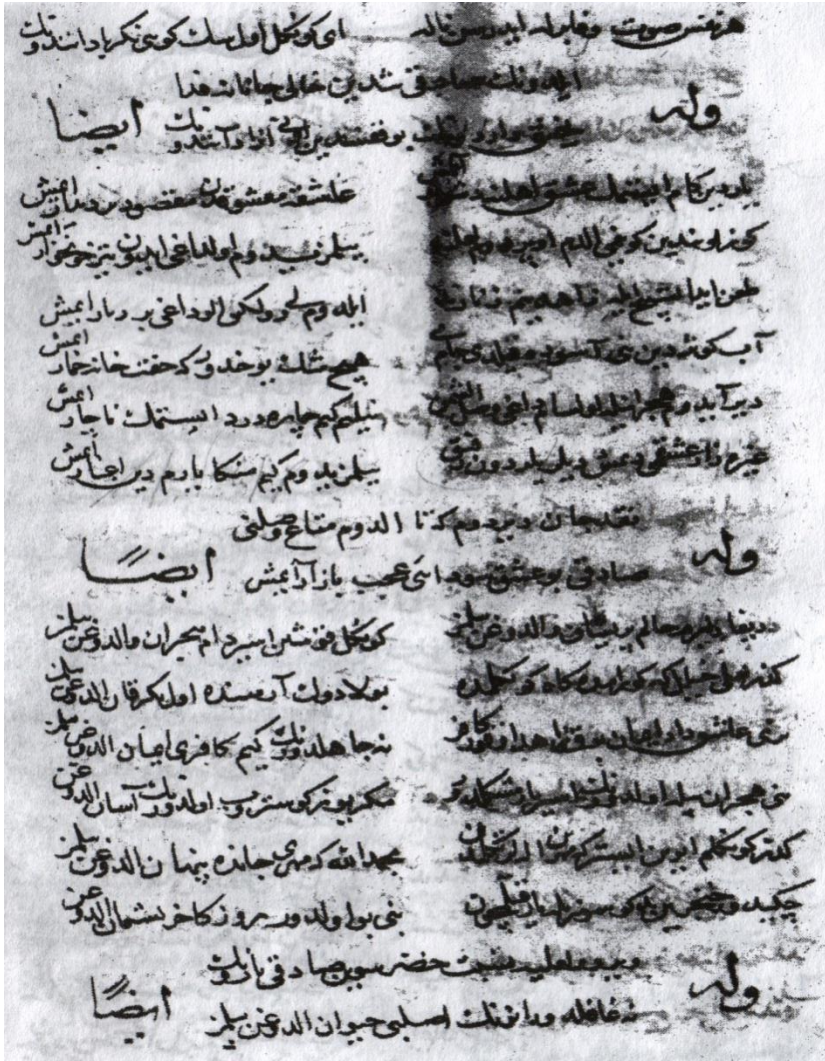
Sâdîkî'nin Doğu Türkçesinde (Çağatay) yazdığı on sekiz gazeli bir araya getiren bu çalışmada, belirlenen manzumelerin çeviri yazısı; Gandjei, Kerimov ve Çınarcı'nın manzumelerdeki okuma farklılıkları da dikkate alınarak yeni okuma teklifleriyle birlikte verilmiştir. Sâdîkî'nin aynı gazel içerisinde kullandığı Doğu ve Batı Türkçesine ait özellikler tespit edilmiş, metnin söz varlığının ortaya konulması amacıyla tanıklı dizini ve sözlüğü hazırlanmıştır.

Şâirin tespit edilen on sekiz gazelin söz varlığı incelendiğinde, Sâdîkî'nin Doğu Türkçesinin karakteristik *bar-, bér-, bol-, köy-, tap-, tüş-, bar, birle/bile/birlen, tég, til* ve Batı Türkçesinde karşılığı *var-, ver- ol-, yan-, bul-, in-, var, ile, dék, dil* sözcüklerini bir arada kullandığı görülmektedir. Bunların yanı sıra, şiirlerinde Doğu ve Batı Türkçelerine ait gramerlik unsurları da kullanması, Sâdîkî'nin Türk dilinin tarihî seyri içerisinde her iki sahaya da hâkim olduğunu göstermektedir.

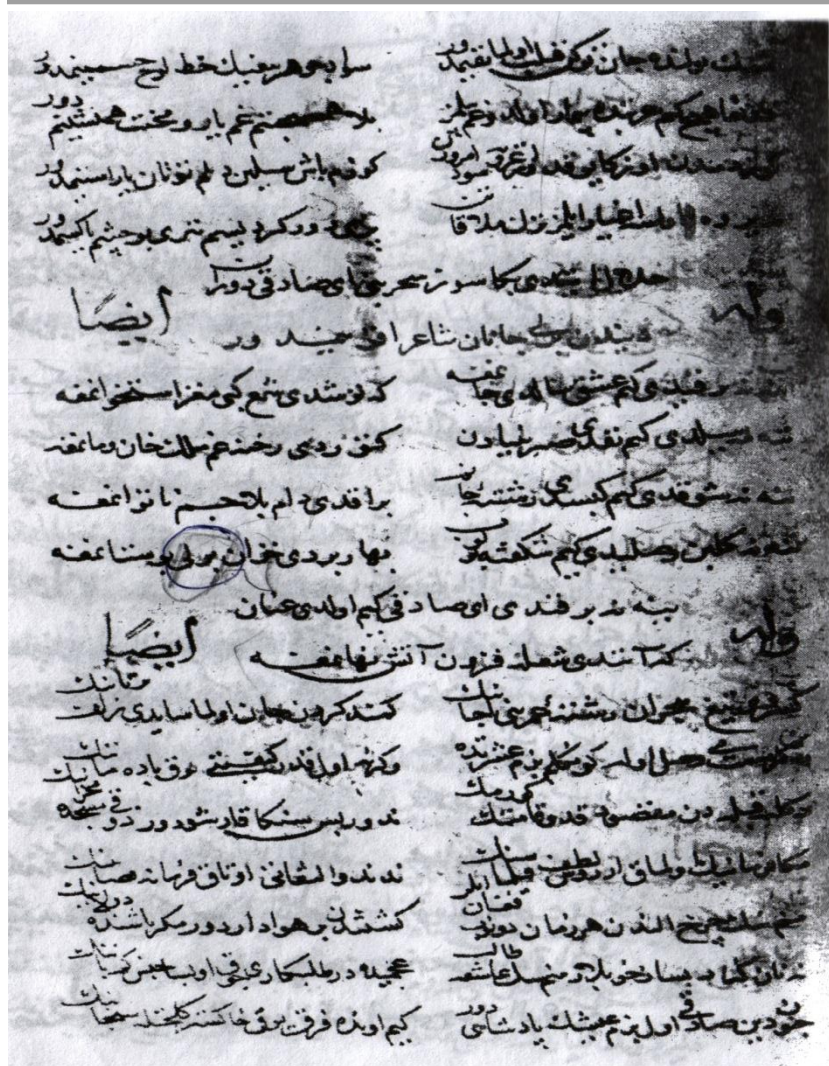
KAYNAKÇA

- Alî-Şîr Nevâyî (1993): **Mîzânü'l-Evzân**, Haz. Kemal ERASLAN, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 568, Alî Şîr Nevâyî Külliyyatı: 14.
- ATALAY, Besim (1979): **Abuşka Lügâti veya Çağatay Sözlüğü**, Ankara: Ayyıldız Matbaası A.Ş.
- CLAUSON, Sir Gerard (1972): **An Etymological Dictionary of Pre-thirteen-Century Turkish**, Oxford: Oxford University Press.
- ÇINARCI, Mehmet Nuri (2012), "Sâdîkî-i Efşârın Tebriz Milli Kütüphanesindeki Külliyyatı ve Türkçe Manzumeleri" **Turkish Studies**, Volume 7/3, Summer, p. 813-835.
- DİLÇİN, Cem (2004): **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ECKMANN, Janos (1988): **Çağatayca El Kitabı**, Çev. Günay KARAAĞAÇ, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- GANDJEİ, Turhan (1971): "Sadîkî Afşar'ın Türkçe Şiirleri," **Türkiyat Mecmuası** XVI: 19-26.
- KANAR, Mehmet (2003): **Örnekli Etimolojik Sözlük**, İstanbul: Derin Yayınları.
- KARTAL, Ahmet (2010), "Sâdîkî-i Kitâbdâr'ın Mecma'u'l-havâs İsimli Tezkiresi ve Onda Yer Alan Anadolu Şâirler", **Şirazdan İstanbul'a Türk-Fars Kültür Coğrafyası Üzerine Araştırmalar**, İstanbul Kurtuba Kitap Yayınları.

- KUŞOĞLU, M. Oğuzhan (2012), **Sâdîkî Kitâbdâr'ın Mecmâ'ü'l-Havâs Adlı Eseri**, (İnceleme, Metin, Dizin), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Mecmâ'ü'l-Havâs, Sâdîkî-i Kitâbdâr**, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Hâlis Efendi Yazmalar Bölümü, No: 4085.
- Özbek Tilinin İzahlı Lugati** (1981): I/II, Moskova.
- Özbek Tilinin İzahlı Lugati** (2007): Taşkent: Özbekistan Respublikası Fenler Akademiyası Alişir Nevayi Namıdaki Til ve Edebiyat Enstitüsü, I-V.
- Sâdık Bey Afşar, Şiirler** (2010): Haz. Paşa Kerimov), Bakü: Azerbaycan Milli İlmler Akademiyası Muhammed Füzuli adına Elyazmalar Enstitüsü.
- STEINGASS, F. A (1975): **Comprehensive Persian-English Dictionary**, Beriut: (New Print), 1975.
- Şeyh Süleyman Efendi (H.1298): **Lügat-ı Çağatay ve Türkî-i Osmânî**, İstanbul.
- TERBİYET, Muhammed Ali (1314): **Dânişmend-i Azerbaycan**, Çâp-i Evvel, Tehran.
- ÜNLÜ, Suat (2013): **Çağatay Türkçesi Sözlüğü**, Konya: Eğitim Kitabevi.

1a

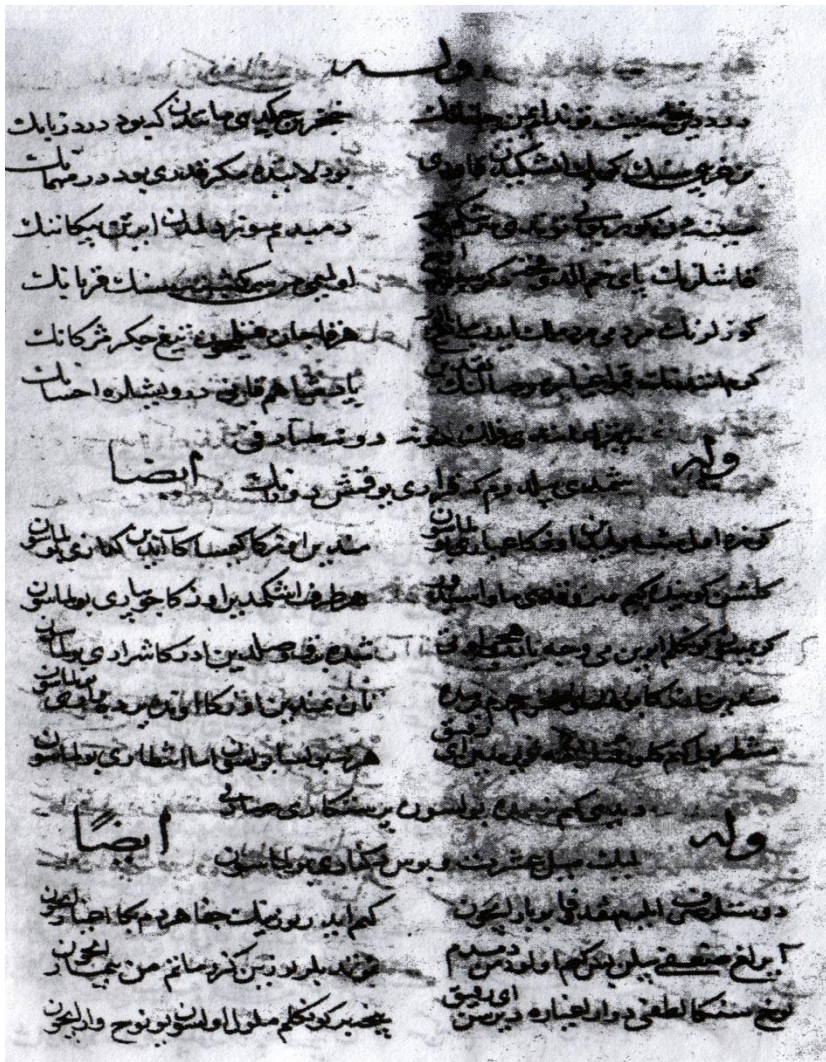

2a

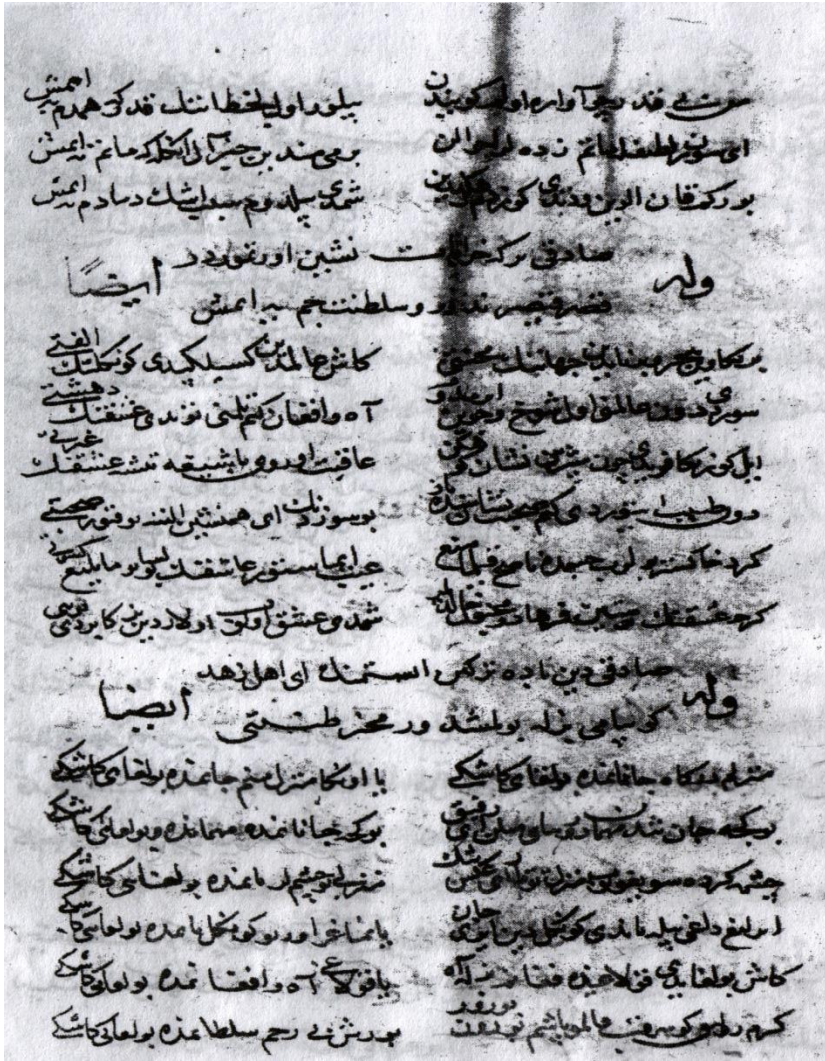
Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

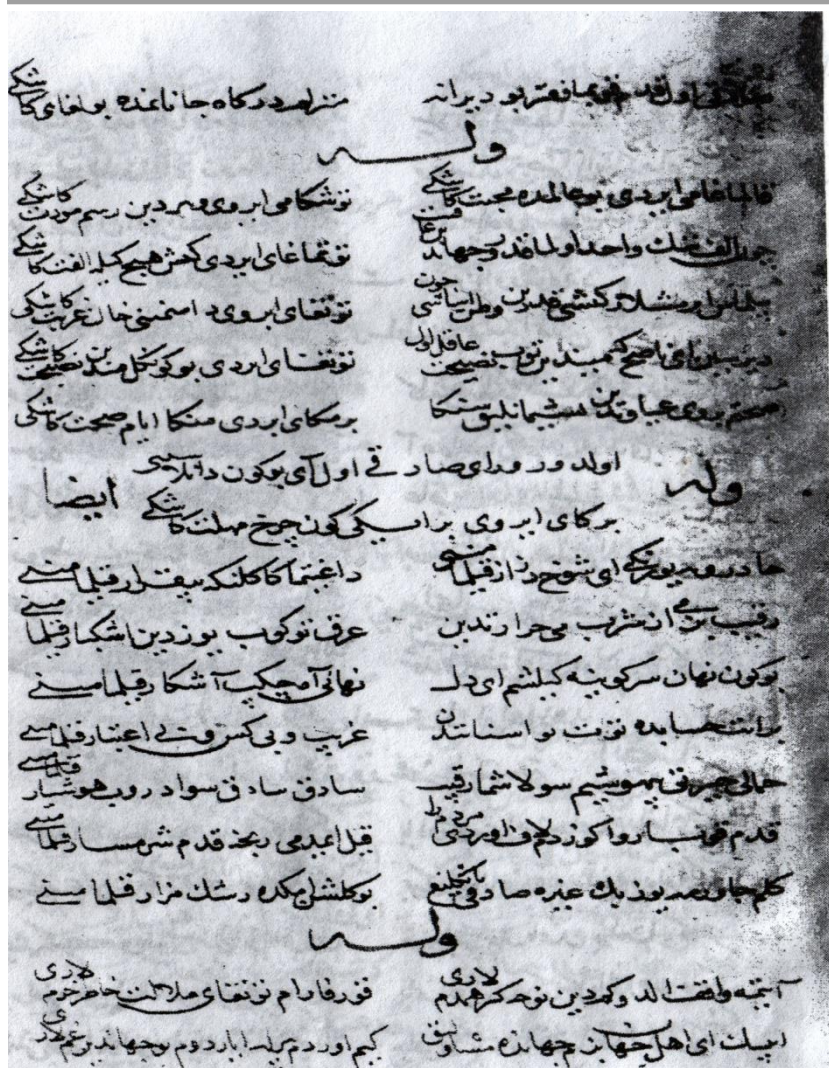

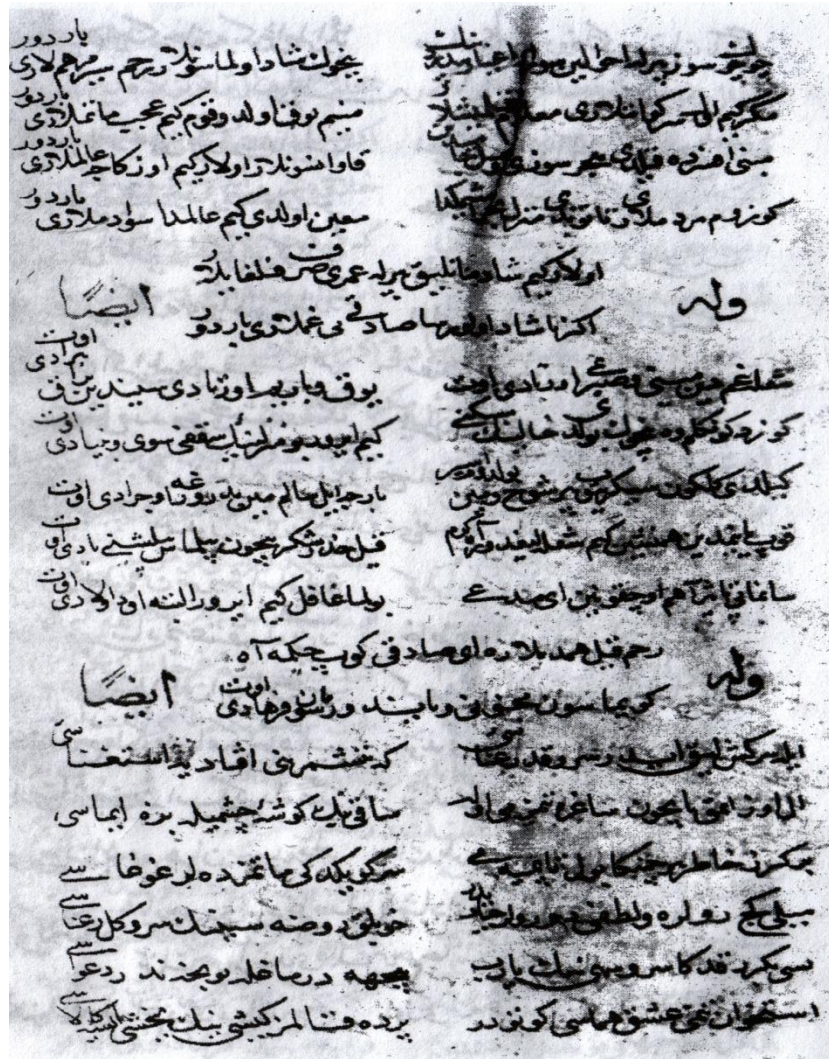
3a-4a

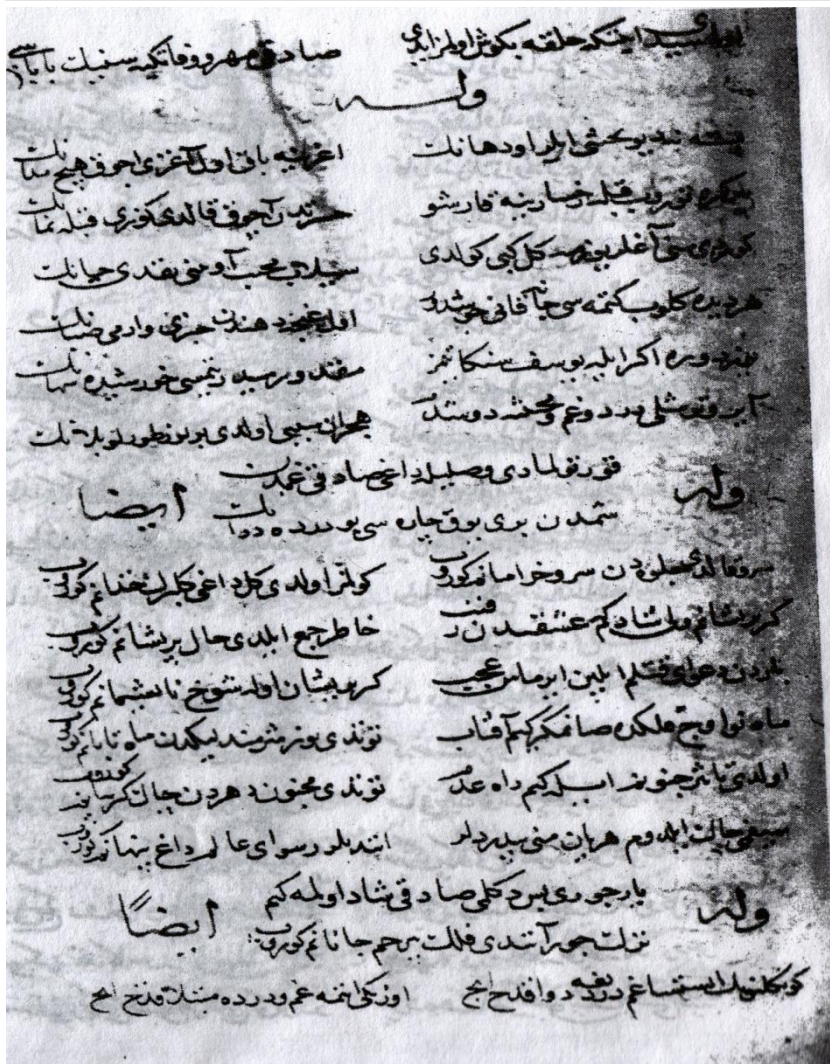
5a-6a

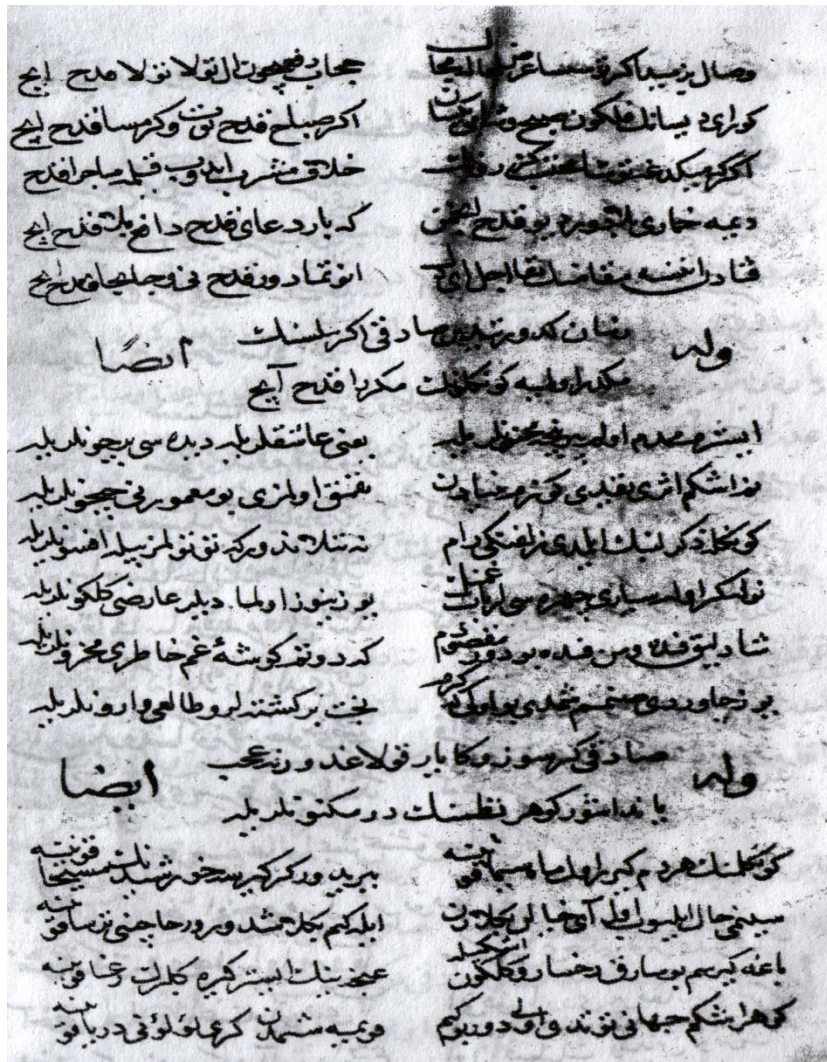
7a-8a-9a

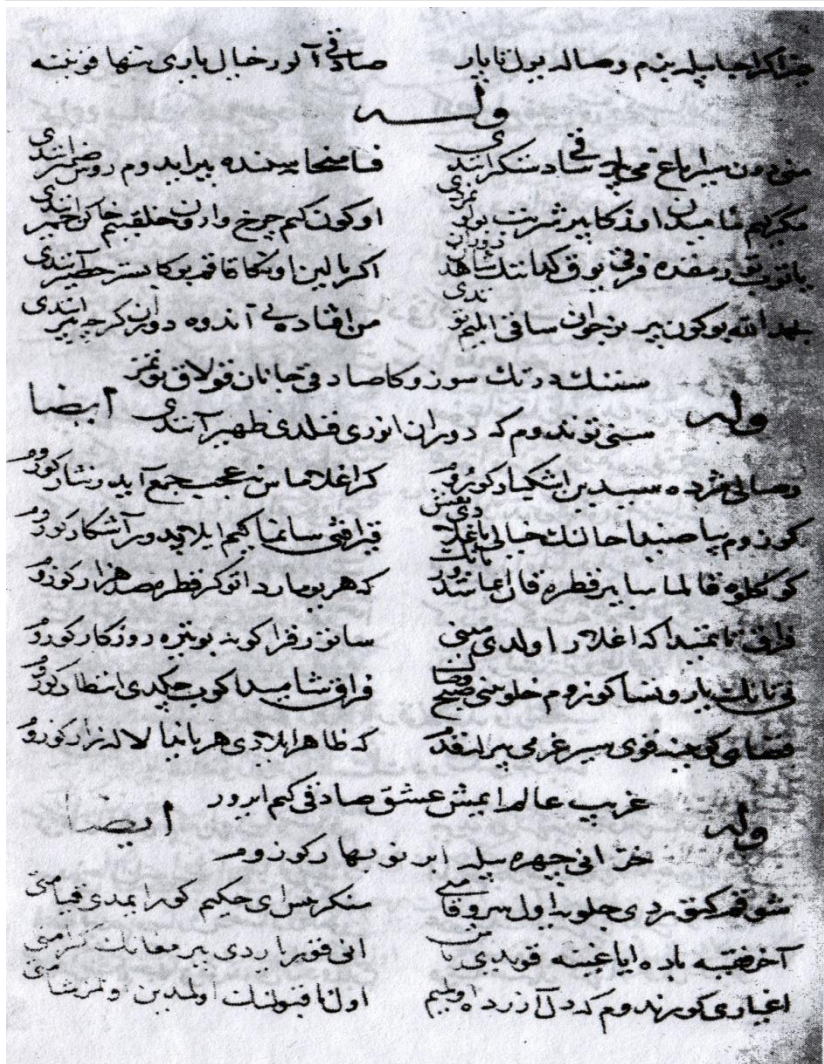
12a-13a

14a

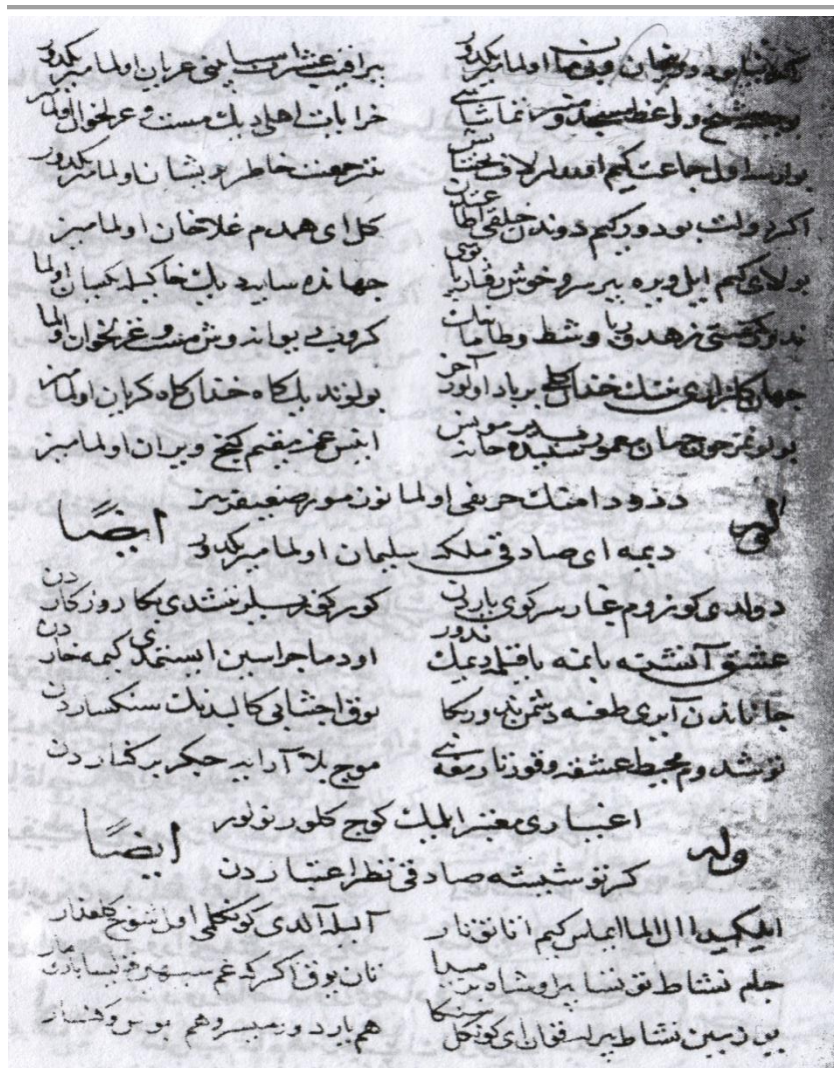
14a-15a

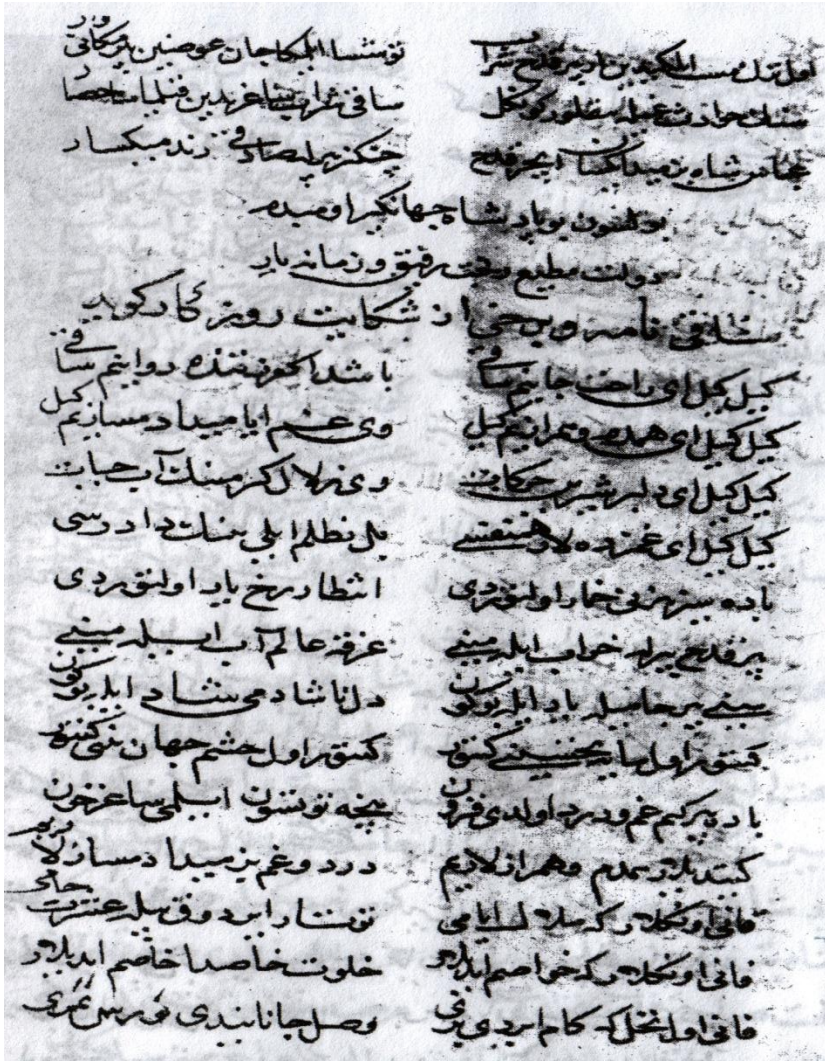
15a

حاله شدی پریمیم چرخ هم ایله
 استدی حصار جور سنک مله
 ای صادق قوائنه وصالینه دیرنک
 ویر کج قرائه بکله یوتد وندامی **ایضا**
 قلدی هنگام سحر و زامان و دوع
 و سحر و زامان و زامان و دوع
 بار سحر و زامان و زامان و دوع
 یار دین شکر و دوع ایامید و دوع
 عند قضا و کرم لال اولماتم
 جان دین ایضا سحر و زامان و دوع
 صادق بیل کی غلام تلت اولماتم
 ویر کیم بو کشتند و زامان و دوع **ایضا**
 غم قرائت ایلد و ناک اولوب کید
 کیدر ایضا جعفر الی جان ایچن
 باقار و سحر و زامان و دوع
 دق طبعی کیدر و زامان و دوع
 قاپون و زامان و دوع
 و داعی و زامان و دوع
 نه دو خاص و زامان و دوع
 کلوب تمام همز عینیا ک اولوب کیدر **ایضا**

16a

17a-18a

18a